Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT פרייז 30 גראשען (ציהונג פון דער מלוכה־לאטעריע זעה זייט — 5) היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 215 | Łódź, Piątek, 14 września 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ה׳ תשרי תרצ״ה | № 215

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

7.50 זל. טעגליך — אטוואצק — קלימאטישע וואלד־סטאציע — 7.50 זל. טעגליך

Sanatorjum D-ra med. W. PRZYGODY

לונגען־אפטיילונג: ס׳ווערען געהיילט לונגען־קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.

כירורגישע אבטיילונג: עס ווערען געמאכט: אדמע, איבער־ברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכשניידען פונ׳ם נערוו א. ז. וו.

ספעציעלער פאוויליאן: ריטשאלט־פרייזען צוגעפאסט צו דער איצ־טיגער קריזיס־צייט גענומען ווערן: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, רענטגען, אנאליזען א. א.

כשר׳ע קיך! געשמאקע כשר׳ע קיך. כשר׳ע קיך!

פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעליגע אויפזיכט.

קויפט נישט פריהער קיין סחורה

ביז איהר וועט זיך נישט איבערציינגן, אז די ביליגסטע קוועלע פון די נייעסטע

הערען־ און דאמען־שטאפען

פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן צום איצטיגען הערבסט און ווינטער־סעזאן פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען

צו די ביליגסטע פאבריקס־פרייזען איז נור ביי דער גוט־בעקאנטער און רעעלער פירמע

M. i Sz. Rabinzon

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 45, tel. 120-41.

הורט און דעטייל — רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג — הורט און דעטייל!

---

3 — דאס לאנגיעריגע בעקאנטע און רעעלע

טוך און קארט־געשעפט

Herman WŁOSKI

(עקזיסטירט פון 1910)

לאדז, נאוואמיעסקא 3, טעל. 114-92

פראנט 2־טער שטאק

בעזיצט אויף לאגער צום הערבסט און ווינטער־סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון די

נייעסטע הערען און דאמען־שטאפען

אין זעמטליכע פארבען און מוסטערען פון ענגלישע, ביליצער, טאמאשאווער סחורות א.א. געוויינפאבריק־פרייזן!

געדענקט די אדרעס! קומט און איבערציינגט אייך! — 3

רעעלע בעהאנדלונג! — KAL MAKSM 2=ODS! (?)

צום קומענדיגען סעזאן

די לעצטע מאדעלען **שיך**

עמפפעהלט

A. Ogórek

Łódź, Zawadzka 11.

בעמ.: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער־שיך.

Przedszkole גן־ילדים על־יד

בית־הספר והגמנסיה של י. קצנלסון

43 Zawadzka 43

עס ווערען אנגענומען קינדער אין עלטער פון 4 ביז 6 יאהר אין אונזער ערשטער פרעבעל־שולע.

אנמעלדונגען אין קאנצעלאריע פון גימנאזיום פון 10 ביז 2 מיטאג און פון 5 ביז 7 נאכמיטאג. די פערוואלטונג.

אתרוגים

מבחרים שבמובחרים לולבים והדסים

ווי אויך ארץ־ישראל־אתרוגים פון דער ערשטער קוועלע, שוין צו בעקומען ביי

לייבוש קארן

12 נאוואמיעסקא 12

אין דער צוזעצענע פראנט, טעל. 169-11.

שייטלען

מיט פאריזער שריפטן און פערטיגע שייטל־ווערען ערשטקל. און רעעל אויסגעפיהרט ביי קערש. סקווערנאווע 15

הזכרה

זונטאג, דעם 16־טען סעפטעמבער 1934, 12 א זייגער פארמיטאג קומט פאר אויפ׳ן בית החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון די מצבות פון אונזערע אונפערגעסליכע

מאן און פאטער **שאול** ז״ל זוהן און ברודער **פייוועל** ז״ל

פיין

אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.

די פאמיליע.

אתרוגים

מבחרים שבמובחרים לולבים והדסים

ווי אויך ארץ־ישראל־אתרוגים פון דער ערשטער קוועלע, שוין צו בעקומען ביי

שעפסל גאלדשטיין

19 נאוואמיעסקא 19

אין „באר ווארשאווסקי" אין הויף, טעל. 163-23.

אתרוגים

מובחרים שמובחרים לוליבם והדיסם

און אויך ארץ־ישראל־אתרוגים

1־טע קוועלע שוין צו בעקומען ביי

יחיאל קאפעלוש

און אויך ביי קלאצמאן, נאוואמיעסקא 4, פראנט־געוועלב און פראנט, ערשטער שטאק.

בעמערקונג: צו בעקומען אויך בעזונדער לולבים ביליג.

DOM EKSPEDYCYJNY

R. Sobol, Łódź

Piotrkowska 6, tel. 153-96. Rok założ. 1916.

דערמיט מאך איך בעקאנט, דאס איך מאגאזינירע ווייטער פערשידענע סחורות. דער מאגאזין, וועלכער געפינט זיך אין סאמע צענטער שטאט (פיעטריקאווער 6) איז אסעקורירט געגען פייער און גנבה. ס׳קען אויך זיין ספעציעלע צימערן. ס׳איז געעפענט געווארען א ספעציעלע שפייז־אפטיילונג. דער מאגאזין איז פערזעהען מיט אלע נויטיגע איינריכטונגען ווי: הראפט־ווינדע, לאסט־אויטאס פון פלאטפארמעס, מיט וועלכע די סחורה ווערט אויפ׳ן פערלאנג אפגענומען און אפגעשיקט צו די ג׳ קליענטען. —:— די פרייזען זענען זעהר מעסיגע.

גענויערע אינפארמאציעס אויפ׳ן ארט טעגליך פון 5—7 אוו.

„אגרומי"

לאדז, קאשטשעלנא 1, טעל. 133-33.

אתרוגים

מובחרים און מובחרים שבמובחרים

זענען צו בעקומען אין הורט און אין ענצעל צו ביליגע פרייזן.

מיין חשוב׳ן פריינד

משה חיים בירנבאום

דריק איך אויס מיין טיפסטען מיטגעפיהל צוליב׳ן טויט פון זיין

פאטער

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

שמחה מאיר בראמבערג

אתרוגים תנובת א״י

תוצרת ארצנו

אלע יודען קויפען היי־יאהר נאר ארץ־ישראל־אתרוגים די איינציגע קוועלע אויף הורט און דעטייל אין לאדז

בעריש פישהאף

קאנסטאנטינער 47, טעל. 169-20

פיליע: נאוואמיעסקא 12 ביי גאדזיק, ריבאק 14.

אויף דארט אין הויף. פאר בעלגים אויך קורפירער דירעקט זעלבסט געברענגט פון טריעסט.

מענער-היטען

אכטונג! 25% בּיליגער ווי איבּעראל. ● זעמטליכע רעפּעראטורען און פאסאנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט דעם אויסלענדישען מוסטער.

די עלעגאנטסטע און מאדערנסטע אין די נייעסטע פאסאנען און קאלירען, בעסטע קוואליטעט צום הערבּסט- און ווינטער-סעזאָן

בעקומט איהר נאָר אין

הוט-געשעפט

F. WAJS, 9 Cegielniana 9

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאַך איך בעקאַנט מיין ג׳ קונדשאַפט, אַז צום בעפאָרשטעהענדען סעזאָן איז מיין

הערן-שניידער-אטעליער

פערזעהען מיט די נייעסטע מאָדעלן און נעהם אָן אר-בייט פון אייגענע און אַנפּערטרויטע סחורות צו מעסיגע פרייזען. רעעלע און גוטע אויספירונג!

מיט אַכטונג **ז. ראַפּוך, קילינסקיעגא 153**

פעלצען ווערען אויסגעפּערטיגט אויפן אָרט.

די בּיליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פאלטענס און אנציגער

פאַר הערן און דאַמען

פון די בעסטע קוואַליטעטן פון ביליצער און טאָמאַשאָווער פאַבּריקען צו בעקומען נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פּיעטריקאווער 23

טעל. 39-226. — פּריוואט=וואוינונג.

קאנקורענץ=פרייזען! קאנקורענץ=פרייזען!

עלעקטרישע מאטארען נייע און גענוצטע

ערקויף און אויסטויש. אויספּאַרגנג פון מאָטאָרען

רעפּעראציאנס=ווערקשטעל

רעפּעראַטור און איבּערוויקלונג פון זעמטל. עלעקטרישע מאָטאָרען

אינסטאלאציעס פון קראפט און ליכט

שנעלע און סאָלידע אויספּיהרונג.

Inż. S. LEBENHAFT, Łódź

Wólczańska 35, tel. 205-59.

שפּארט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די בּיליגסטע פרייזען

לאָזט זיך נור ביי דער פירמע

„באָרוויך“

לאדז, נאווראָמיעסקאַ 30 טעל. 528=10

וועלכע איז די איינציגע

בּיליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש=וויין

ביז די געשמאַקסטע פּאַלעסטינער, אונגאַרווייַנען, ווי אויך אַלע סאָרטען

ליקער, בּראָנפען׳ס און מעהד.

אונזערע ג׳ קליענטען און פריינד ווינשט

א חתימה טובה

Fabryka Mydła Toalet.

i art. perf.

„Parnasin“ „Kapral“

w Łodzi.

Dr. med.

J. SADOKIERSKI

סטאָמאַטאָלאָג

ציינ־ און מויל־כירורגיע

צוריקגעקעהרט

פּיעטריקאָווער 164, טעל. 114-20

החלוץ הכלל ציוני

פּיעטריקאָווער 86

מודעה

דעם 24.IX א׳ סוכות קומט פאַר אין לאָקאַל פון אונזער אָרגאַניזאַציע

א אלגעמיינע פערזאמלונג

3 א זייגער צום ערשטן טערמין,

5 „ צום צווייטן טערמין

ביי יעדער צאָל מיטגלידער. אַלע חברים ות ווערן געבעטן פּינקטליך צו קומען. **הועד**

לכבוד יום=טוב

די בעקאַנטע און מאָדערנע

PERFUMERJA

EUROPEJSKA

Piotrkowska 22, tel. 237-22

עמפּפעהלט דעם רייכסטען אויסוואַהל פון אַלערליי אינ־ און אויסלענדישע

קאסמעטיק

צו מעסיגע פרייזען.

וויכטיג נייעס פאר אלע יודען!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער ג׳ קונדשאַפט פון לאָדז און פּראָווינץ, דאָס איך בעזיץ אַ רייך-סאָרטירט געשעפט פון

יוד. לאנגע מלבושים

אין לאדז, 6 פּולנאצבּא 6

קווער אָפיצינע, 1 שט. 2-טער הויף

איך בעזיץ שטענדיג אויף לאַגער אַ רייכען אויסוואַהל פון פערשידענע בעקענע און זיידענע יובּעצעס, שלאַפראַקען, אַלפּאַגענע, צייגענע און האַלב-וואָלענע כאַלאַטלעך, ווי אויך זומער און ווינטער פּאַלטענס, געהאַקטע אנצעגער פאַר דערוואַקסענע און פאַר קינדער פון די בעסטע שטאָפען.

אויך גאַנצע אויסשטייערס פאַר חתנים.

איינגענער וואַרשטאַט אויפן אָרט. ספּ. ראַבּאַט פאַר ישיבה-בחורים. בּילינע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך. רעעל און בּיליג

צ. בּאַרוכאָוויטש, פּולנאַצנאַ 6

קווער אָפיצינע, 1-טער שטאָק, 2-טער הויף.

בּעמ.: בעשטעלונגען ווערען אויסגעפערטיגט אין 24 שעה

Przedszkole

przy pryw. Szkole powsz.

p. n. „Nauka i Wychowanie“

pod kier. dypl. freblanki

p. Heleny Lajzerowiczowny

ריטמיק, פּלאַסטיק, פּערקוסיע, געזאַנג, אַרבּייטען, שמועסען א. ז.

ווייטערע איינשרייבונגען אין דער פאָרשולע און אין אַלע קלאַסען פון דער פּאָווּשעכנע שולע נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון דער שולע אויף **פּילסודסקיעגא 62**

פון 9–1 און פון 5–7 נאָכמ.

בשנה טובה וברוכה וכל טוב, מברכים אנחנו את בננו מרדכי בעקער ואת זיגתו חנה, החונים בלאדז, ואת אחינו זלמן משה לעווין, הגר בפאריז, וגם את בתנו מאַניע עם ב״ג דאָקטאָר מאַליעץ, עם בתם, מוש״י כלם יעמדו על הברכה.

אביהם ואמם **א.ר. איטקין.**

בשנה טובה וברוכה בבריאות פרנסה והצלחה מברך אני את בני יצחק איטקין, הגר בתל אביב, עם ב״ג העדינע סאָניא ת״י ואת בתם מ׳ ירעלה.

אביהם **א. איטקין**

בשנה טובה, פרנסה, בריאות וכל טוב, מברך אני את חתני איסר נ״י עם זוגתו בתי מ׳ סאָניע רעבּבּע החונים בעיר לובּיטש, ואת נכדי. יתן להם ה׳ חיים ושלום כחפץ

אביהם **א. איטקין.**

וויכטיג פאר אנדולאַטאָרס!

איבּערצוגעבּען אַ דאַמען-סאַלאָן, קאָמפּלעט אײַנגעריכטעט, בּלויז פאַר אַ טייל דירה-געלד אויף פּאַכט! צו ערפאַהרען פּילסודסקיעגאָ 72 אין פּריזיער-אַנשטאַלט.

א גמר חתימה טובה

און א גוט יאָהר

ווינש איך מיין משפּחה, פריינד, בעקאַנטע, קונדשאַפט און אַלע די, מיט וועלכע איך שטעה אין האַנדעלס-בעציהונגען

קלמן צווייליך

און פאַמיליע.

Dr. med. **M. FELDMAN**

ספּעציעל-אַרצט פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט

Kilińskiego 113 (Nawrot 41)

Telefon 155-77.

„PRACA“

פרויען-פאַך-קורסען ביים פעראיין צו פערשפּרייטען פאַך-קענטניש צווישען יודישע פרויען

וואָלטשאַנסקאַ 21, טעל. 167-15

נעהמט אָן איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע אָפּ-טיילונגען; 1) קונסט-שטיקעריי, 2) דאַמען-שניי-דעריי צושניידען, 3) גאָרסעטען-פאַך, 4) היטען-פוצעריי, 5) וועש-פאַך — צושניידען, 6) אָנדו-לאַציע, 7) מאַניקור.

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פון 9–1 און 3–7

Dr. med.

I. GAJST

זגערזשער 40

נעמט אָן פון 10^{30}, 11^{30} און פון 5–7 נ״מ

Lekarz-dentysta

M. REZNIKOWA

צוריקגעקעהרט

Narutowicza 2, tel. 223-83.

Firanki STORY, KAPY i OBRUSY wykonuje Pracownia Ręcznych Robót **Piotrkowska 90** tel. 155-99

tamże przyjmuje się FIRANKI i STORY do prania i rozpinania.

עלעגאנטע דאמען און הערען

טראָגען

לוקסוס-שיך

נור פון

L. ODERBERG

לאדז, פּיעטריקאָווער 17.

נייעסטע מאָדעלען! שעהן און עלעגאַנט! צוגענגליכע פרייזען!

מודעה. ברוך-קראנקע! קריפּעל!

ליידענדע אויף פערשידענע ביין-פערקריי-מונגען פון גוף (הויקערס)!

אין לאָדז ווילט צום ערשטען מאָל דער אמ׳ער וועלט-בעריהמטער ספּעציאַליסט

Ortoped Natan Rapaport

פון ווין מיט 30-יעהריגער פּראַקטיק און נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בּייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונט

אין לאדז, פּילסודסקיעגא 23 №

(פריהער ווסכאָדניאַ 23) טעל. 231-89

ברוך=ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אָהן בּלוטיגע אָפּעראַציעס ראַטעוועט אייער געזונד כל-זמן ס׳איז נאָך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען-קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ׳קען בראַנדיג ווערען.

א הילף און א רפואה! דורך מיין מעטאָדע ערפינדענע ספּעציעלע הייל-באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע ברוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע ביי אַנפאַנגס-ברוכען. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל-אַפּאַראַטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד״ר האָפפאַ, ד״ר העססינג און קאַללאַט. געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פיס ווי אויך שמערצענדע פלאַך-פיס פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט-פיס (סאַלאָן-אַרבייט).

פאַר דאַמען נאָך אָפּעראַציעס קינסטליכע ברוסטען.

ביים אַראָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבּירט-מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל-באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד״ר גלענאַרד.

געדענקט די אדרעס:

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט 23 פּילסודסקיעגא 23.

שניידערס

אַרויסצוגעבען

מאַגאַזין = הויזען

נויטיג. — יעהרליכע אַרבּייט.

באַוואָמיעסקאַ 6, וו. 5

וויכטיג נייעס!

דער לאַנגיעהריגער טאַנץ-לעהרער **י. זאַלצמאַן** ערעפענט זיין טאַנץ-שולע אין אַ ערשטקלאַסיגען און שעהנעם לאָקאַל

גדאַנסקאַ 33,

שבת, ד. 15. סעפּטעמבער ד. י. שילער און שילערינס מעלדעט אייך מאַסענווייז!

איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אָוונד.

מיט אַכטונג

פּעדאַגאָג **י. זאַלצמאַן,**

גדאַנסקאַ 33, טעל. 206-71.

Lekarz-dentysta

G. Szymańska

Narutowicza 3

נעמט אָן פון 3–8 אָוונד.

דאָס אַנאַליטיש=באַקטעריאָלאָגישע לאַבּאָראַטאָריום פון מעדיצין. אַנאַליזען

„היגיענא“

גדאַנסקאַ 31a, טעל. 192-64

נעמט אָן אַלערהאַנט אַנאַליזען צו לעמשניצע פּרייזן. אויס׳ן אָרט אַ פּוזיקאַליש-טעראַפּישער קאַבּינעט.

עופות=

שחט-הייזער

זענען געעפנט. געוואָרען צו שחט׳ן:

1) ווסכאָדניאַ 7

2) ווסכאָדניאַ 43

3) זאַכאָדניאַ 58

4) קילינסקיעגאַ 35

5) יוליוש 36

6) וואָלבאָרסקאַ 8

אין באַלוט נור דאָס איינציגע שחט-הויז צעגלאַנאַ 11.

שוחטי עופות

בהשגחת ועד הרבנים.

עופות

ווערט געשחט

אויף קילינסקיעגאַ 35

בהשגחת ועד הרבנים דפה.

Dr. med.

Haltrecht

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און געשלעכטס-קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 131-86

נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 1^{30}—2^{30} מיטאָג און פון 7—9 אָוונד.

זונטאָג פון 10—1 בּטאָג.

אַלע אָרט אַנאַליזען.

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזן

סענסאַציאָנעלע ערקלערונג פון מין. בעק
וועגן שוץ פאַר נאַציאָנאַלע מינדערהייטען

ג ע נ ף, 13 (ספּ. טעל.)
מיניסטער בעק האָט אויף דער היינטיגער פּלענאַר-זיצונג פון דער פעלקער-ליגע געהאַלטען אַ רעדע וועגן שוץ פאַר נאַציאָנאַלע מינדערהייטען. מיניסטער בעק האָט ברייט ארומגערעדט אַלע שלעכטע זייטען פון סיסטעם פון שוץ פאַר נאַציאָנאַלע מינדערהייטען, וואָס ווערט איצט אָנגעווענדט, האָט דערמאָנט דעם פּוילישען פאָרשלאַג וועגען גענעראַליזירען די מינדערהייטען-טראַקטאַטען און האָט ערקלערט אין נאָמען פון דער פּוילישער רעגירונג, אַז פּוילען וועט פון היינט אָן זיך אָפּהאַלטען פון יעדער מיטאַרבייט אין די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנטראָל-אָרגאַנען, וועלכע האָבען די אויפגאַבען צו קאָנטראָלירען צי עס ווערען אָפּגעהיטען די פּרינציפּען פון מינדערהייטען-שוץ. דער דאָזיגער בעשלוס פון דער פּוילישער רעגירונג האָט אָבער נישט קיין שייכות צו דער בעציהונג פון דער פּוילישער רעגירונג צו די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען אויף דער פּוילישער טעריטאָריע, וועלכע וועלען ווייטער טראַקטירט ווערען ווי ביז איצט אויף די קאָנסטיטוציאָנעלע יסודות פון גלייכע בירגער-רעכט.

אין די קרייזען פון דער פעלקער-ליגע ווערט מיניסטער בעק'ס ערקלערונג בעטראַכט, אַז פּוילען זאָגט זיך אָפּ פון מינדערהייטען-טראַקטאַט.

אַראַבישע קלאַגעס
ארום לאַנדאַנער בעזוך פון סער ארטור וואוקאָפּ

י ר ו ש ל י ם. (יט״א) פון אַראַבישע קרייזען ווערט בעהויפּטעט, אַז דער הויפּט-צוועק פון סער אַרטור וואוקאָפּ'ס לאָנדאָנער רייזע שטעהט אין צוזאַמענהאַנג מיט וויכטיגע בעשלוסען, וואָס דאַרפען אָנגענומען ווערען אין לאָנדאָן וועגען דער פאָרשטעהענדער בריטישער פּאָליטיק אין מיטעלען מזרח. אין די דאָזיגע קרייזען האַלט מען, אַז עס איז נישט קיין צופאַל, דאָס אין משך פון היינטיגען זומער האָבען אין לאָנדאָן געווײלט דער עמיר אַבדולאַה פון עבר-הירדן, משה שערטאָק פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אַגענ., דער בעקאַנטער קוואקער-פיהרער מר. דעניע, אליהו אונ איצט — דער הויך-קאָמיסאַר. אַלע אויסגערעכענטע פּערזענליכקייטען האָבען זיך בעטייליגט אין וויכטיגע פּאָליטישע בעראַטונגען אין לאָנדאָן.

לויט די זעלבע קוועלען אין קאָלאָניאַל-אַמט, מיט דער בעטייליגונג פון סער אַרטור וואוקאָפּ, בעהאַנדעלט ווערען פאָלגענדע אָנגעלעגענהייטען:

1) דער פּלאַן פון אַ לעגיסלאַטיוו-ראַט, וואָס זאָל געשאַפען ווערען טראָץ דער שטאַרקער אָפּאָזיציע פון יודען.

2) די פראַגע וועגען דער אייזענבאַהן-ליניע חיפה-באַגדאַד, פערשידענע סטראַטעגישע און אַנדערע מאָטיוען מאַכען בויטווענדיג תיכף צוצוטרעטען צום בויען די דאָזיגע ליניע, וועלכע זאָל געשיצט ווערען דורך ספּעציעלע בעוואָפענטע קרעפטען אין דער מדבר.

3) די פראַגע וועגען פּאָרט אַקאַבא אויפ'ן רויטען ים (ים-סוף) און די נויטווענדיגקייט פון אַב'אַפּמאַך מיט דער איבן-סאַוד-רעגירונג, וועלכע פּרעטענדירט אויף דער אַנעקסיע פון פּאָרט.

4) די פראַגע, פון איראַק, וואו עס בעשטעהט אַ שפּאַנונג אין די בעציהונגען מיט פּערסיען.

לסוף ווערט נאָך אין די זעלבע אַראַבישע קרייזען פערשפּרייט דער קלאַנג, אַז סער אַרטור וואוקאָפּ זאָל בעשטימט ווערען אויף דעם אַמט פון בריטישען פאָרשטעהער אין איראַק אויפ'ן אָרט פון סער פרענסיס האָמפּריס.

וועלט-קאָנפערענץ פון יודען-שטאַאַטס-פּאַרטיי איז מערץ 1935

ת ל - א ב י ב. (יט״א) די עקזעקוטיווע פון דער יודענשטאַאַטס-פּאַרטיי האָט בעשלאָסען רופען די ערשטע וועלט-קאָנפערענץ פון דער פּאַרטיי אין פעברואַר 1935. דאָס אָרט פון דער קאָנפערענץ איז נאָך נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען. די עקזעקוטיווע ערוואַרט, אַז אין דער קאָנפערענץ וועלען זיך בעטייליגען דעלעגאַטען פון 20 לענדער-גרופּען.

טוריסטען-אַפּטיילונג ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע
אָרדענט איין סיסטעמאַטיש
טוריסטען-רייזעס
קיין ארץ-ישראל
דורך קאָנסטאַנצאַ אָדער טריעסט.
אינפאָרמאַציעס און איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29.

Dr. med. Trepman
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעצ. פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענערשוואַכע אויך אַלע אַרט אַנאַליזען
נעהמט אָן פון 8—12 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום-טוב פון 8—1. בעזונדערע וואַרטע-זאַל פאַר פרויען

איך מאַך בעקאַנט, דאָס אַם-בעסטען און אַמביליגסטן בעקומט איהר
מענער-היטען
איין רעיעלען הוט-געשעפט
א. נ.
„KURJER KAPELUSZNICZY“ פּאָלודניאָווע 15
וועלכעס איז פערזעהן צום הערבסט- און ווינטער-סעזאָן מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פון די עלעגאַנטסטע מענער-היטען לויט די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירן
בעמערקונג: צוליב דער קריטישער צייט ווערט פערקויפט מיט 30% ביליגער ווי איבעראַל.
זעמטליכע רעפּעראַטורען און פאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט גוט, שנעל, רעיעל און ביליג.

Dr. H. WEISHOFF
צוריקגעקעהרט
זאַוואַדזקאַ 23, טעל. 162-95
נעמט אָן פון 2—3 און פון 6—7 אָווענד.

Dr. med.
Alfred Litwin
אינערליכע קראַנקהייטען
קילינסקיעגאָ 21
טעל. 236-33
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אָן פון 4 ביז 7 נאָכמיטאָג

DR.
Szymon Grinberg
(אָרדינירט זומער אין ווישניאָווא-גוראַ)
צוריקגעקעהרט
פּילסודסקיעגאָ 55, טעל. 168-58.
נעמט אָן פון 3—5.

Dr. med.
M. Arbus
ספּעצ. פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
גדאַנסקאַ 68, טעל. 114-16
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. D. HELMAN
ספּעציאַליסט פאַר האַלז, נאָז און אויערן-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 68, tel. 112-20
נעמט אָן פון 10 ביז 12 און פון 5—7 אָווענד

Dr. med. D. Frid
קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
שענקעוויטשאַ 37 טעל. 224-78
נעהמט אָן פון 9—11 און פון 5—6 נאָכמ.

Dr. med. M. Rubinlicht
CHOROBY WEWNĘTRZNE
Powrócił
Gdańska 26, tel. 168-00.

Dr.
S. Kantor
ספּעציאַליסט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען (סיפיליס און טריפּער), היילט מענער-שוואַכע
וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
נעמט אָן פון 8—2 נאָכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאָג און יום-טוב פון 8—2 נאָכמ.
פאַר אומבעמיטעלטע — לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אַנדזשעיאַ, 5 טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פאַרמיטאָג.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med.
Ignaey Grynberg
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
CEGILNIANE 17, tel. 174-15.

Dr. med. R. Zalcwaser
CHIRURG
POWRÓCIŁ
Cegielniana 19, tel. 125-17
Przyjm. od 1—2 4—6i p p.

Dr. Michał Lipski
הויט, וועענערישע און אורין-קראַנקהייטען
פּילסודסקיעגאָ 65, (פּיעטריק. 46)
טעל. 203-51
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 8—11 פריה, 2—5 נאָכמ, אין חגאות פון 9—1, 7—9 אָווענד.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
POWRÓCIŁ
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} 1—2^{30}, od 6. do 8^{30} w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

לעטשניצע
פאַר וועענעריש קראַנקע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
לאָדז, זאַוואַדזקאַ 1
טעל. 205-38
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָווענד.
וועענעריש-קראַנקע, מענערשוואַכע און הויט-קראַנקהייטען
אַנאַליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאַנציע
איז טעטיג א גאַנצען מעת לעת
פאַר פרויען אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל
אַ בעראַטונג 3 זל.

דאָקטאָר
ראָזענצווייג
צוריקגעקעהרט

Dr
Wajnberg
ספּעצ. פון לונגע, האַרץ און סקלעראָז-קראַנקהייטען
וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אָוו.

Dr. med. G. GERSZTAJN
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10.
נעהמט אָן פון 11—1 און פון 7—8 אָוו.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראָלאָג
ספּעצ. פאַר נירען, בלאָז און אורין-קראַנקהייטען
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אָן פון 2—3 און פון 6—8 אָוו.

Dr. E. Gutman
CHOROBY DZIECI
Powrócił
Gdańska 26, tel. 173-00
Przyjmuje codz. 3—5 pp.

דאָס הערן-שניידער-אַטעליער פון
מ. ד. קוטשינסקי
געפינט זיך איצט אויף
זאַוואַדזקאַ 28 פראָנט 1. שטאָק
פיהרט אויס בעשטעלונגען אויפ'ן ווינטער-סעזאָן לויט די לעצטע נייעסטע אויסלענדישע מאָדע-זשורנאַלען.
סאָלידע בעהאַנדלונג! פּינקטליכע אויספיהרונג.
בעמערקונג: עס ווערען אויך אָנגענומען פּעלצען.

פאַר גאַרד, ביזשוטעריע
און לאַמבאַרד-קוויטעס
צאָהלט די העכסטע פּרייזען
אייזידאָר פיאַלקאַ
פּיעטריקאָווער 7.

Lekarz-Dentysta
JAKÓB BOTWINIK
וועלכער האָט געאַרבייט אין קראַנקען-קאַסע 12 יאָהר און האָט אַן אייגענע לאַבאָראַטאָריום פון קינסטליכע ציינער
נעמט יעצט אָן טעגליך פון 10 פריה ביז 3.30 נאָכמ. אין לעטשניצע „Pömoc“
ul. Limanowsk. 1 (róg Zgierskiej)
telefon 101-29
און פון 4—10 אָוונט אויף נאַרוטאָוויטש-נאָס 13. צוגענגליכע פּרייזען.
פאַר אַרבייטסלאָזע — זעהר ביליג.
Porada bezpłatna.

Dr. med.
Leon Familier
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
שערפּיעז 37 (בענעדיקטאַ) .6
נעהמט אָן פון 5—7 נאָכמ.

Dr. GAWRONSKI
Ginekolog i Położnik
przeprowadził się
na ul. Sienkiewicza 63
tel. 124-51
przyjmuje od 5—6.

אויערן, נאָז און האַלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוזאַמען-אַרבעט מיט קאָאָפּעראַציע א. ז. ו.) ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פון 11—2 און פון 5—8 אָוונט.

אַלע אַרט גאַרדינען
ווי אויך פערשידענע קאָפּען און טיש-דעקען, בעקומט מען אַמביליגסטען און צו קאָנקורענץ-פּרייזען, נאָר אין דער לאַנגיעהריגער פירמע
L. Elbaum
26 NOWOMIEJSKA 26
פראָנט 1-טער שטאָק.
קומט אין איבערצייגט אייך!

Lek. dentysta
St. Gelberg
זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-33
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 10—2 און פון 4—7 אָוו.

Dr. med. S. HOLENDERSKA
אויגען-קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
ANDRZEJA 32, m. 5
front, 2 piętro, tel. 173-66
נעמט אָן טעגליך פון 11—12 און 7—8½ אָוונט

נישט דערלאזן צו אנטי־יודישע עקסצעסן

ערקלערונג פון גריכישען פרעמיער־מיניסטער

אטען, 13 (יט"א טעלעגראפיש) דער פרעמיער־מיניסטער האט אפגעגעבן אנ׳ערקלערונג געגען די אנטיסעמיטישע ערקלערונגען פון געוועזענעם גריכישען פרעמיער ווע־ניזעלאס.

דער פרעמיער־מיניסטער האט ערקלערט, אז ער וועט נישט דערלאזן צו קיין שום אנטיסעמי־טישער העצע און וועט אונטערדריקן יעדן פרוב פון אנטי־יודישע ארויסטרעטונגען.

שוץ פאר די נאציאנאלע מינ־דערהייטען אין סאאר־געביט

מעמאריאל צום פארזיצער פון „קאמיטעט פון 3"

גענף, 13 (יט"א טעלעגראפיש) גאלדמאן האט איבערגעגעבן דעם פארזיצער פון „קאמיטעט פון 3" פאר סאאר־געביט־ענינים א צווייטן מע־מאריאל וועגן שוץ פאר די נאציאנאלע מינדער־הייטען אין סאאר־געביט.

יודישער אנטייל אין די פייער־ליכקייטען צום 60־טען געבורטסטאג־יובילעאום פון ליטווישען פרעזידענט סמעטאנא

קאוונע (יט"א) אלע יודישע ארגאניזאציעס אין קאוונע האבען זיך בעטייליגט אין די עפענט־ליכע פייערונגען, וואס זענען דא פארגעקומען לכבוד דעם 60־טען געבורטסטאג־יובילעאום פון פרעזידענט פון דער ליטווישער רעפובליק, סמעטאנא. אין די שוהלען זענען אפגעריכט געווארען ספעציעלע תפילות פארן בעל־היובל. דער פער־באנד פון די יודישע מלחמה־אינוואלידען האט ארויסגעגעבן א ספעציעלע יובילעאום־פובליקאציע געווידמעט דעם לעבן און טעטיגקייט פון פרעזי־דענט סמעטאנא.

„די יודען זענען אונזער אונגליק"

פראג, (יט"א) יוליוס שטרייכערס טערא־מעטארען געגען יודען אין פראנקענלאנד ווערען אנגעווענדעט אויך אין אנדערע דייטשע פראווינצן. אין פערשידענע געגענדען, ווי צבש. צווישען מאגדעבורג און ברוינשווייג, זענען אין צאהלרייכע דערפער ווידער סונאנדערגעקלעבט געווארען אויספאלענדע רויטע פלאקאטען מיט אזעלכע אויפ־שריפטען, ווי: „ווער עס פרעסט פון יודישער האנד שטארבט פון דעם פרעס" — „די יודען זענען אונ־זער אונגליק" — „דער יוד באיקאטירט דייטשע סחורות, געדענק וועגען דעם. •

בער באראכאוו פערבאטען אין עסטרייך

וויען, (י.ט.א.) אין אפיציעלן בלאט פון בוך־האנדעל איז ערשינען א ווארנונג געגען פער־קויף פון פערשידענע ביכער פון סאציאליסטישע אויטארען. אין דער ליסטע פערבאטענע ווערק געפינען זיך צוו. אנד. פאלגענדע: „סאציאליזם און ציוניזם פון בער באראכאוו, „אויפוצען, רעדעס און בריף" פון וויקטאר אדלער, „קלאסען־קאמף געגען פעלקער־קאמף" פון ד"ר מאקס אדלער, „פאליטישעס האנדבוך" פון פרידריך ווייס, „שריפ־טען און רעדעס" פון פערדינאנד לאסאל און „די נאציאנאליטעטען־פראגע און די סאציאל־דעמא־קראטיע" פון אטא באוער.

דער איבער־קאמיסאריאט פאר פליטים־ענינים האט נישט ער־טיילט קיין שום הילף די ענטלאפענע נאציס פון „בלוטיגן שבת"

ערקלערונג פון דזשעמס מאקדאנאלד פאר דער יט"א

זשענעווע (יט"א) אויף אן אנפראגע פון יט"א־פארשטעהער אין זשענעווע, האט דער אוי־בער־קאמיסאר פאר פליטים־ענינים, דזשעמס מאק־דאנאלד דעמענטירט די ידיעה, וואס האט זיך בא־וויזען אין איינינע יודישע צייטונגען אין אויסלאנד, לויט וועלכער זאל זיך האבען פעראינטערעסירט מיט׳ן גורל פון די נאציאנאל־סאציאליסטען, וואס זענען ענטלאפען קיין אויסלאנד אין רעזולטאט פון „בלוטיגען שבת" (30־טער יוני) אין דייטש־לאנד. דזשעמס מאקדאנאלד ערקלערט, אז די דא־זיגע פליטים־גרופען האבען זיך צו אים נישט געווענ־דעט נאך הילף, און ווען ער זאל אזא ווענדונג בעקומען, וואלט ער זי נאטירליך געמוזט אפ־ווארפען.

צו די מוניציפאל־וואהלען אין ירושלים

פאדערונג פון די קריסטליכע אראבער

ירושלים (י. ט. א.) קריסטליך־אראבישע לידער אין ירושלים האבען געלאזט וויסען דער רעגירונג, אז זיי וועלען פראקלאמירען א בויקאט פון די פארשטעהענדע מוניציפאל־וואהלען, אויב די רעגירונג וועט נישט נאכגעבען זייער פאדערונג צו בעשטימען פאר די פארשטעהער פון דער קריסט־ליך־אראבישער בעפעלקערונג 4 מאנדאטען אין מו־ניציפאל־ראט אנשטאט די בעשטימטע צוויי.

אויף א מריחערדיגע אינטערוועניר האט דער ירושלים׳ער דיסטריקט - קאמיסאר מיטגעטיילט די פיהרער פון דער אראביש־קריסטליכער געמיינשאפט, דאס נאך די וואהלען וועלען זיי איינגעפינצן, אז די רעכט פון זייער געמיינשאפט ווערען ענטשפרע־כענד געשיצט. די דאזיגע תשובה איז פערשטאנען געווארען אין דעם זין, אז די צווי שטאדט־ראט־מענער, וועלכע דער הויך־קאמיסאר האט רעכט צו נאמינירען אהן וואהלען, וועלען זיין פארשטעהער פון די קריסטליכע אראבער. די קריסטליך־אראבישע לידער האבען זיך אבער מיט דעם ענטפער נישט בעפרידיגט און איבערגעגעבן געגען איהם א שאר־פען פראטעסט, ערקלערענדיג, אז זיי וועלען רופען צו בויקאטירען די וואהלען, אויב די צאהל פון זייערע מאנדאטען וועט נישט פערגרעסערט ווערען אויף 4. הגם עס ווערען שוין געמאכט אלע פאר־בערייטונגען צו די מוניציפאל־וואהלען, איז אבער דער טערמין פון די וואהלען אין ירושלים ביז איצט נאך נישט בעשטימט געווארען.

נייע יוד. אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין א"י

תל־אביב (יט"א) לויט ציפערן, וואס זע־נען געזאמעלט געווארען דורך דעם „אמעריקאנער עקאנאמישען קאמיטעט פאר א"י", זענען אין משך פון די חדשים — יאנואר — יולי 1934 אין א"י געגרינדעט געווארען ווענינסטענס 115 נייע אינ־דוסטריעלע אונטערנעמונגען. נישט וועגען אלע אונטערנעמונגען בעזיצט דער קאמיטעט גענויע ציפערן. עס איז אבער פעסטגעשטעלט געווארען, אז אין 87 אונטערנעמונגען ווערען בעשעפטיגט 815 ארבייטער און דער אינוועסטירטער קאפיטאל אין 81 אונטערנעמונגען בעטרעפט 172 טויזענד פונט.

קלאסיפיצירט לויט די בעזונדערע צווייגען, זענען אין בעריכטס־פעריאד ענטשטאנען 17 אינ־דוסטריעלע אונטערנעמונגען פון מעטאל־אויסאר־בייטונגען, 18—האלץ אינדוסטריעלע, 12—כעמי־קאליען, 13 שפייז ארטיקלען פאבריקען, 9 דרוק פאפיר און ביורא מכשירים, 8 בוי־מאטעריאלען, 3—גלאז, שפיגלען און צעראמיק צו 4 קליידונג־טעקסטיל און לעדער — צו 3 — עלעקטרישע מכשירים, אויטאמאבילען און גאראזשען, צו 2 — מאטעראצען, און טאפעצירער־מעבעל, פארב און טאבאק, און לסוף 8 פערשידענע אנדערע אינדו־סטריעלע אונטערנעהמונגען. איז פראצעס פון ענט־שטעהען געפינען זיך איצט 28 נייע אונטערנעה־מונגען (מעטאל, לעדער און לעדער־מכשירים, כע־מיקאליען, האלץ, טעקסטיל, גלאז, פאפיר און אנדערע).

ירושלים, (יט"א) די לעצטע וואך איז, הינזיכט פון רעגיסטרירטע נייע יודישע אונטער־נעהמונגען, געווען א רעקארד־וואך: עס זענען רעגיסטרירט געווארען נישט ווענינגער ווי 45 נייע יודישע שותפות־געזעלשאפטען און אונטערנעמונגען פון פערשידענער ארט, דאס רוב אונטערנעמונגען זענען געגרינדעט געווארען דורך דייטשע יודען אין תל אביב.

לעצטענס האבען בעקומען ערלויבענישען צו פראקטיציררען 108 ניי־איינגעוואנדערטע דאקטוירים און 25 דענטיסטען, דאס רוב דייטשע יודען. די אלגעמיינע צאהל פראקטיצירענדע דאקטוירים אין א"י בעטרעפט היינט צו טאג אין א"י 1764, דענ־טיסטען 522.

„הייל היטלער" „מיט יודי־שען גרוס"

בערלין. (יט"א) אין א פערטראוילכען ציר־קולאר, וועלכען דער ארויסגעבער־פערבאנד אין דייטשלאנד האט צוגעשיקט צו זיינע מיטגלידער, ווערט געזאגט, אז לויט א פעראָרדנונג פון פראָ־פאגאנדע־מיניסטער ד"ר געבעלס דארפען דייטשע פירמען קארעספאנדירענדיג מיט אויסלענדישע גע־שעפטס־לייט, נישט בענוצער זיך מיט׳ן שלוס־גרוס „הייל היטלער". אין ציקולאר ווערט אנגע־וויזען, אז פיל אויסלענדישע פירמען, ענטפערענדיג אויף בריף פון דייטשלאנד, שליסען די בריף מיט די ווערטער: „מיט יודישען גרוס".

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, דעם 14 סעפטעמבער 1934

6,45 פריהמארגען־אוידיציע, 6,48 גראמא־פאן, 6,58 גימנאסטיק, 7,08 גראמאפאן, 7,50 רעקלאמע־קאנצערט, 11,57 צייט־סיגנאל, 12,03 ידיעות, 12,05 פרעסע־איבערזיכט, 12,10 טראנס־מיסיע פון קאטאוויצער פליה־פלאץ, 12,50 א שמועס פאר פרויען, 1,05 ידיעות פון טאג, 1,10 קאנצערט, 3,30 עקספארט־ידיעות, 3,35 בערזע, 3,45 טראנסמיסיע פון קאטאוויצער פליה־פלאץ, 4.45 אוידיציע פאר קראנקע, 5,15 קלאוויר־רעי־טשיטאל, 5,50 איבערזיכט, 6 גראמאפאן, 6,10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6,15 געזאנג, 6,45 „100 יאהר ווארשאווער ציטאדעל" — פארלעזונג, 8 קאנצערט פון דאנ׳ס כאר, 7,25 אקטועלער שמועס, 7,35 ליטערארישער פראגמענט, 7,50 ספארט ידיעות, 8 טראנסמיסיע פון מאקאטאווער פליה־פלאץ, 8,30 סימפאנישער קאנצערט (בעת דער פויזע — אוונד־ידיעות, 10,55 קאנצערט, 11,20 ידיעות, קאמוניקאטען, 11,25 מוזיק.

פון אויסלאנד

8 לאנדאן — בעטהאווען - אוונד, 8,30 שטראסבורג — סימפ. קאנצערט, 8,30 וויען—קאנ־צערט, 8,45 מינכען — סימפ. קאנצערט, 8,45 רוים — אפערעטקע.

שבת דעם 15־טען סעפטעמבער

6,45 פריהמארגען־אוידיציע, 6.48 גראמא־פאן, 6,58 גימנאסטיק. 7,25 גראמאפאן, 7.50 רעקלאמע־קאנצערט, 11,57 צייט־סיגנאל, 12.03 ידיעות. 12.05 פרעסע, 12,10 קאמוניקאט, 12,25 קאנצערט, 1 ידיעות פון טאג, 1.05 מוזיק, 3,30 עקספארט־ידיעות, 3,35 בערזע, 3,45 טראנסמיסיע פון מאקאטאווער פליה־פלאץ, 4.30 הערשפיעל, 5 קאמעראלער קאנצערט, 5.50 פארלעזונג, 6 קאנ צערט, 6,10 רעפערטואר פון די טעאטערן, 6,15 פרעהליכע אוידיציע פון לעמבערג, 6,45 רעפאר־טאזש, 7 מאדערנער דזשאז־טאנץ 7,20 רעפעראט, 7,30 טראנסמיסיעס פון לופט־טורנע, 7,50 ספארט ידיעות, 8 גראמאפאן, 8,30 לידלעך, 8,45 אוונד ידיעות, 9 קלאוויר־רעטשיטאל, 9,45 ליטערארישע סקיצע, 10 רעקלאמע־קאנצערט, 10,15 קאנצערט, 11 פון לופט־טורנע, 11,35 ידיעות, קאמוניקאטען. 11,40 קאנצערט.

Dr. med.
P. KOTOK
אינערליכע קראנקהייטען
ŻEROMSKIEGO 44, telef. 114-25
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

ארתרוגים
מארץ־ישראל מובחרים. לולבים והדסים צו בעקומען אין „תוצרת ארץ־ישראל". לאדז, שרודמיעסקא 3, טעל. 201-67.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 201-93
ספעציאליסט
פאר מענער־שוועכע־בעהאנדלונג.
סעקסועלע בעראטונגען און פסיכא־אנאליזען
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—8 אוונד.

ראטעוועט אייער געזונד
קראנקע אויף רופטורעז (ברוך־קראנקהייטען)
ספעציעלע ארטאפעדישע הייל־גומי־באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס פון אלע מינים ברוך־קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע בויך־באנדאזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען־ביין (הויקערס) ארטאפעדישע הייל־גארסעטן אויף ביינער־שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטא־פעדישע הייל־אפאראטען אויף פלאטפוס.
פעציעלע איינלאגען לויט גיפס־מאדעלען, אויף זשילאקעס.
— גומי־זאקן לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס

ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל־ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אוים לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)
(פראנט פארטער), טעל. 09־177 נאהנט פון לאדזער פאבריקס־באהנהויף
בעמערקונג: דאס ערשיינען פון די קראנקע איזאונבעדינגט נויטיג.
צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק־בריף.
(אין זגערזש אויף טלאמאצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

DR.
L. Czarnożył
וואוינט יעצט אויף
62 פיעטריקאווער 62
און נעהמט אן פון 9,30 ביז 10.30 פארמיטאג און פון 4—6 נאכמ.
ספעצ. הארץ־קראנקהייטען

Dr. Z. Henrykowski
ספעציאל ארצט פאר סיפיליס, טריפער און הויט־קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטריקאווער 86
טעל. 143-63
נעהמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אוונד.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע זאל.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזען.

דורכצוזעצן פאליטישע תביעות

מוז מען נישט דווקא שניידען העלזער פון קליינע קינדער

פראנצויזישער קאנסול אין ירושלים גיט אנ'אפשניט די אראבישע גלאריפיקאטארען פון אלזשירער פאגראם

ירושלים, (יט"א) דער שטעלפערטרעטענדער פראנצויזישער גענעראל-קאנסול אין ירושלים, מ. קאמא, האט פערעפענטליכט אנ'ערקלערונג, אין וועלכען ער פראטעסטירט געגען די אראבישע צייטונגען, וואס האבען אויף א פאלשען אופן פארגעשטעלט די אנטי-יודישע געשעהענישען אין קאנסטאנטין, דערצעהלענדיג צוו. אנד. אז די יודען האבען אנגעגריפען די אראבער, אין דער ערקלערונג ווערט געזאגט:

דער פראנצויזישער גענעראל-קאנסול פארעסטירט מיט עמפערונג געגען די פאלשע און אבסורדאל-איבערגעטריבענע בעריכטען, וואס זענען פערעפענטליכט געווארען אין אראבישע צייטונגען וועגען די געשעהענישען אין קאנסטאנטין.

אין פערלויף פון די אונרוהען פון 4-טען ביז'ן 6-טען אויגוסט זענען אויף דער יודישער זייט געווען 24 טויטע און 27 פערוואונדעטע און אויף דער מוזולמענישער — 3 טויטע און 22 פערוואונדעטע. די אנגרייפענדע זענען געווען די מוזולמענער.

צווישען 6-טען און 8-טען אויגוסט זענען אין דער סביבה פון קאנסטאנטין פארגעקומען קלענערע אינצידענטען, בעת וועלכע עס זענען ערמארדעט געווארען צוויי יודען.

דעם 8-טען אויגוסט איז פולשטענדיג צוריק געשטעלט געווארען די רוה. איצט איז די לאגע איבערן גאנצען לאנד נארמאל. די ארעסטירטע מערדער און אגיטאטארן ווערען געמשפט דורך די געוועהנליכע געריכטען. זיי ווערען בעשולדיגט אין מארד, בעוואפענטען רויב, פלינדערונג און אונטערצינדונג.

די מוניציפאל-ראטמענער און נאטאבלען פון קאנסטאנטין פעראורטיילען איינשטימיג די טראגישע געשעהענישען און האבען פערזיכערט די פראנצויזישע רעגירונג, אז זיי וועלען טון זייער בעסט כדי צוריקצושטעלען גוטע בעציהונגען צווישען מוזולמענער און יודען.

דער שטעלפערטרעטענדער פראנצויזישער גענעראל-קאנסול — ווערט געזאגט אין סוף פון דער ערקלערונג — האלט עס פאר טאדלונגסווערט, אז אנ'אראבישע נאציאנאליסטישע צייטונג אין א"י זאל זוכען צו ציהען אויפמערקזאמקייט אויף א וועלכען עס איז צושטאנד דורך אנגעבען פאנטאסטיש-פאלשע דאטען וועגען רוצחישע מעשים, וואס זענען בעגאנגען געווארען דורך פחדנים און וועלכע קענען ברענגען בלויז אונכבוד דער אראבישער זאך. עס זענען פערהאן אנדערע מיטלען פון דורכצוזעצן פאליטישע תביעות און דערצו נישט דווקא נויטיג שניידען די העלזער פון קינדער און נארען די בעפעלקערונג מיט אונבעגרינדעטע בעריכטען.

פערבאטען אין דאנציג דעם „שטירמער“,

אבער דער „דאנציגער פארפאסטען“ קען אויך די מלאכה פון יודען-העצען

דאנציג, (י. ט. א.) די מאכט-ארגאנען האבען ארויסגעגעבען א פערבאט צו פערשפרייטען אין דאנציג דעם נירענבערגער „שטירמער“, דאס העץ-בלאט פון יוליוס שטרייכער. ביז איצט פלעגט דער „שטירמער“ פראנק און פריי פערקויפט ווערען אין אלע גאסען-קיאסקען.

די העץ-ארבייט פון „שטירמער“ האט אבער לעצטענס איבערגענומען דער ארגאן פון דאנציגער סענאט, דער „דאנציגער פארפאסטען“, וועלכער העצט טאג-טעגליך געגען דער יודישער בעפעלקערונג. די לעצטע טעג איז, אין צוזאמענהאנג מיט ראש-השנה, אין „פארפאסטען“ געווען געדרוקט א העץ-ארטיקעל געגען די יודען, וועלכע „מען האט אין צילינדער'ס געזעהן אויף די דאנציגער גאסען“.

CHCESZ BYC PIĘKNĄ —

używaj wyroby Mag. W, Paździerskiego. Krem mydło „HALINA Nr. 1." odmładza cerę — ponieważ zawiera kamforę. — usuwa piegi, wągry, pryszcze, żółte i czerwone plamy, zaś krem „HALINA Nr. 2, udelikatnia cerę nazawsze zapobiega i usuwa zmarszczki.

Sprzedaż w aptekach, drogierjach i perfumerjach. Fabryczny Skład „Pharmachemia", Bydgoszcz. W razie braku zwrócić się do hurtowni perfumeryjnej „Kosmos", Piotrkowska 60.

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

4-טע קלאס — 9-טער טאג

Zł. 10.000 — Nr. 40403 97581 141491 167985.
Zł. 5.000 — Nr. 128213.
Zł. 2,000 — Nr. 641 11129 19954 25921 28298 30212 40846 51409 53137 68897 75209 115474 122886 130434 148588 154656 164466.
Zł. 1000 — Nr. 5263 7124 7455 9576 9931 18848 19879 23908 23952 25975 37088 38567 40985 41388 50870 59007 65726 67934 71581 73543 80239 90547 93546 95090 99737 98527 103326 105780 136683, 137169 137629 138825 142332 144857 145413 145755 146073 148135 152798 153320 158585 160024 164342 167992 168698.

STAWKI:
CIĄGNIENIE PIERWSZE.

288, 95 232 450 56 541 619 37 744 90
825 931 1230 80 324 95 484 558 613 732
936 2124 64 221 36 515 59 637 750 807 37
59 85 991 3029 47 186 323 86 404 521 82
864 910 4285 459 600 639 817 952 5191 216
20 326 60 629 707 52 62 62 85 383 730 71
888 932 7001 170 260 372 497 750 930 85
86 8048 103 218 71 528 91 620 30 896 982
9091 133 75 244 66 357 564 648 907 8.
10026 84 150 246 337 76 80 529 69 683
703 880 11020 25 22 27 38 405 546 97 633
48 83 710 998 12182 83 346 407 549 640 863
983 13127 235 489 544 64 69 75 749 87 99
14070 151 86 254 65 83 74 84 371 490 672
791 924 25 16048 229 314 509 615 783 91
17067 107 252 336 507 84 602 3 749 814
17 54 18121 624 821 109059 208 21 79 302
48 487 790 865.
20030 62 237 53 365 93 410 605 91 731
923 21030 389 462 521 63 806 62 22050 118
27 76 81 335 40 67 432 61 506 13 623 778
819 59 23124 35 49 213 99 402 45 80 99
526 713 15 20 24031 108 18 254 331 46 467
536 643 810 31 940 52045 115 37 79 388
523 43 611 18 30 460 89 717 825 909 2605
59 536 648 28098 109 247 329 498 600 565
817 914 29161 90 259 347 49 890 927.
30062 404 9 504 645 827 97 932 91.
31189 366 433 87 630 49 93 751 32381
427 82 626 92 972 83 33227 34 93 436 568
653 757 63 884 924 72 34047 288 454 83
35124 33 899 37020 83 128 466 561 70 693
772 808 44 993 96 38056 161 754 842 39072
208 67 73 89 456 651 850 970.
40072 83 134 255 394 530 700 915 64
4109 186 212 81 222 427 86 557 683 752
81 42088 184 200 268 308 466 590 603 704
840 43088 134 220 44 562 624 74 727 803
44144 82 92 222 32 39 456 705 71 45151 61
238 89 312 567 720 46060 397 564 814 95
47012 33 103 61 70 208 36 512 14 673 894
962 48072 107 238 321 44 457 519 98 673
775 979 49081 178 113 29 33 49 524 627
894.
50027 176 309 594 601 822 30 51009 15 28
121 468 530 803 991 52081 196 227 54 302
418 531 813 46 409 67 78 89 533347 430
64 583 666 967 54218 350 700 914 70 55002
156 215 313 94 413 75 82 577 678 928 56014
613 116 236 91 378 98 612 734 890 964 79
92 57025 567 670 82 84 710 14 65 98 832
61 58056 135 226 91 92 564 641 821 48
57 59015 53 212 18 336 91 431 53 639 61
797 87 902 38 42 95.
60613 889 61143 308 653 789 864 974
62029 120 22 236 62 385 507 54 62 880 967
63025 32 59 75 117 323 91 461 700 787
922 80 64089 144 72 82 219 362 429 82 80
605 23 67 774 65114 227 366 70 468 748
865 964 66017 305 447 599 677 709 815
907 67039 399 475 688 90 837 68001 16 348
78 421 40 515 68 79 638 745 959 69025 295
458 573 799.
70030 235 92 721 95 71101 33 469 576
637 798 72077 123 316 70 445 49 531 98
838 73480 650 98 868 77 945 58 93 74033
216 24 77 554 60 810 964 75140 72 90 463
56 72 616 773 76313 43 481 559 33313 918
50 78084 260 534 706 35 79 82 963 88 79020
277 366 88 435 702 20 23 920.
80016 30 279 85 306 451 621 944 92
81046 90 113 31 52 25 385 880 82141 368
841 900 970 83071 92 376 589 677 97 752
60 823 84031 71 191 858 910 29 38 85234
323.
53 543 49 659 725 87 834 59 94 86047
232 343 88 476 543 650 966 87118 292 407
80 801 88048 75 95 141 296 318 42 500 507
95 630 92 849 969 87 89083 212 300 383 506
16 67 757 53 829 950.
90050 188 203 11 94 423 561 725 91283
303 13 610 79 709 41 75 805 74 090 90
92110 364 644 48 713 859 82 992 93014 58
96 119 81 423 07 67 51 67 503 48 20 56
624 94218 21 407 507 82 777 955 95028 57
86 113 29 69 299 632 714 89 842 96124 36
61 73 228 71 41 367 69 664 703 831 45 944
98 97070 82 109 46 212 301 13 555 625 861
910 51 65 98004 5 30 245 344 432 25 43 71
512 94 774 872 903 99042 84 204 37 48
98 389 482 500 511 68 782 900.
10092 109 19 332 452 605 56 86 946 89 10198 133
64 240 365 468 75 91 521 632 740 99 864 975 102100
47 282 308 407 99 601 21 751 103115 29 47 256 73
76 411 536 64 653 90 736 42 80 801 985 104113 221
364 446 58 539 86 759 807 969 105178 309 69 402
79 578 744 49 92 911 55 58 106102 241 740 94
107050 93 596 683 710 47 82 870 108017 76 179 290
381 471 554 68 801 46 52 981 109214 90 402 27 67
540 625 757 835 970 96
110082 106 64 86 87 218 28 399 479 557 74 629
702 876 111010 91 596 648 112013 336 456 75 548
660 750 113020 97 124 253 450 85 542 607 98 764
74 93 828 114135 76 416 62 86 94 810 950 114001
42 78 170 263 409 59 523 63 660 80 745 840 57 62
116025 84 91 314 15 495 817 38 117029 135 44 219
36 349 607 44 988 118132 82 224 46 62 411 535 617
56 82 798 811 63 80 91 945 119297 82 625 55 03 757
64 844 058
120018 26 40 296 415 96 517 30 757 831 11072
136 52 487 862 040 122100 337 52 445 51 64 892
942 123047 217 416 59 63 5174 83 643 765 124034
107 26 54 299 447 645 52 734 36 62 80 125031 120
52 247 456 534 730 70 922 29 126132 223 326 72 76
415 542 774 919 127000 411 22 61 89 522 493 83
128246 59 87 332 77 465 521 635 736 56 914 74
129010 71 218 44 492 502
130104 19 20 301 49 581 773 88 867 982 131062
84 102 283 398 403 943 90 132052 116 245 378 93
643 55 76 706 89 133116 349 98 416 47 97 545 89
700 712 78 805 78 937 134015 65 93 375 83 624 74
720 827 39 967 135029 44 94 143 235 329 80 454
507 610 20 97 770 136042 79 92 317 49 648 59 895
137025 222 579 642 825 95 138373 573 607 14 52
812 905 15 139045 203 409 87 514 637 854 78
140131 245 48 89 331 94 424 506 32 904 141401
571 603 78 927 142159 221 36 502 76 98 628 795 887
926 83 143018 268 328 578 652 790 914 144210 336
432 610 25 81 936 78 145247 301 82 84 429 73 535
63 75 605 32 799 936 96 958 146225 366 478 546 64
663 75 751 85 800 68 147604 110 274 315 417 510 58
663 82 717 148329 400 705 52 808 40 92 149056 111
220 75 89 330 513 601 33 51 987
150040 189 287 320 62 487 530 39 651 823 82 91
936 47 67 151005 182 214 320 414 41 75 82 704 884
86 87 962 15211 6 34 98 360 434 698 701 70 873 901
153001 77 341 53 417 38 750 51 831 906 154182 294
448 72 599 911 28 37 72 155023 150 98 212 21 375
484 533 56 707 844 51 90 999 156046 90 284 817 23
29 907 157002 23 38 142 239 444 582 626 58 67 89
158117 261 321 35 450 571 637 702 61 815 39 159153
96 349 403 581 87 673 722
160004 48 123 52 378 565 904 57 161115 524 97
603 815 162279 473 517 648 715 163149 473 517 648
715 163149 98 241 374 458 86 634 718 40 164095
105 12 268 80 349 507 12 69 673 76 94 721 165005
134 350 536 43 643 52 95 721 59 60 892 938 166015
90 162 288 96 456 541 653 93 840 942 58 91 167154
564 853 913 44 173098 381 593 94 99 712 91 803 92
901 26 57 50 81 169095 194 234 383 551 70 624 47
84 706

CIĄGNIENIE 2 i 3.

Zł. 50,0000 nr. 124608
Zł. 10.000 nr. nr. 8004, 24804 78787 89019 156739
Zł. 5.000 nr. nr 14672 41165 60373 104978 118660 147566 162872
Zł 2.000 nr. nr. 18571 33683 50572 52816 59588 61697 80665 92244 91034 90673 98429 110855 122764 127929 155454
Zł. 1.000 nr. nr. 2203 4689 7322 10446 41905 47418 54433 61048 83004 85752 98291 104312 106676 109043 111991 118125 123833 132066 138 981 140834 147848 52322 151150 154439 156552

STAWKI.

127 234 428 662 69 723 38 68 801
966 82 1041 454 82 86 563 681 747 2217
47 93 325 48 860 3168 204 336 405 510
59 735 826 31 72 86 914 4277 432 547
689 815 948 5230 348 77 91 513 656 751
99
6026 120 260 360 496 565 774 81
7024 214 96 439 44 535 53 79 709
817 51 923
8183 399 483 572 79 773 922
9109 316 75 416 44 568 605 882 969
10029 100 03 487 514 603 44 78 764
812 992 97 11251 397 841 73 918 75
12214 331 64 466 95 733 813 13022 132
239 46 421 510 850 971 14365 401 64 522
652 77 15297 377 82 422 25 609 746 812
41 938 16119 26 436 543 609 766 892
17048 179 226 36 46 313 99 460 649 706
35 38 42 89 911 18064 343 523 715 42
95 19304 438 517 56 92 98
20205 72 388 467 533 704 84 875 991
94 21050 273 490 661 734 51 68 892 942
91 22101 241 52 55 80 401 529 23273 91
532 625 851 83 955 24207 343 419 869
25024 80 341 460 562 726 52 92 981
26226 326 96 600 64 812 910 75 47 27032
203 33 43 445 51 87 754 832 986 28022
148 61 346 722 66 837 970 29036 114
220 56 89 670 833 43 76
30235 50 64 400 619 58 934 31241
418 515 803 936 88 32002 77 85 357 605
03 90 861 86 902 13 74 85 33080 221
349 417 687 962 34036 57 326 86 448 75
721 832 34 35154 264 399 537 670 716
831 82 91 947 36155 340 592 723 984
37104 265 303 535 59 648 52 775 959 99
38002 326 526 55 666 73 736 50 75 937
49 64 39485 577 672 867
40045 278 97 334 450 697 765 95 881
949 41089 146 245 94 327 46 638 44 713
906 42011 179 459 81 43046 79 173 669
91 876 44077 507 34 864 45020 204 379
404 71 514 605 759 75 46137 57 307 509
807 31 952 47149 332 58 407 551 706 32
40 979 48264 429 535 42 44 641 50 53
749 809 25 49091 101 44 97 354 391 427
617 730
50129 68 208 44 523 97 668 818 51034
400 541 676 744 985 52093 189 205 367
450 516 35 62 660 965 53053 287 482 603
927 54007 96 150 205 90 559 872 979
55137 385 469 514 773 852 91 993 56948
169 418 50 65 500 23 726 882 57042 229
508 700 854 57 980 58157 70 83 219 716
22 938 60 95 59110 209 46 80 344 64 582
757 874 95
60007 241 322 496 648 71 79 800 30
79 84 932 42 59 61004 200 12 349 500
92 680 62012 59 86 165 212 410 65 591
701 835 57 910 32 95 63171 206 453 798
815 54 59 997 64074 190 624 734 29 41
960 65043 51 93 143 72 85 200 81 350
453 813 66039 47 94 241 306 25 457 62
98 529 51 738 72 868 907 67079 127 45
337 463 82 625 727 803 59 68021 28 121
37 306 63 479 96 768 69028 273 631 839
936 76
70028 156 72 83 278 95 319 72 558
628 974 38 71055 301 36 98 413 623 824
992 72313 458 637 856 71 78 73039 62
128 267 524 602 19 60 934 74123 74 271
73 529 30 80 988 75003 88 296 375 499
645 828 949 70 76053 103 31 66 208 17
394 411 512 696 747 932 77088 192 269
515 45 623 727 939 78184 257 582 684
70 787 863 88 79430 85 598 623 42 731
831 50 938 83
80125 52 301 16 83 462 534 735 844
61 81054 137 62 420 44 633 700 11 83
82069 104 384 408 74 734 50 811 21 931
83099 152 53 335 64 516 33 845 969
84023 214 42 97 428 34 513 78 711 80
813 85091 105 46 61 201 367 467 525 811
86145 358 89 542 691 734 875 929 39
87195 216 325 43 87 588 794 827 909
83 88007 86 238 64 534 59 631 67 863
924 30 59 89024 48 219 301 783 988
90085 140 50 64 393 559 80 639 69 760 877
940 41 91216 23 343 427 73 80 594 92132 74 362
65 514 698 949 93042 105 263 311 469 680 801 73
89 917 61 68 83 94014 94 104 450 801 558 623 957
90 95109 247 96100 150 85 354 466 631 45 830
994 97072 172 414 500 616 87 751 82 865 993
98094 218 347 60 415 555 677 769 73 972 88
99041 178 91 408 680 704 44 823.
100129 295 460 90 705 965 101035 225 89 342
504 905 102075 86 344 487 538 624 95 785 89
97 103149 303 59 74 432 37 104322 475 552
656 77 97 818 940 56 95 105004 138 259 94 324
[illegible] 418 684 718 852 70 973 106169 95 269 333
61 400 02 31 525 609 55 107020 22 39 184 203
526 32 640 47 798 48 811 54 62 916 65 10811 260
85 584 87 731 68 865 907 51 109069 222 389
436 53 644 843.
110115 258 518 752 61 959 96 111093 200
452 82 592 625 44 60 844 944 50 112055 107 23
229 79 90 304 633 94 785 930 113017 219
140003 127 226 44 83 430 36 58 96 585 864
969 141048 251 408 530 58 70 688 95 767 997
142007 48 476 608 90 876 858 143141 57 311 16 32
533 55 699 770 998 144058 218 373 460 80 559 611
777 821 38 86 145076 239 82 326 64 81 416 64
621 33 802 903 21 94 146162 208 11 14 30
35 7 551 55 66 88 809 33 61 974 147021 173 77
80 306 962 148069 121 754 301 83 437 66 716
684 94 792 852 917 149002 306 319 602 08 744
55 813 20 45 76 952 74 78.
150024 75 112 230 318 23 50 446 508 41 53
657 749 95 898 918 151074 261 417 527 631 826
52 78 906 152063 72 108 206 32 80 744 153515
54 718 810 987 154265 383 431 525 793 95 155151
25 90 205 441 662 807 927 156429 610 42 733 854
157031 59 124 136 67 429 93 501 96 642 905
158075 428 536 607 08 794 840 918 37 159075 100
04 20 44 243 69 293 467 632 55 728 846.
160168 203 357 69 519 61 68 96 617 959 85
167004 260 319 68 446 87 519 738 874 79 902
41 55 162024 125 13 97 487 876 957 163157 86
344 48 616 780 993 164027 116 246 915 62 713
165011 249 396 503 20 620 54 737 819 46 924 36
166062 143 219 37 61 324 471 906 167032 125
77 367 91 572 695 705 43 894 941 83 99 168077
81 117 216 17 83 403 609 865 69 169007 80 108
59 284 391 479 85 564 755 817 952
40 475 552 773 89 953 114112 21 374 86 88 412
709 84 881 82 115049 146 258 381 564 768 809
116041 313 98 586 766 895 933 51 117100 216
305 591 631 781 92 946 118086 142 392 463
575 756 823 49 68 119010 91 235 83 334 526
36 669 819 946 49.
120109 249 300 544 685 759 838 56 121036
387 449 581 631 738 64 820 25 43 900 122077
251 62 317 31 68 410 19 781 123216 78 302 593
95 693 810 81 134056 163 293 529 665 742 43
97 935 90 135030 172 226 40 56 394 514 868 74
126186 237 77 84 301 05 85 477 583 127072
157 208 342 415 524 83 860 128045 180 573
726 87 95 810 32 84 129285 423 556 628 941
56 77.
130032 62 74 231 345 73 469 530 617 831 64
95 916 26 131108 227 91 355 452 558 694 787
88 919 51 79 132212 29 82 360 602 87 717 36
659 950 52 133016 58 127 64 523 657 856 85 96
913 134146 200 488 507 694 773 135019 102 203
475 515 41 690 726 831 981 97 136276 332 443
86 580 628 905 60 137049 382 427 607 753 919
45 138028 263 95 444 62 899 924 54 139079 284
303 405 662 711 809 950.

מינדערהייטען אהן יודען

די ארבייט און רעזולטאטען פון לעצטען מיעוטים־קאנגרעס

צעהן יאהר זענען פאריבער פון זינט דעם ערשטען קאנגרעס פון די מינדערהייטען. דער איצט געשלאסענער קאנגרעס אין בערן, וועלכער איז געווען דער צעהנטער, איז אזוי ארום געווען א יובל־קאנגרעס, אבער די שטימונג איז געווען ווייט נישט קיין יובלדיגע, עס זענען געווען ווייניג דעלעגאציעס און גאר ווייניג דעלעגאטען, פאקטיש איז נישט געווען קיין צוויי צעהנדליג, עס האט נישט געהערשט קיין געהויבענע שטימונג, עס האט געפעהלט דער מינדעסטער גלויבען אין דער ביזועדיגקייט און נוצליכקייט פון דעם גאנצען צוזאמענקומען זיך.

דער קאנגרעס האט געדויערט צוויי טאג. אבער אין דער ווירקליכקייט האט מען איהם געקאנט ערלעדיגען אין משך פון צוויי שעה, מען דארף צוגעבען, אז אויך די פרעסע האט צום קאנגרעס ארויסגעוויזען זעהר א קליינע אויפמערקזאמקייט, עס זענען געקומען א צוויי־דריי פארשטעהער פון דער אייראפעאישער פרעסע, דאס אליין ערקלערט זיך, פערשטייט זיך, נישט דערמיט, וואס די מינדערהייטען אין אייראפע האט פלוצים געטראפען א גליק און זייער לאגע האט זיך פערבעסערט, נאר מיט דעם, וואס די פאליטישע לאגע אין אייראפע האט זיך גרינדליך געענדערט, און אין דער ערשטער רייה אין דייטשלאנד. דאס איבערנעהמען די לייטונג אין בערן גרויסען לאנד דורך די נאציס האט געגעבען דער ארגאניזאציע פון די מינדערהייטען א מוראדיגען קלאפ און דאס האט זיך אפגערופען אויך אויפן קאנגרעס פון די מינדערהייטען.

די דייטשע דעלעגאציעס האבען פון אנהויב אן געשפילט אויף די קאנגרעסען א גרויסע און פיהרענדיגע ראלע. די דייטשע דעלעגאציעס האבען געגעבען דעם טאן און האבען איינגעשטעלט די מוזיק אויף די קאנגרעסען, כל זמן די אינטערעסען פון די דייטשע מינדערהייטען זענען נישט געשטאנען אין ווידערשפרוך צו די אינטערעסען פון אנדערע מינדערהייטען, און כל זמן די פראגען וואס זענען אויף די קאנגרעסען בעהאנדעלט געווארען, האבען געטראגען מעהרסטענס א טעארעטישען כאראקטער, איז די דייטשע אנפיהרער נישט שווער געווען צו פיהרען הינטער זיך די פארשטייער פון די אנדערע מינדערהייטען.

מען דארף אבער בעמערקען, אז שוין מיט עטליכע יאהר צוריק איז געקומען צו א קאנפליקט צווישען די פוילישע דעלעגאטען און די דייטשען און די פוילישע פארשטייער זענען פון קאנגרעס ארויסגעטראטען, די פארשטייער פון די אנדערע מינדערהייטען האבען א געוויסע צייט גאנץ ערנסט געמיינט, אז די דייטשען בעהמען אויף זיך ווירקליך די אויפגאבע צו פערטיידיגען די מינדערהייטען פארן פעלקערבונד, און דעריבער איז די דאמינירענדיגע שטעלונג פון די דייטשען דורך קיינעם נישט קריטיקירט געווארען. בפרט נאך יען די מיטלען אויף אויסצוהאלטען דעם סעקרעטאריאט און צו ארגאניזירען די קאנגרעסען האבען כמעט איינגאנצען געגעבען די דייטשען.

עס איז אבער געקומען די נאציסטישע איבערקעהרעניש, היטלער האט זיך געשטעלט בראש פון דער מאכט און עס איז געקומען די צייט פון אונערהערטע יודען־רדיפות אין דריטען רייך, פאראראהרען האבען די יודישע דעלעגאטען אויפן קאנגרעס פון די מינדערהייטען געפאדערט ווי בעקאנט, אז דער קאנגרעס זאל אין א בעזונדערער רעזאלוציע אויסדריקען זיין פראטעסט געגען די אונערהערטע פערפאלגונגען און אויסראטונגס־מעטאדען לגבי די יודען אין דייטשלאנד. אבער דער פארשלאג פון די יודישע דעלעגאטען אויפ'ן קאנגרעס פון די מיעוטים איז נישט אנגענומען געווארען און דער טאן פון די דייטשע מיעוטים־שיצער האט זיך ווייניג אונטערשיידט פון טאן, וועלכען מען האט געהערט וועגען יודען פון דער היטלעריסטישער היימאט.

דער רעזולטאט איז געווען, אז די יודען האבען זיך אפגעזאגט אין קאנגרעס אנטיילצונעהמען, די אפוועזענהייט פון די יודישע דעלעגאטען האט זיך אפגערופען אויף א שארפען אופן אויף דער גאנצער שטימונג פון די קאנגרעסען. אויפן גאנג פון זייערע ארבייטען און אויף דער בעציהונג צו דעם קאנגרעס מצד דער אויסערליכער וועלט. דייטשלאנד איז פאר דער צייט ארויסגעטראטען פון פעלקער־בונד און די דייטשע מינדערהייטען האבען מעהר נישט געקאנט פעררופען זיך אויף דער דייטשער מלוכה אלס אויף די שיצער פון די מינדערהייטען פארן פארום פון דער פעלקער־ליגע. דאן האט זיך ארויסגעוויזען דער עכט־דייטשער בליק אויף די מינדערהייטען בכלל, די דייטשע מינדערהייטען שפילען א בעזונדערע ראלע, ווייל זיי ווערען אין דריטען רייך בעטראכט אלס טייל פון דער דייטשער מלוכה מיט זייער בעזונדערער אויפגאבע צו דינען די אינטערעסען פון אט דער מלוכה, וואס אנבעלאנגט די אינטערעסען פון די אנדערע מינדערהייטען, גייען זיי אן די דייטשען ווי דער פאראיאהריגער חלום, די דייטשע מינדערהייטען דארפען זיין געהארכזאם בערלין און די זארג זייערע וועגען די אנדערע מינדערהייטען איז בכלל די קלענסטע. די פארשטייער פון די אנדערע מינדערהייטען, דערונטער אויך פון איינציגע דייטשע, האבען אנגעהויבען צו בעדויערען די אפוועזענהייט פון די יודישע פארשטייער אלס ריכטיגע און טעטיגע פערטרעטער פון די מיעוטים־אינטערעסען.

דערמיט קאן מען ערקלערען די בעדויער־רייד פון פארזיצער ווילפאן, וועלכער האט סיי אין דער ערעפנונגס־רעדע, סיי ביים שלוס אויסגעדריקט די בעדויערונג, וואס די יודען האבען זיך אפגעזאגט פון די קאנגרעסען. דערמיט קאן מען אויך ערקלערען די רעזאלוציע פון דער ארגאניזאציאנס־קאמיסיע, (וועלכע איז דורכגעלייענט געווארען און פארגעלייגט געווארען דורך א הונדערט־פראצענטיגען ארייער, א פארשטייער פון אבער־שלעזיען) די רעזאלוציע איז פול מיט קאמפלימענטען אויפן אדרעס פון די יודישע פארשטייער און עס ווערט אויסגעדריקט די הייסע האפנונג, אז די יודען וועלען זיך אומקעהרען אין קאנגרעס. אונטערשטיצענדיג די רעזאלוציע וועגען די יודען, האבען די דייטשע פערטרעטער פון די מינדערהייטען אייגענטליך זיך אפגעזאגט פון דער היטלעריסטישער דאקטרינע מכוח דער איבערווערטיגקייט פון די ארייער, און דאס איז, אויב מען וויל, דער סאמע וויכטיגסטער און כאראקטעריסטישער רעזולטאט פון מיעוטים־קאנגרעס.

אויף די ארבייטען גופא פון איצטיגען קאנגרעס איז נישט כדאי זיך אפצושטעלען, די ארבייטען האבען זיך אויסגעדריקט אין צוויי רעזאלוציעס: איינע שטייט אין פערבינדונג מיט דעם פוילישען פארשלאג וועגען אויסשפרייטען די השפעה פון די מינדערהייטס־טראקטאטען אויף אלע מלוכות אהן אויסנאהם, די רעזאלוציע דריקט דערביי אויס דעם וואונש, אז די טראקטאטען זאלען זיך בעציהען בלויז אויף די אייראפעאישע מינדערהייטען; די צווייטע רעזאלוציע פאדערט, אז די מלוכות וואס וועלען פון איצט אן אריינטרעטען אין פעלקערבונד זאלען בעהמען אויף זיך די פליכט אפצוהיטען דעם טראקטאט וועגען די רעכט פון די מינדערהייטען (לען).

דער איינציגער פעראנטווארטליכער מיניסטער

וועלכער איז פעראנטווארטליך בלויז פאר זיך אליין

היטלער האט אויפגענומען די אויסלענדישע געזאנדטע און אמבאסאדארען אין בערלין און האט זיך רעפרעזענטירט פאר זיי אלס „פיהרער פון דער מלוכה", ד״ה אלס פרעזידענט פון דייטשלאנד, לגבי היטלערן זענען איצט גילטיג די כללים, וועלכע בינדען אומעטום, אין אלע לענדער, די געג־בער ראש פון א פרעמדער מלוכה. אין פוילען איז מען געווארען זעהר פיהלבאר אין הלכת כבוד פון דייטשען מלוכה־פיהרער. עס זענען שוין געווען אפילו עטליכע קאנפיסקאציעס פון בלעטער פאר אפרופען זיך מיט נישט דעם געהעריגען רעספעקט לגבי דעם הויפט־פיהרער פון דייטשלאנד. דעריבער זענען זעהר אינטערעסאנט די בעמערקונגען, וועלכע זענען אין צוזאמענהאנג דערמיט געמאכט געווארען דורך דער קאטאוויצער „פאלאניא":

צווישען היטלערן אלס ראש פון דער מלוכה און די מלוכה־הויפטען פון די אנדערע אייראפעאישע מלוכות איז פערהאן יענער פרינציפיעלער אונטערשייד, וואס אין אנדערע לענדער זענען די מלכים און פרעזידענטען בלויז רעפרעזענטאנץ ארגאנען, אבער אדאלף היטלער איז אין דערזעלבער צייט אי דער הויפט פון דער דייטשער מלוכה אי דער אויספיהרער פון דער מאכט, און דאס 30. יוני ל. י. איז ער אפילו געווען די שטראפונגס מאכט אין פולען זין פון ווארט. די שטראף־קאדעקסען אין די אייראפעאישע מלוכות, פעסטשטעלענדיג שטראפען פאר בעליידיגען די הויפט פארשטייער פון די אנדערע לענדער, זענען ארויס פון דער הנחה, אז דער הויפט פון דער מלוכה, זייענדיג א רעפרעזענטאנץ־ארגאן, שטייט העכער פאר די פאליטישע און אינטערנאציאנאלע שטרייטען און קאמפען, די געזעצגעבער האבען נישט פארויסגעזעהען דעם פאל, או דער ראש פון דער מלוכה זאל גלייכצייטיג זיין אויך דער איינציגער פעראנטווארטליכער מיניסטער פון דער מלוכה און דעריבער זאל ער זיין פעראנטווארטליך בלויז פאר זיך.

די שטעלונג פון היטלערן אלס הויפט פון דער מלוכה איז א נישט פארויסגעזעהענע זאך אין פאליטישען לעבען פון אייראפע און א מין „אויסטערלישער אויסנאהם. קיינער פון די געזעצגעבער האט נישט פארויסגעזעהען דעם „פאל היטלער", און דערפאר קאנען דא נישט אנגעווענדט ווערען די ארטיקלען פון שטראף־קאדעקס, וועלכע זעהען פאראויס שטראפען פאר בעליידיגען דעם ראש פון דער מלוכה. ווער קאן עס פעסטשטעלען אין וואסער פראצענט היטלער איז ראש פון דער דייטשער מלוכה, פאליטיקער, שעף פון שטאב פון די ברוינע און שווארצע העמדער, פיהרער פון דער פארטיי, אגיטאטאר, אויספיהרער פון מלוכה־ווילען, וועלכער יעדעס אינדענטיפיצירט מיט'ן ווילען פון דער נאצי־פארטיי א. א. וו.

די דייטשען זענען בנוגע היטלערן זעהר עמפינדליך. זייערע דיפלאמאטישע פערטרעטער אינטערווענירען אומעטום און בעזונדערס אין פוילען ביי די געהעריגע מאכט־ארגאנען, או עס קומט ווירקליך ארויס א מאדנע זאך: אין בערלין קאן מען בעליידיגען דעם פוילישען, פראנצויזישען, מיט איין ווארט אלע געזאנדטע, אדאלף היטלער אבער אין אנדערע לענדער האט בעזונדערס רעכט, ער איז אונגעריהרבאר.

איינער ריהרט נישט אן דעם פערטרעטער פון דער דייטשער סובערעניטעט, אבער דער מלוכה קאנצלער, דער פיהרער פון דער נאצי־בעוועגונג דער העכסטער ריכטער אין לאנד און העכסטער עקזעקוטאר פון היטלעריסטישען ווילען דער שטאב־שעף פון ס.ס. און ס.א. קאן נישט געניסען פון עפעס אן אויסערגעוועהנליכער פריווילעגירטע אונבעריהרבארקייט, דעם פרעזידענט פון דער דייטשער מלוכה ציהען מיר נישט אריין אין דער פאלעמיק, אבער אדאלף היטלער, איז בלויז אדאלף היטלער און דאס דאזיגע ווארט הערט שוין אליין פאר זיך.

פאר איינעם פון די ווארשאווער געריכטען האט אין פרוי בעשולדיגט איהרס א שכנטע דערפאר, ווייל יענע האט איהר אנגערופען „היטלעראווע". דער ריכטער האט די בעשולדיגטע פעראורטיילט. דער אורטייל פון אט דעם ווארשאווער ריכטער איז אין הסכם מיט דער מיינונג פון דער גאנצער וועלט.

זיין יודישע „מאיעסטעט" פאדערט

א העכסט אינטערעסאנט קאפיטעל פון דער יוד. געשיכטע אין רוסלאנד

דער לעצטער נומער פון סאוויעטישען היסטארישען זשורנאל „קראסני ארכיוו", איז געווידמעט די מאטעריאלען פון וועלט־קריג. דאס איז שוין דער 64. נומער פון גרויסען היסטארישען זשורנאל, וועלכער ברענגט א שלל פון היסטארישע מאטעריאלען, פון כתבים, דאקומענטען, ערלעבונגען, קארעספאנדענץ, וואס בעציהט זיך צו פערשידענסטע פעריאדען אין דער געשיכטע פון רוסלאנד. נאטירליך איז צווישען די מאטעריאלען פערהאן אויך זעהר פיל, וואס בעציהען זיך צו דער רעכטלאזער לאגע פון די יודען אין אלטען צארישען רוסלאנד. אויך אין נומער, וואס איז נאר וואס ערשינען, זענען פערהאן איניגע בלעטלעך פון דער גאר נישט ווייטער געשיכטע פון דער יודישער רעכטלאזיגקייט אין צארישען לאנד אין דער צייט פון קריג, ווען יודען האבען געמוזט זיין פעראנטווארטליך פאר די מיאוס'ע מעשים, אומגעלומפערטע האנדלונגען, טאטען און אונטויגבארקייט פון די אמעראציישע צארישע קריגס־פיהרער. דאס בוך הויבט זיך אן פון א בעריכט וועלכען עס האט צוגעשטעלט דער דומע, דער פארזיצער פון דער קאמיסיע, וואס איז געשיקט געווארען קיין אויסלאנד אויסצופארשען די שטימונגען בנוגע עפעס א נייער הלוואה פאר דער רעגירונג, א. י. שינגאריאוו.

בעקומען א הלוואה איז מיט יערען טאג געווארען פאר רוסלאנד אלץ שווערער. אומעטום האט מען די דעלעגאטען ערקלערט, אז עס זענען שוין אויסגעשעפט אלע קרעדיטען, און אז קיין הלוואה איז נישטא קיין מעגליכקייט מעהר צו געבען. דעלעגאטען פון רוסלאנד האבען זיך געמוזט ווענדען וועגען הלוואות אין די פערשידענסטע לענדער, מען האט אין דער ריכטונג נישט אויסגעמיטען אזעלכע לענדער ווי איטאליען, שווייץ, נארוועגען. עס זענען ארומגעפאהרען דעלעגאציעס פון פערשידענע איינצעלנע אינסטיטוציעס און אפטיילונגען פון דער ארמיי און האבען געשנאפט נאך נדבות פאר בעזונדערע צוועקען, מיט א קלענערען אדער גרעסערען ערפאלג.

„אין ענגלאנד, דערציילט שינגאריאוו, און אין דער לעצטער צייט געגאנגען א רייה פון פריוואטע הלוואות: הייבט אויף מעדיקאמענטען 10 טויזענד פונט, מארגען 60 טויזענד פונט: איבער מארגען גייען ארום די אומגליקליכע פיגורען פון אונזערע באטיושקעס, וואס זענען געשיקט געווארען פון הייליגען סינאד און בעטען געלד אויף וואקס. אין א טאג ארום דרייען זיך מענשען, וועלכע ערקלערען אז רוסלאנד מוז האבען געלד אויף אינסטרומענטען שטאל, נאך אין א טאג ארום קומט מען וועגען שיכווארג, מען גיט צוביסלעך, מ'גיט זיי, וויפיל מען קאן. די פארשטייער פון סינאד האט מען אפגעזאגט צו ערטיילען קרעדיט אויף 60,000 פונט, דאס הייסט, אויף זעקס הונדערט טויזענד רובעל. זיי קומען צו אונז, צו מיליוקאוו צו גורקא און בעטען מען זאל זיי העלפען, אבער העלפען זיי קאנען מיר נישט".

זייענדיג אין אויסלאנד, האט זיך שינגאריאוו געווענדעט צו אפיציעלע פערזאנען, ער האט געהאט מיט זיי געשפרעכען און זיך בעמיהט אויסצופארשען די פינאנציעלע לאגע און מיטהעלפען צו בעקומען קרעדיטען פאר רוסלאנד. דער ענגלישער פינאנץ־מיניסטער מאק קענא האט אויף דער פראגע, פארוואס ענגלאנד פאדערט אזוי הארט בעקיג פון רוסלאנד דאס געבארגטע גאלד, געענטפערט, אז גאלד פאדערט אמעריקע, וועלכער אויך ענגלאנד איז שולדיג קאלאסאלע סומעס. ביים היינטיגען טאג בעקומען פון אונז הילף אלע פערבינדעטע מלוכות. סוף כל סוף זענען מיר דאך אליין, וואס־זשע ווילט איהר, אז מיר זאלען אויפהערען צו צאהלען מיט גאלד אין אמעריקע?

ווען שינגאריאוו האט געשפראכען מיט מאק קענאן איבערגעבען דעם פראנצויזישען פינאנץ־מיניסטער ריבא, האט זיך יענער צולאכט און געזאגט: מעגליך, דאס ענגלאנד מאכט נאר אזא פנים, אז עס איז אזוי שלעכט, און פערהויפט זיך דערביי אויף אמעריקע, אבער אין דער ווירקליכקייט אין די לאגע פון ענגלאנד א שווערע: און ווירקליך, ווי רייך מיר זענען נישט און ענגלאנד, האבען מיר געמאכט גרויסע חובות אין אמעריקע און אמעריקע וויל זיך נישט רעכענען מיט אונזערע פערלאנגען.

די איינדרוקען פון זיינע געשפרעכען מיט די אפיציעלע לייטערס פון די פינאנצען און מיט די הויכגעשטעלטע באנקירען, ווי א שטייגער די ראטשילדס, האט שינגאריאוו פארמולירט אויף פאלגענדיגען אופן:

„בנוגע די פינאנצען איז אונזער לאגע נישט קיין גלענצענדע, מיינע פרובען ווי עס איז נישט די פראגע אויפצוקלערען און צו העלפען דעם פינאנץ־אמט האבען מיר געקאסט פיל אנשטרענגונגען און נישט איין מאל איז מיר אויסגעקומען איבערצולעבען די גרעסטע חרפה פאר אונזער איבעריליכער פערוואלטונג. דארט שטייט די דאזיגע פראגע זעהר שווער. נישטא קיין ווערטער צו בערעכטיגען דאס, וואס עס טוט זיך דא אפ, ווייל זיי זאגען, אז מיר שטערען נישט בלויז אונז, נאר אויך זיי.

דעם דאזיגען געדאנק וועגען אונזער לייטונג, וואס שטערט די פערבינדעטע, האט פולשטענדיג אפען ערקלערט פאר שינגאריאוו דער פאריזער באראן ראטשילד:

„ער האט געזאגט דאס, וואס עס האט נישט דערזאגט מאק קענא און וואס עס האט נישט, ווייזט אויס, געוואלט זאגען לארד ראטשילד אין אמעריקע. באראן ראטשילד האט ערקלערט פאלגענדעס:

„איהר ווייסט, אז ווי רייך עס איז נישט פראנקרייך און ווי רייך עס איז נישט ענגלאנד, זענען פאר דער צייט פון קריג אונזערע מיטלען כמעט געווארען אויסגעשעפט. מיר מוזען זוכען קרעדיטען אין אמעריקע און מיר האבען זיך געווענדעט אהין וועגען געלד פאר אונז און פאר אייך. אבער אונזער קרעדיט אין אמעריקע ווייסט איהר ארונטער. הער בארק (דער רוסישער פינאנץ־מיניסטער) האט אונז דא צוגעזאגט צו טאן אלצדינג, כדי צו פערלייכטערען די יודישע פראגע. אין אמעריקע איז פערהאן א גרויסע מאסע יודישע טוער, זיי האבען אין אמעריקע א גרויסע השפעה און דארט איז געשאפען געווארען א פיינדליכע שטימונג צו אונז צוליב אייך. מיר האבען זיך מיט כל'ערליי מיטלען בעמיהט דאס צו ענדערען, ווייל דאס זענען אויך אונזערע, פראנצעזישע אינטערעסען. מיר האבען אהין געשיקט דעם דעפ. באש (דעם איצטיגען פארזיצער פון דער ליגע פאר מענשען־רעכט), מיר האבען געשיקט בעזונדערע דעלעגאטען, כדי אויפצוקלערען דעם מצב. און מען האט אונז אפען ערקלערט, אז אויב אין רוסלאנד וועט פארקומען וועלכע עס איז ענדערונג אין דער יודישער פראגע, פערזיכערט מען אונז דעם ערפאלג פון אייער הלוואה. אין געגענפאל רעדט מען נישט מיט אונז".

אין די דעבאטען, וואס זענען פארגעקומען נאכ'ן בעריכט פון שינגאריאוו, האט מיליוקאוו דורכגעלייענט דעם סוף פון באש'ס בעריכט. באש האט זיך פערופען אויף זיינע געשפרעכען מיט די אמעריקאנער באנקירען און אויפ'ן שמועס מיט'ן לייטער פון דער איינפלוסרייכסטער אמעריקאנישער באנק אין ניו־יארק יעקב שיף. יענער האט גאנץ אפען ערקלערט, אז כל זמן דער רוסישער יוד וועט נישט בעקומען קיין בירגערליכע רעכט וועט ער, שיף, נישט העלפען די פערבינדעטע. אומזיסט האט באש זיך בעמיהט צו בעווייזען, אז דער אנטיסעמיטיזם איז א פראדוקט פון דייטשלאנד, אז דער טריומף פון דייטשלאנד וואלט בעדייט א טריומף פון אלע מינים רעאקציע און דערונטער אויך פון אנטיסעמיטיזם. פון דער אנדערער זייט זענען אין רוסלאנד פערהאן בעדייטענדע געזעלשאפטליכע כוחות, וועלכע זענען פערטראטען אין דעם ליבעראלען טייל פון דער מלוכה־דומע, און אט די כוחות האבען בעשלאסען צו פאדערען א רייה רעפארמעס נאכ'ן קריג און אין דער ערשטער רייה, אז יודען זאלען בעקומען גלייכבערעכטיגונג. אבער די אמעריקאנער יודען ווילען זיך נישט בעגנוגענען מיט פראבלעמאטישע הבטחות, זיי מוזען האבען מעשים.

דער דאזיגער בעריכט האט אין דער קאמיסיע ארויסגערופען א לעבהאפטע דעבאטע. עס איז מיט א גיפטיגער אנטיסעמיטישער רעדע ארויסגעטראטען דער בעקאנטער פיהרער פון דער רוסישער שווארצער מאה מארקאוו דער צווייטער, וועלכער האט חוזק געמאכט פון „זיין יודישען מאיעסטעט יעקב שיף", וואס פאדערט רעפארמען פאר די יודען אזעלכע, וועלכע זענען וואילגעפעלען אין די אויגען פון „זיין יודישער מאיעסטעט". עס איז אויך ארויסגעטראטען מיט א גרויסער רעדע מיליוקאוו, וועלכער האט אונטערשטיצט די שטעלונג פון די אויסלענדישע יודישע פערטרעטער און זייערע פאדערונגען.

רעכט די יודען האט, ווי בעקאנט, געגעבען נישט די צארישע רעגירונג און נישט די דומע, נאר די גרויסע רוסלענדישע רעוואלוציע.

לאדז
14 סעפט. 1934

נייער פאלקסבלאט

לאדז
14 סעפט. 1934

לעגענדארע און אמת'ע געשיכטע

(קלאנגען און אפקלאנגען)

פון לעא קעניג

מיר הערען אפט פון הייטיגע היסטאריקער און ארכעאלאגען אזעלכע טענות:

ווען אין די אלטע צייטען וואלטען עקזיסטירט א פרעסע, א פאטאגראפישער אפאראט, צי א ראַדיא... אזוי פיל לעגענדארע היסטארישע פיגורען און געשעהענישען וואלטען מענשליך קלאר און נאַטירליך פאר אונז געווארען; אזוי פיל פארהוילענע, מיסטישע בעוועגונגען, וואלטען אונז פארשטענדליך געווארען... מיר וואלטען פארשפארט זיך צו גריבלען און ראציאנאליזירען איבער זיי, מיר וואלטען זיך נישט געדארפט פרעהען מיט יעדער מינדסטער ענטדעקונג, מיט יעדען קלייניקען פאקט. אונזער פערגאנגענהייט וואלט פאר אונז געווען אזוי קלאר, און ס'וואלט אונז דעריבער פיל לייכטער געווען צו בויען אונזער צוקונפט. מיר וואלטען אפשר נישט געהאט אזוי פיל היסטארישע פילאזאפיעס, פירושים, אינטערפרעטאציעס און דער עיקר אזוי פיל היסטארישע — בעוואוסטזיניגע און נישט־בעוואוסטזיניגע — פעלשונגען.

די געשיכטע וואלט פאר אונז געווען אן אפענער בוך אהן רמזים און סודות, בלויז שכל הישר'דיגער פשט....

שטעלט זיך פאר, זיפצען אפט הייטיגע היסטאריקער, ווען מיר האבען בעריכטען אין די צייטונגען פון די דרשות פון די אמאליגע ביבלישע נביאים, אהער גראמאפאן־פליטען פון זייערע רעדעס. ווען זיי וואלטען געהאלטען זייערע דרשות איבער דער ראדיא, און נישט ערגעץ פון הויכע בערג און פארוואָרפענע מדבריות.

די דרשות פון די אמאליגע מאסען פיהרער וואלטען גאר אן אנדער לעבעדיג פנים געהאט. עס וואלטען אין זיי געפעהלט די הונדערטער פערהייליגטע גרייזען, וואס די בלינדע צייט מיט איהרע פעראינטערעסירטע און פארפיהרטע היסטאריקער האבען צו זיי צוגעקלעפט. מיר וואלטען געהערט זייער אמת'ע שפראך, זייערע אמת'ע כוונות און אינטערעסען....

שטעלט זיך פאר, ווען מיר האבען אנשטאט פאעטישע קונסטווערק פשוט'ע ניכטערע פאטאגראפיעס פון אונזערע אלטע היסטארישע העלדען, ווען מיר האבען גראמאפאן־פליטען פון זייערע „געטליכע שטימען", און אנשטאט מסורות און לעגענדעס, פרעסע־בעריכטען פון זייערע רייד... ווי גרינג וועט דעמאלט זיין די אויפגאבע פון די קומענדע שפעטערדיגע היסטאריקער פון אונזער צייט, פון אונזערע העלדען און היסטארישע פיגורען, זיי וועלען הערען די שטימעס פון אונזערע גדולים, וועלען זיי אייגעהען אין די גראמאפאן־מוזעאומס, אין די טויזענדער אילוסטרירטע צייטונגען, וועלען זיי זעהן די פאטאגראפיעס פון די העלדען פון אונזערע טעג ווי זיי שטעהען און געהן: וואס פאר א וואנסעס זיי האבען געטראגען, ווי זיי האבען געגעסען, געלאכט.... מיט איין ווארט, דער קומענדיגער היסטאריקער וועט קענען בעשיינפערליך זעהן די אלע מענשליכע קלייניגקייטען און גרויסקייטען, מיט וועלכע זיי האבען בעצויבערט די מאסען, אונז אלעמען.

הייגט מיט די אידעען און טעאריעס פון אונזערע גדולים וועט דאך אוודאי זיין גרינג דעם קומענדיגען היסטאריקער זיך צו בעקענען.

אונזערע הייטיגע צייטונגען און ביבליאטעקען זענען דאך פול מיט זיי.

ווי לייכט וועט זיין דעם קומענדיגען געשיכטע שרייבער פון אונזער צייט.

אלע אונזערע הייטיגע טעכנישע וויסענשאפטען שטעהן איהם צו דינסט, און טוען שוין פאר איהם זיין ארבייט.

אזעלכע טענות הערט מען אפט פון הייטיגע היסטאריקער, און מיט וועכטער פראפעציאנעלער קנאת סופרים קוקען זיי אריבער צו זייערע קאלעגען אין דער צוקונפט...

אבער כאטש אונזערע טעכנישע וויסענשאפטען זענען, נישט קוקענדיג אויף זייער וואונדערליכער ענטוויקלונג, נאך פערגלייכמעסיג יונג, און האבען נאך נישט אלע זייערע וואונדער בעוויזען, קענען מיר זיך אבער שוין פרעגען:

צי וועלען זיי אויף אנ'אמת'ען אזוי העלפען די קומענדיגע היסטאריקער אין זייער ארבייט, ווי די הייטיגע היסטאריקער שטעלען זיך פאר? און העלפט נישט די מאדערנע טעכניק צו פערפעלשען די געשיכטע און איהרע טרוקענע פאקטען, אפשר נאך מעהר ווי די אנאנימע פאעטען און זינגער — די שאפער פון די אמאליגע לעגענדעס?

וואס פאר א שווער שטיקעל ארבייט וועט דער קומענדיגער געשיכטע שרייבער האבען, ווען ער וועט פרובען פון די טויזענדער הייטיגע צייטונגען אויסצושיידען איין קלארען און אמת'ען בעריכט פון א הייטיגער גרויסער היסטארישער רעדע.

נאך מעהר אפשר פערגרייזט און צודרעהט זענען די הייטיגע שווארץ אויף ווייס רעפארטען, ווי די אמאליגע פרימיטיווע מויל צו מויל בעריכטען.

אמת, מיר האבען פילמס און פאטאגראפיעס פון די מאדערנע מאסען־פיהרער און דיקטאטארס, אבער דער קומענדיגער היסטאריקער וועט פון די פאטאגראפיעס אפשר נאך ווייניגער קענען פערשטעהען און ערקלערען דעם בלינדען צויבער און כשוף, וואס זיי איבען אויס אויף די הייטיגע מאסען....

פערקעהרט, דער קומענדיגער היסטאריקער וועט אפשר פיל מעהר ווי די הייטיגע און אמאליגע היסטאריקער דארפען געברויכען פאנטאזיע, ווען ער וועט קוקען אויף די בלאסע, ארימע פנימ'ער פון די הייטיגע פיהרער און וועלען ערקלערען דעם בלינדען גלויבען, וואס צעהנדליגער מיליאנען מענשען האבען אין זיי.

נישט איין קומענדיגער היסטאריקער וועט שטעהן פערגאפט פאר א היטלער פילם (צום ביישפיל), און זיך וואונדערען און שטוינען: ווי האט א מענש מיט אזא ארים פנים און מיט אזא בלאסען איבהאלט געקענט „פיהרען" מעהר מיליאנען מענשען, ווי סיי, וועלכער ס'איז לעגענדארער פיהרער און כשוף־מאכער אין די פרימיטיווסטע צייטען?....

און אפשר וועלען די הייטיגע טעכנישע וויסענשאפטען מיט די טויזענדער „אויטענטישע דאָקומענטען", וואס זיי לאזען איבער, דאך האבען א גרויסע פעולה אויף די קומענדיגע היסטאריקער, דערמיט, וואס זיי וועלען ביי זיי ביסלעכווייז איינגאנצען צונעהמען דאס גלויבען אין „גרויסע מענשען" און זייער איינפלוס אויף דער געשיכטע.

און זיי וועלען אלץ מעהר און מעהר מוזען איינזעהן, אז די אזוי גערופענע גרויסע מענשען און פיהרער זענען נישט מעהר ווי די „גלעקליכע שפענדלעך" אויף די רוקענס פון גרויסע צוגעשטורעמטע כוואליעס.

* * *

מנשה בן ישראל

ער האט געלעבט אין האלאנד מיט 300 יאהר צוריק. — האט גע-שטאמט פון די אפגע'שמד'טע יודען אין פארטוגאל. און געווען: רב, ראש-הישיבה, דיפלאמאט, א שרייבער אויף פיל שפראכען און אנפיהרער פון א דרוק געשעפט. — שפינאזא איז געווען זיינער א תלמיד. — וויאזוי ער האט געקעמפט מען זאל אריינלאזען יודען אין ענגלאנד

פון ה. לאנג

— 1. —

מנשה בן ישראל פון האלאנד איז געווען רב אין אמסטערדאם מיט דריי הונדערט יאהר צוריק. זיין לעבען האט אבער פארגעשטעלט אונגעוועהנליכע דראמע, פאלקס־דראמע. די גאנצע אומגעבונג, אין וועלכער יודען האבען דאן געלעבט און אין וועלכער ער האט געווירקט איז געווען דראמאטיש. ער איז געווען א צענטראלע פיגור.

מעהר ווי עפעס אנדערש פון זיין לעבען איז ביז איצט געווען בעקאנט דער קאמף זיינער: ענגלאנד זאל צוריק אריינלאזען יודען. עטליכע הונדערט יאהר פריהער האט מען ארויסגעטריבען יודען פון ענגלאנד. דערביי איז געווען א פערבאט: זיי קענען נישט אריינצולאזען, מנשה בן ישראל האט אנגעפיהרט א קאמף געגען דעם, וואס האט געהאלטען געשפאנט אלע אייראפעאישע רעגירונגען פון יענער צייט.

מנשה בן ישראל האט געשטאמט פון די אנוסים אין פארטוגאל. זיין פאטער איז געווען א פער־קריסטליכטער יוד, אפגע'שמד'ט געווארען אין זיין קינדהייט, ר'איז אנטלאפען פון פארטוגאל, זיך בעזעצט, נאך וואנדערונגען איבער אנדערע לענדער, אין אמסטערדאם, האלאנד, דארטען אנגענומען דעם נאמען יוסף בן ישראל, און זיך צוריקגעקעהרט צום יודענטום. מנשה בן ישראל איז געווען איינער פון דרייצע צוויי זיהן.

מנשה'ס קאריערע האט זיך, אייגענטליך אנגע־הויבען מיט די ערשטע יאהרען פון דער גרויסער יודישער געמיינדע אין אמסטערדאם. ס'איז געווען די צייט, ווען אהין זענען געלאפען טויזענדער ספרדי־שע יודען. הונדערטע מאראנען־פאמיליעס, וועלכע זענען געווען פערפאלגט אלס „נייע קריסטען". אזוי האט מען זיי אנגערופען. ס'האט געמיינט אז זיי זענען נאך נישט קיין אויפריכטיגע קריסטען, אז די זענען נישט קיין אמת־גלויביגע, אז זייער שמד האבען די נישט געגומען ערנסט, זיי, די אפגעשמדטע און זייערע קינדער און קינדס־קינדער האבען גע־ליטען פונקט אזוי, און אפט מעהר, ווי די, וועלכע זענען געבליבען עקשנים, זיך ענטזאגט אנצונעהמען שמד אונטער די שוידערליכסטע פייניגונגען. יעדע פאמיליע, וועלכע איז דאן אנגעקומען אין האלאנד, איז געווען א פערליטענע. יעדע משפחה האט געקענט אנווייזען אויף א מארטירער ביי זיך, אין־צווייטער אין דער פאמיליע איז געווען א געפייניגטער. ס'האט נאך דאן געבושעוועט די אינקוויזיציע, אי אין שפא־ניען, אי אין פארטוגאל, אי אין די פראווינצען זיי־ערע, קאלאניעס און אינזלען אונטער זייער הערר־שאפט. און גלייך ווי זיי זענען אנגעקומען אין האַ־לאנד, האבען די אראפגעווארפען פון זיך יעדען צייכען פון קריסטליכקייט און זענען געווארען יודען; זענען דאך דערביי געווען טיפע דראמאטישע איר־בערלעבונגען, און מנשה בן ישראל האט מיט זיי מיטגעלעבט פון קינדווייז אן.

דאס איז געווען, אזוי צו זאגען, דער פראלאג פון זיין לעבען, און ס'איז געבליבען א מאטיוו, וואס איז איהם נאכגעגאנגען זיין גאנצען לעבען.

* * *

מיט דער איינשטעלונג פון א יודישער גע־מיינדע אין אמסטערדאם האבען זיך געעפענט שו־לען, סינאגאגעס, תלמוד־תורה'ס און ישיבות, מנשה בן ישראל האט אין זיי געלערנט בעת ער איז גע־ווען יונג. און ווען ער איז אויסגעוואקסען איז ער געווארען זייער אנפיהרער. ער איז געווען א געהאַ־דעוועטער פון דער גאנצער קהלה. ס'הייסט מ'האט איהם אויסגעהאלטען אין א תלמוד־תורה, ער האט ארויסגעוויזען פעהיגקייטען צו שפראכען, שפאַ־ניש און פארטוגעזיש זענען געווען די אומגאנג־שפראכען פון אלע מאראנען־פאמיליעס; האלענדיש איז געווארען זייער שפראך מיט זייער איינלעבען־זיך אין אמסטערדאם; א סך פון די מאראנען־פאמיליעס זענען געווען געלערנטע און זיי האבען אויך גוט גע־קענט לאטייניש; מיט זייער איבערגעהן צו א יו־דישען לעבען האבען די געלערנט העבראיש; מנשה בן ישראל האט די אלע שפראכען אריינגענומען אין זיך, און נישט סתם דעם לשון, נאר די גאנצע רייכ־קייט, די פיינסטע אויסדרוקען זייערע; דערצו האט ער גוט געקענט גריכיש, אין שפעטער אויך זיך אויס געלערנט דייטש, פראנצויזיש און ענגליש, ער האט זיך נישט דערהויבען צו גאונות, צו זיין א געלער־טער פון ערשטען ראנג, אבער גייסטרייך איז ער געווען. ער האט זיך געפיהלט אייגען מיט פערשי־דענע וויסענשאפטען, געהאט א ידיעה אין אלע ליטעראטורען אויף די שפראכען, וועלכע ער האט געקענט, אלטע און נייע ליטעראטורען, אויך די אלט־יודישע, דעם תלמוד און די גאנצע רבנישע ליטעראטור. ער איז געווען א תלמיד ביי יצחק עו־זיאל, וועלכער איז געווען דער אנערקענטער גייס־טיגער פיהרער פונ'ם אויפגעקומענעם יודענטום אין האלאנד. מנשה'ס בעקאנטשאפט מיט נישט־יודישע געלערנטע איז אויך געווען א גרויסע. ער האט גע־פיהרט א ברייטע קארעספאנדענץ מיט וויסענשאפט־לייט, פילאזאפען, דיכטער, און מיט אזא גייסטיגער רייכקייט האט ער אנגעהויבען שפילען א גאנץ איי־גענארטיגע ראלע.

ער איז געווארען איינער פון די רבנים אין אמסטערדאם, און זיך געמאכט בערימט מיט דרשות, יעדע רעדע אנ'אפהאנדלונג איבער א רע־ליגיעזען, א געזעלשאפטליכען, א ליטעראריש ענין און אין דערזעלבער צייט זיך פערנומען מיט דרוקען ספרים — פרעמדע און אייגענע.

אנ'אנפיהרער פון א דרוק־געשעפט איז ער גע־ווארען, און ס'איז געווען א טייל פון דער אויפגא־בע, וועלכע ער האט אויף זיך גענומען — אריינצו־ברענגען די מאראנען־פאמיליעס אין א וואס טיפערע יודישקייט.

מ'האט פאר זיי געדארפט געבעט־ביכער, סי־דורים און מחזורים; מ'האט געדארפט ביבעל־ספרים, חומשים און דעם גאנצען תנ"ך; מ'האט געדארפט ספרים איבער יודישע דינים, אנווייזונגען אויף א יודישען לעבענס־שטייגער, דעם שולחן ערוך, צום ביישפיל; דעם תלמוד מיט אלע פירושים האט מען אויך געדארפט; ער האט עס אלץ אנגעהויבען צו גרייטען פאר זיי מיט די געהעריגע איבערזעצונגען פערטייטשונגען אויף שפאניש - פארטוגעזיש, די שפראך, וואס זיי האבען געקענט צום בעסטען.

געזאמעלט אליין, געשריבען אליין, געדרוקט אליין.

צוויי זיהן זיינע האבען איהם צוביסלעך אין פער־שידענע ארבייטען, ארויסגעהאלפען.

עקאנאמיש איז ער נישט געווען אויף א הוי־כען שטאנד, געווען אויף גאר א נידעריגען שטאפעל געווען אנ'ארימאן. דרוק־געשעפט האט אין זיין צייט פארגעשטעלט בלויז דינסט צו רוחניות. דאס געדרוקטע ווארט האט געמאנט רעספעקט צו גייס־טיגקייט, און דרוקען יודישע ספרים איז אוודאי געווען „מלאכת הקודש", וואס האט א בעדייטענדען איינקונפט נישט געקענט ברענגען. דערצו האט מנשה בן ישראל געטיילט ספרים פריי. ס'איז דאך וויכטיג געווען, אז דער, וועלכער דארף א ספר, זאל דעם ספר האבען, נישט נאר האט ער געטיילט ספרים פריי פון האנד צו האנד, נאר זיי אויך גע־שיקט פריי צו פערשידענע לענדער; ספעציעל קיין שפאניען און פארטוגאל וואו עס זענען נאך שטילער הייט געווען מאראנען, אדער "נייע קריסטען"; זיין הארץ האט געגליהט זיי צו דערגרייכען מיט א יודישען לימוד, און זיי זאלען וויסען א יודישען דין. גאנצע קאסטענס מיט ספרים האט ער געשיקט אהין געהיימערהייט. דאס איז געווען „קאנספיראטי־ווע ליטעראטור" האט ער אין געלט, געהאט ווייניג וואס פון זיינע דרוק־געשעפטען, און זיינע שכירות אלס א רב זענען אויך געווען קליינע.

די קלענסטע.

געווען א רב הכולל אין אמסטערדאם; א גע־הילף צום רב הכולל איז געווען אנ'אנדערער, מנשה בן ישראל'ס א חבר, וועלכער האט געקענט תלמוד מעהר פאר מנשה'ן; איז ער, מנשה, שוין געווען אזוי צו זאגען א „דריטע האנד", אין רבנות, כאטש גע־שמ'ט האט ער מעהר אפילו פונ'ם רב הכולל, און דיינע שכירות זענען געווען אומבעדייטענדע.

דאס האט איהם געהאלטען פערביטערט. סם איז איהם געווען אין הארצען פון דריי קוואלען: ערשטענס, די אביונות? ער גיט זיך אן אזוי פיל מיט'ן געמיינדע לעבען, און האט קוים אויף הוינה. ער איז געווען אנ'אביון, אפילו ווען ער האט גע־שמ'ט ווייט אריבער די גרענעצען פון האלאנד; בעריהמטקייט איז דאך איין זאך, און זיין א קצין, האבען געלט, א גאנץ אנדער זאך. צווייטענס, די קנאה צו זיין חבר, וועמען מ'האט געהאלטען פאר א גרעסערען תלמודיסט; ס'האט איהם געגריזשעט; ער אליין האט אויך פערעהרט זיין חבר, אבער גע־גלויבט, אז זיין אייגענע לומדות, און יעקב אין תלמוד, קען מען אויך נישט אויסקאכען מיט'ן האנט, דריטענס, האט ער זיך דא געפינען אין דער לאגע וואס די דרויסענדיגע וועלט, די נישט־יודישע האלט איהם פאר גאר א גרויסען געלערנטען. קריסט־ליכע געלעהרטע פון פערשידענע לענדער ווענדען זיך צו איהם מיט אנ'אונגעהויערען רעספעקט, און זיין אייגענע וועלט, די יודישע, די קהלה און אמ־סטערדאם רעכענט זיך נישט אזוי מיט איהם. זיין פערביטערונג האט איהם געפיהרט צו אונטאקטיש קיים, און געבראכט א שווערע דראמע אין זיין פער־זענליכען לעבען.

(ווייטער — פרייטאג).

(!) אין מדבר פון די לייבען (!)

דריי הונדערט טרעפ צום שפיץ פון א מעקסיקאנער פיראמידע. — איך שטעה אויף דער מצבה פון א וועלט. — דער שטענדיגער שטורם פון מעקסיקא

פון ד"ר א. קאראלניק

א שלאקס־רעגען. אביסעל צו־פריה פאר דעם סעזאן, אבער צו־מיין מזל האט די רעגענצייט זיך צוגעאיילט, און מען מוז פאהרען — „רעגען אדער זון־שיין" — פאהרען אין דער אומגעגענט פון מעקסיקא, זעהען דאס לאנד.

און מיין ערשטע נסיעה איז צו דעם „דעזיערטא דע לאס לעאנעס", דער מדבר פון די לייבען.

איך פערשטעה אייגענטליך נישט, ווי קומען אהער לייבען. יעדענפאלס די לייבען, וואס מיר קענען — פון קעפיגען זואלאגישען גארטען. אין מעקסיקא פעהלען א סך פון אונזערע חיות. נישטא הער בער — די אינדיאנער האבען, דוכט זיך, אפילו נישט קיין ווארט דערפאר. עס פעהלט דאס פערד — די אצטעקען האבען צום ערשטען מאל דערזעהען א פערד, ווען קארטעס איז אנגעקומען מיט זיינע סאלדאטען, און זיי האבען לכתחילה געמיינט, א פערד און רייטער זענען איין בעשעפעניש. עס איז אויך נישט פערהאן דער לייב. זיי קענען בלויז די „פומא", א חיה, וואס האט אנ'עהנליכקייט צו א לייב, אבער איז א סך קלענער און „קאציגער". ווייניגסטענס אזוי האב איך איהם געזעהען אין דעם זאאלאגישען גארטען.

אבער לייבען, אדער פומאס, א מדבר איז דאס און פון חיות אויך, פון חיות האפיטירטע און קולטור־פערדארבענע.

אנ'אינדיאנער דערפעל, מיט די זעלבסטפערשטענדליכע באהויזעס אינדיאנער, מיט א פאר ארימע, עלענדע כאלופקעס און א שטיקעל רעסטאראן פאר טוריסטען מערקווירדיג, קוים א שעה פאהרען פון דער הויפט־שטאט, פון דעם אמביציעזען „דיסטריקטא פעדעראל", און עס ווייזט זיך אויך אויס, אז איהר זייט ערגעץ־וואו אין א ווייטען, פרימיטיווען לאנד, אהן א ישוב און אהן קולטור. אפשר איז דאס דער רעגען, וואס גיט צו דער לאנדשאפט און די מענשען אזא טונקעלען קאליר? אפשר זענען דאס די שאטענס פון די שווארצע, בלויליכע בערג, וואס פאלען אויף דעם שליאך? אבער אלצדינג איז צוויי־דריי טענער ברוינער, טונקעלער, שווארצער, ווי אין מעקסיקא. בפרט די אינדיאנער. אין דער שטאט — אויך צום רוב באהויזעס, אבער צונויפגעשמאלצען מיט דער גאס, מיט דער סביבה, מיט מארק און שענקעל, און דער שטאט. בלויז ארימע מענשען, וואס געהען אפגעריסענע און אהן שיך. דא, אבער, אויף דעם פרייען פעלד צווישען די בערג, אין דער „מדבר" זענען דאס די „עכטע", די תושבים. זיי זענען די וואס בעלאנגען: די איינציגע, וואס האבען א שייכות צו בארג און פעלד, צו דעם בוים „מאגעי", „דעם הייליגען בוים פון מעקסיקא, צו דעם קאקטוס", צו דעם „אואַ־העטע", דעם ציפרעס פון מעקסיקא.

די זענען דא טונקעלער און מרויריגער ווי אין דער שטאט. אז געהען זיי, ווי דער אינדיאנער מנהג איז, אין „געגזמארש", איינער נאך דעם צווייטען, די פרוי מיט דער משא אויף דעם קאפ, מערקווירדיג — זיי לויפען מעהר ווי זיי געהען — דער מאן געהט איהר נאך. זייער גאנג איז אזוי גיך, גיך, דער קערפער פאראויסגעבויגען, גלייך ווי זיי אנטלויפען פון עמיצען. עס פעהלט זיי דער שטאלצער, לאנגזאמער, כמעט אריסטאקראטישער גאנג פון דעם באהעמטען מזרח. אין זייער גאנג איז פערהאן עפעס כינעזישעס. אזוי שפאנען כינעזער, קארעאנער, אלע מאנגאלען. איז דאס אויך ראסען־אייגענשאפטען, אדער איז דאס געשיכטע? פיער הונדערט יאהר פערשקלאפונג, פאלגען דעם בייטש פון דעם הארטען מייסטער, פיער הונדערט יאהר אנטלויפען און מורא.

מיר קומען אן צו דעם „דעזיערטא". אנ'אלטער פראנציסקאנער קלויסטער, האלב צעשטערט, אבער די מויערן ארום דעם הויף, די קירכען־ווענט שטעהען, ווי פון אייזען געגאסען. די שפאניער האבען נישט געקאנט בויען בעקוועם און שעהן, אבער פעסט־מויערען און איזאלירען, דאס האבען זיי געקאנט, זיך און אנדערע, ווייל דער מאנאסטיר אין דער „לייבען מדבר" איז נישט מעהר, ווי די ערמאליגע קאזעמאטען פון דער אינקוויזיציע, דער „הייליגער ברודערשאפט".

מיר לאזען זיך שפאנען איבער די פינסטערע גאסע, אונטערערדישע גענג פון דער אינקוויזיטארישער טורמע.

שמאל, אז א מיטעלוואוקסיגער מענש קאן זיך קוים דורכשטופען; נידעריג, אז איהר מוזט איינבויגען דעם קאפ, ער זאל נישט אנשטויסען זיך אין דעם שטיין, באס פון דעם וואסער, וואס קאפעט דורך די לעכער. אין די ווענט אויסגעהאקטע שמאלע, נידעריגע ריצען, די הויך פון א קליין קינד. א דערוואקסענער מענש קאן דארט נישט שטעהען, סיידען איינגעבויגען אין צווייען. רינגען פון קייטען ארום זיי. דארט זענען געווען צוגעקאוועט די אומגליקליכע קרבנות פון דער אינקוויזיציע. אט אזוי האבען זיי געמוזט שטעהען יאהרענלאנג, ביז זיי זענען ארויס פון דער פיין און פינסטערניש צו דעם רייך און דער רויטער שיין פון דעם שייטער־הויפען, און אמאל, זעהר זעלטען, צו זון און „פרייהייט".

דורך דעם לאך אין דעם שטיין איבער זייערע קעפ האט מען זיי אריינגעווארפען זייער שפייז — א שטיקעל ברויט און א קריגעלע וואסער.

פון צייט צו צייט איז געקומען דער אינקוויזיטאר מיט דעם קאט, מען האט אפגעקאוועט דעם „אפיקורס", ד. ה. דעם יודען אדער דעם „נייע־קריסטען", אויף א ווייל און איהם געפיהרט אין דעם חדר פון פייניגונג, און פון דארט צוריק, — א צעריסענעם, א צע'ממית'טען, א פער'שרפ'עטען און צעקאליטשעטען, ווידער צו דעם שטיינערנעם זאק — אליין אין דער טונקעלער, נאסער נאכט.

* * *

די פיראמידען פון טעאטיוואקאן זענען ריזען־מזבחות, אלטארען פאר גאט, אדער פאר געטער, וועמעס נאמען און אזוי שווער אויסצורעדען; געטער מיט אנ'אונבעשטימטער פונקציע אין דער וועלט.

מערקווירדיג, ווי קאמפליצירט דער פרימיטיווער מענש קאן ווערען. וואס רייכער א קולטור, אלץ פשוטער און קלארער איהרע פארמען. די גריכישע מיטאלאגיע איז אזוי קרישטאל־קלאר, אזוי אייבפאך, און אפילו די עגיפטישע לאזט זיך פארמולירען אין ווארט און אין בילד.

עס איז אבער כמעט אוממעגליך צו בענעמען די אלט־מעקסיקאנישע מיטאלאגיע, צו פערשטעהען זייערע סימבאלען און דעם זין פון זייער רעליגיע.

אדלערס, שלאנגען, מענשען־קעפ מיט שלאנגען־האר, חיות מיט פאנטאסטישע געשטאלטען, און אלצדינג אזוי איבער אלע מאסען, אנגעלאדען, איבערטרייבען, גיגאנטיש. א רעליגיע פון מורא, פון קינדישען שרעק, א רעליגיע אהן אינטימיטעט.

איך געה ארויף, איך סאפע מיך ארויף אויף די טרעפ פון דער הויפט־פיראמידע. דריי הונדערט טרעפ, וואס העכער אלץ שמעלער, אלץ שווערער צו געהן, אלץ שווינדלענדער די הויך.

אט אויף די טרעפ, דערצעהלט די געשיכטע, פלעגען געהן די כהנים פון ווישטליכאשטלי, אנגעטאן אין זייערע פאנטאסטישע בגדים, בעפוצט מיט פעדערען, און הינטער זיי האבען סאלדאטען געפיהרט די „קרבנות" — געפאנגענע, וואס מען האט מקריב געווען צו דעם בלוטדורשטיגען גאט, ביז מען איז דערגאנגען צו דעם העכסטען פונקט, דארט וואו עס שפרייט זיך אויס א שטיינער טיש. און אויף דעם בארג־טיש איז געשטאנען א מזבח, וואו מען פלעגט אויסשניידען די ברוסט מיט א מעסער פון אבסידיאן, דעם שווארצען בארג־גלאז, ארויסרייסען דעם ציטערענדיגען הארץ און איהם מקריב זיין צו דעם גאט.

אונטען, אויף די טרעפ, וואס פיהרען צום מזבח, זענען געשטאנען אינדיאנער און האבען געזונגען זייערע טרויעריגע לידער, געשפילט אויף זייערע רודקעס, געקלאפט אין די טאצען און געטאנצט זייערע ווילדע טענץ — טענץ אין מאסקעס־קעפ פון פערצייטיגע, אומגליקליכע חיות אויף פרימיטיווע מענשען־קעפ.

איך נעהם ארויס מיין ארכעאלאגישען פיהרער־בוך, און לייען דארט וועגען די טאלטעקען, וואס האבען אויפגעבויט אט די פיראמידען. בארבאריש־קלינגענדיגע נעמען און אומפערשטענדליכע סימבאלען.

ארויפגעדראפעט זיך אויף דעם העכסטען טעראַש. דריי הונדערט טרעפ. מילד און ווייך איז דער פרישער מארגען. פון דעם טאל טראגען זיך זיסע, פער'שיכור'ענדע גערוכען. דער האריזאנט בעגרענעצט מיט בערג, בלויז קייטען פון די קארדילערען; פון דער ווייטענס זעהט מען די ווייסע שורעמס פון מעקסיקא. שטיל און טויט, און א געפיהל פון פרעמדקייט און ווייטקייט קומט איבער מיר. ווייט פון אלעמען, וואס איז „אונזער" און „זיי" פרעמד צו אלצדינג, וואס איז „מענשליך". און עס ווילט זיך גלויבען, אז איך שטעה אויף א מצבה פון א וועלט, וואס איז געווען אינגאנצען אנדערש, אהן שום שייכות צו יעדער געשיכטע, צו יעדער מעגליכער ווירקליכקייט.

איך זיץ אויף די טרעפ און רוה מיך אפ. אין מיין האנט א קליין, דין ביכעלע, געשריבען פון אנ'אינדיאנער מיט דעם נאמען אברהם לאפעז — די לעגענדע פון מעקסיקא. „די מענשען פון דעם מזרח" הייסט דאס ביכעלע. און ער דערצעהלט דארט, לויט אנ'אלטען אינדיאנישען מאנוסקריפט דעם אזוי־גערופענעם „קאלאמביאנער קאדעקס", די געשיכטע פון דער וואנדערונג פון די אלט־מעקסיקאנער ערגעץ־וואו פון ווייטע מזרח־לענדער, פון זייער קאמף און זייער ליידען, פון דעם געהיימניס־פולען לאנד נוסאבי, פון מלכים און כהנים און פון דער אור־אלטער טראגעדיע פון א פאלק, וואס ווייסט נישט פון זיין שורש, בענקט נאך א פערגאנגענהייט ערגעץ־וואו אין די תהומות פון די צייטען. א פאלק, וואס קאן נישט דערגעהען צו זיך אליין.

„איז דאס נישט מערקווירדיג", פרעגט ביי מיר איינער פון מיינע בעגלייטער, „וואס דער נאמען פון גאט איז געווען ביי די אלט־אינדיאנער דער אייגענער וואס ביי די גריכען, „טעא"? טעאטיוואקאן — די וואוינונג פון גאט, טעאקאללי — דער היכל פון גאט, און בעמערקט דאס ווארט „קאללי", „הויז" פאלאץ — איז דאס נישט דאס אייגענע, ווי דאס העברעאישע ווארט „היכל", א ווארט וואס שטאמט פון די סומעריער, דעם פאלק, וואס איז געווען נאך פאר די סעמיטען אין בבל — היכל: „עא קאלי". דאס גרויסע הויז): איז דא אפשר פערהאן א פערבינדונג, א פאדים צווישען אונזער מזרח און דעם מזרח פון די „נוסאבים"?

איך קאן איהם נישט ענטפערען אויף דער פראגע. די שפראך־וויסענשאפט איז נאך בכלל אין איהרע אנהויבען, עס איז דערווייל אוממעגליך צו געפינען א באהעמטקייט, א פערבונדענקייט צווישען די אלטע שפראכען פון מעקסיקא מיט די טויטע שפראכען פון דעם מזרח; אבער ווער ווייסט אפשר וועט מען אמאל דערגעהען דעם סוף פון דער געשיכטע, צוריקגעפינען דעם וועג, ווי מענשען זענען געגאנגען איבער דער ערד, די איבעריגע אומרוהיגע, די זוכער פון דער כימערע, ערגעץ־וואו זענען מיר אלע פערבונדען און פערקניפט. מען קאן נאך נישט — נאך נישט — אויספלאנטערען דעם קנויל.

ווי נעמט מען כוח צו ווינשען!...

דערצעהלט לכבוד שבת־תשובה

פון י. אבערזשאנעק

שוין אזא מנהג, אז פון ראש השנה ביז הושענא־רבה ווינשט מען זיך. טרעפען זיך צוויי יודען, וואס א גאנץ יאהר רעדען זיי כמעט נישט א ווארט צווישען זיך, שטעלען זיי זיך אפ, דריקען זיך די הענד און ווינשען זיך: — האט מיר א גמר חתימה טובה.

שרייבט מען אין די עשרת ימי תשובה א בריף, מעג עס זיין וועגען א שידוך, וועגען א פראטעסט, וועגען אנ'אפגעגעבען חוב, אין דעם בריף זידעלט מען אויס מיט דער בלאטע צוגלייך, און צום סוף ענדיגט מען:

„בעט איך אויס א גוט געזונד יאהר, א כתיבה וחתימה טובה"...

די פערביטערסטע שונאים, וואס א גאנץ יאהר רייסען זיי זיך ביי די בערד, א גאנץ יאהר שילט מען זיך מיט די ביטערסטע קללות, אבער פאר יום כפור בעט מען זיך איבער און מ'ווינשט זיך גליק, געזונד, א גוטע פרנסה און אנדערע גוטע זאכען. אזוי איז עס שוין א מנהג אזא, און א מנהג ברעכט א דין!

און איך מוז אייך זאגען, אז דער מנהג געפעלט מיר. ווארום צוליב דעם מנהג קענען יודען קיין מלחמות נישט פיהרען. ביי אנדערע פעלקער, אז איינער האט א שנאה צום אנדערען, אז איינער האט א טענה צום אנדערען, שיקט מען אולטימאטומס, מ'דראהט, מ'מאכט מאנעווערס ביים שכנ'ס גרעניצען. די שנאה דויערט יאהרען, און דער סוף איז — א מלחמה! ביי אונז יודען, קען דאס נישט געשעהען. ווי ביין איינער זאל זיין אויס'ן צווייטען, וואס פאר א פרעטענזיעס איינער זאל האבען צום צווייטען, קען דער ברוגז־צושטאנד מעהר ווי א יאהר נישט געדויערען, ווארום.... ווארום פאר ראש השנה מוז מען זיך איבערבעטען, און די מלחמה געפאהר איז אריבער.... שוין טאקע צוליב דעם אליין איז דאס איבערבעטען זיך א גוטע זאך.

באר וואס קומט ארויס, אז איך בין בטבע נישט קיין ווינשער, איך קען נישט ווינשען, און טאמער ווינש איך יא עמיצען, ווערט איהם מקוים פונקט קאפויר.

האב איך מיינעם א פריינד, אנ'אלטען בחור, געווינשען א שטיל רוהיג לעבען, האט ער דעם זעלבען יאהר חתונה געהאט און האט בעקומען א ווייב מיט א שווערער א צולאָ...

האב איך איינעם געווינשען: זאלסט האבען א געהעליגע פרנסה, איז ער אין א פאר וואכען שפעטער נאמינירט געווארען אלס שאצער אין „אוזשאנד סקארבאווי"....

האב איך ווידער מיינעם א שכן געווינשען: זאלסט מיר האבען א גוט געזונד יאהר — איז איהם אין א וואך ארום איינגעפאלען צו געהען זיך לאזען אונטערזוכען אין דער „אובעזפיעטשאלניע"....

האב איך מיינעם א פריינד געווינשען: זאלסט דיך עלטערען מיט דיין ווייבעל אין פריידען — האט ער אין א חודש ארום ארייגענומען א סובלאקאטאר אין שטוב אריין....

האב איך מיינע א קרובה געווינשען: דו זאלסט דערלעבען איבער א יאהר אין פריידען — איז איהר איינגעפאלען צו פאהרען מיט אנ'אויטא....

האב איך איינעם געווינשען: זאלסט נחת האבען פון דיינע קינדער, זענען די טעכטער געווארען פילאנטראפקעס און די זיהן — פוסבאליסטען....

האב איך א היגען ציוניסט געווינשען: זאלסט בעהיט ווערען פון צער און פון בושה — איז ער געוועהלט געווארען אלס דעלעגאט אין דער אגודה־שער קהלה....

אז איך קען נישט ווינשען. ד. ה. ווינשען קען איך יא, באר מיינע ווינשווינשען ווערען מקוים פונקט קאפויר. דעריבער האב איך ליב, אז מ'ווינשט מיר, פון ראש השנה געה איך אין דער גאס און הארט, מ'זאל מיר ווינשען.

דער ערשטער היי־יעהריגער „ווינשער" איז געווען מיין ווירט: ערב ראש השנה האט ער מיך אפגעשטעלט אויפ'ן הויף און האט מיר געווינשען:

— „איהר זאלט דערלעבען איבער א יאהר אין פריידען מיט געזונד מיט אייער גאנץ בני בית".

האב איך איהם צוריקגעווינשען:

— גם אתם, און אין זינען האב איך געהאט: ס'זאל אייך מקוים ווערען א העלפט, וואס איהר ווינשט מיר א גאנץ יאהר...

דער צווייטער ווינשער איז געווען הערשעלע דער קארט־סוחר, וואס האט זיין געוועלב נעבען מיין געוועלב, און א גאנץ יאהר רייסט ער די קונים פאר די פאלעס פון מיין געוועלב און שילט מיך מיט די ביטערסטע קללות. דערפאר ערב ראש השנה איז ער אריינגעקומען צו מיר אין געוועלב, האט געדריקט מיין האנד און געווינשען: „א גוט געזונד יאהר, א גליקליך יאהר, איהר זאלט בעגליקט ווערען!..."

האב איך איהם צוריקגעדריקט די האנד, און געענטפערט: „גם אתם! איהר זאלט געהאלפען ווערען מיט אלעם גוטען!"... און אין זינען האב איך מיר געהאט: וואס דו ווינשסט מיר אין הארצען, זאל דיר מקוים ווערען, טאטע זיסער!...

דער דריטער „ווינשער" איז געווען מיינער א בעל־חוב, וואס יאגט מיך א גאנץ יאהר מיט קאנטארניקעס. יעדען מאנטאג און דאנערשטאג קומט ער מיט אנ'אנדער „בענדעל" און קלעבט „שיר המעלות'לעך" אויף די שענק און „בינדט ארום" די בענקלעך, אזוי ווי ער איז לעצטענס ביי מיר אין שטוב אנ'אפטער בן־בית, א היימישער הייסט עס, אין ער אויך געקומען דעם לעצטען פרייטאג פאר ראש השנה, אויך נישט אליין. ווידער מיט א „בענדעל", האט אויפגעשריבען דעם קרעדענץ, דעם שפיגעל, דעם זייגער, די לאמפ. ארומגעבינדען די שטוהלען, און אז אלץ איז געווען פערטיג, האט ער מיר דערלאנגט די האנד און מיר געווינשען: — „איהר זאלט אייך אויסבעטען א גוט יאהר, א כתיבה וחתימה טובה, איהר זאלט בעהיט ווערען פון ביינ".

— און פון אזעלכע „גוטע פריינד" ווי איהר זענט!... אזוי האב איך איהם געוואלט ענטפערען. באר איך האב מיך דערמאנט, אז ס'איז ערב ראש השנה — האב איך איהם צוריקגעווינשען: „איהר זאלט דערלעבען איבער א יאהר אין פריידען און... זאלט ווידער קלעבען שיר המעלות'לעך אויף די שענק.

דער פירטער „ווינשער" איז געווען מיין איידעמ'ל. דער תכשיט, האט הארט, אז איך זאל צומאכען אנ'אויג. ער קען זיך בעגעהן נישט דערווארטען אויף דער ירושה.

ערב ראש השנה איז ער געקומען צו מיר, האט מיר געדריקט די האנד און געווינשען:

— שווער לעבען זאלט איהר, איך בין אייך געקומען אנווינשען צום נייעם יאהר: — „דער שווער זאל זיין געזונד און שטארק און זאל לעבען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר!..."

האב איך מיין גן־איידעמל געדאנקט פאר זיין הייסער ברכה און איהם אויך געווינשען: „דיר אויך דאס אייגענע, זאלסט ווערען א גרויסער גביר און זאלסט דיך עלטערען מיט דיין ווייב און קינדער!" און געטראכט האב איך מיר דערביי: גנב! באנדיט! דו ווינשסט מיר, כ'זאל לעבען הונדערט און צוואנציג יאהר? דו קוקסט דאך שוין ארויס די מיבוט, אז איך זאל אויסשטיגען!...

די פינפטע איז געווען מיין שכנ'טע, א יונגע גרושה, וואס האט מיך א גאנצען זומער, ווען איך בין געווען א „סלאמיאני וודאוויעץ" — שטארק „גע־פלעגט" און „געפילבעווט" און האט א גאנצען זומער פון מיר קיין אויג נישט ארויסגענומען און בסדר מיר געגעבען צו פערשטעהען, אז זי איז שעהנער און „זגאבנער" פון מיין פרוי.

ערב ראש השנה איז זי געקומען ווינשען מיין פרוי. זי האט זיך מיט מיין ווייב צוקושט און געווינשען:

— „זי זאלען זיך עלטערן מיט איהנס מאן ביז הונדערט יאהר"... איך האב מיך צוגעהערט צו מיין שכנ'טעס הייסע ווינשען און האב מיר געטראכט:

— רבש"ע, ס'זאל איהר באר מקוים ווערען, וואס זי ווינשט מיין ווייב.

אזוי געהען בסדר די ווינשערס. מ'האלט מיך אין איין ווינשעווען. מ'דריקט מיר די הענד, און הענד זענען דאך דא פערשידענע: איידעלע הענד און שווערע הענד. טיילמאל בעקום איך א קוועטש אז איך זעה די עלטער־באבע אין גן־עדן. אנדערע ווידער האבען א טבע צו שאקלען: מ'שאקעלט אזוי לאנג ביז איך פיהל, אז די קישקעס שאקלען זיך מיר. באר איין מזל האב איך, וואס דאס ווינשעווען געדויערט אינגאנצען א צוויי וואכען, ווארום ווען דאס וואלט חלילה געדויערט איין חודש, וואלט איך געבליבען אהן א האנד, מיט ארויסגעשאקעלטע קישקעס און מיט א קאפ־שווינדעל.

יא, איין מזל, וואס דאס ווינשעווען געדויערט אינגאנצען צוויי וואכען!....

צװײ שװעגערינס

פון יהודה שטײנבערג

סאָסל און ברײנע זענען צװײ יונגע שװעגערינס. האָבען חתונה געהאַט מיט בײדע זיהן פון אלמן שלמה. װאָס עסען קעסט בײם פאָטערס טיש. אַזוי פיהרט זיך שוין דער אַלטער שלמה אַלע זײנע יאָהרען, װאָס ער װאױנט אין דאָרף: צו האַלטען זײנע קינדער אויף קעסט מעהר װי ער האָט זײ צוגעזאָגט. זײן עלטסטע טאָכטער האָט ער געגעבען קעסט ביז עס האָבען חתונה געהאַט די זיהן: דעמאָלט, װען ער האָט בעדאַרפט אַרײנברענגען „פרעמדע צװײגען" אין זײן הויז — האָט ער די טאָכטער דערהײמעט און זי געבראַכט אין איהר אײגענעם רשות, כדי עס זאָלען נישט װערען קײן קריגערײען אין שטוב. װײסט מען דאָך שוין: קײן צװײ שװעגערינס קענען נישט לעבען בשלום אין אײן הויז, יעדע אײנע מײנט, אַז די אנדערע נעהמט עפּעס צו פון איהר. גאַנץ אַנדערש איז עס אָבער בײ צװײ שנירען: זײ זענען בעסער אײנע צו דער צװײטער, בײדע צוזאַמען האָבען אַ גלײכע דעה אין זײער פײנטשאַפט צום שװער.

די בײדע לעצטע זיהן האָט שלמה בדעה צו האַלטען בײ זיך װי לאַנג גאָט װעט איהם שענקען יאָהרען.

סאָסל די יונגערע — פון אַ יאָהר אַכצעהן — האָט חתונה געהאַט מיטן עלטערען ברודער שמואל װאָס איז שוין אַלט דרײ־און־צװאַנציג. װען זי איז געװען אַ מײדעל בײם טאַטען אין הויז, האָט מען עפּעס געמורמעלט אויף איהר, אַז זי איז אַ „פרײלאַכע מײדעל".

זי איז טאַקע געװען אַ פרײליכע פון די רוזען װאָס צובליהען זיך צו־פריה. זי האָט זיך ליב געהאַט צו פוצען, ליב געהאַט די גאַס און װאָס טרעפען זיך מיט יונגעלײט, האָט ליב געהאַט צו עסען, צו טרינקען זיך פרײען און זײן שײן.

און זי איז געװען שײן, יונג און פריש.

און ליב געהאַט האָט זי די שײנע, די יונגע און פרישע, זי האָט אפילו ליב געהאַט און זי נישט מעהר װי די שײנקײט, די יוגענט און דאָס פרישקײט אַהן שום אונטערשיד װער עס פערמאָגט דאָס פרישקײט.

האָט דער פאָטער איהרער געזעהען איהרע שטעכעדיגע בליקען, איהר רײצענדע שײנקײט, איהר פיגור װאָס צעװאַקסט זיך און קריכט אין די אויגען נישט אין דער צײט... האָט ער זיך דערשראָקען. האָט ער געכאַפּט און זי חתונה געמאַכט.

גוט האָט ער געטאָן, װאָס ער האָט זי חתונה געמאַכט, װײל זי האָט גאָר בדעה נישט געהאַט צו װאַרטען ביז זי װעט בעקומען אַ היתר אויפ׳ן רײסען לעבען פון „רב־חון־שמש".

און געפרײט האָט זי זיך מיטן מאַן איהרען, מיט דעם ביסעל פרישקײט, װאָס זי האָט אין איהם געפינען, ביז דאָס ביסעל האָט זיך אויסגעלאָזט. דעמאָלט איז ער איהר מיאוס געװאָרען. באָר צוזאַמען מיט דעם היתר פון חתונה האָבען, מיט װעלכען דער פאָטער איהרער האָט זי מזכה געװען — איז זי געאַסרט געװאָרען צו דער גאַנצער װעלט.

און איהרע בליקען מאַכען דערציטערן. און איהר שמײכעל מאַכט יונג הערצער, ציהט זײ... ציהט זײ און זײ ציהען זיך נאָך... און גאָטס װעלט פערמאָגט אַזוי פיל קלאַפּענדיגע הערצער! יונגע, װאָס װײסען צו לעבען, װאָס לעבען צום לעבען! זי האָט גענוג פײער פאַר אַלע!...

באָר זי איז בײ איהר שװער אין הויז, מורמעלט מען אויף איהר, אַז זי איז אַ פרײליכע, נישט װי דער שטײגער פון אַ יודישע טאָכטער.

דער מאַן איהרער האָט זי ליב מיט דער גאַנצער מעגליכער װאַרעמקײט װאָס ער פערמאָגט, און װאָס מעהר ר׳האָט זי ליב, אַלץ מעהר אײפערזיכטיג איז ער, היט ער איהרע בליקען. לאָקערט אויף די בליקען פון אנדערע אויף איהר, ר׳האָט גענוג צײט צו דעם, ער עסט דאָך קעסט, דער טאַטע האַנדעלט־װאַנדעלט און ער קומט צום גרײטען.

— „אױ!" — װײטאָגט זי טױלמאָל אין דער שטיל — „װאָס װיל דער דאָזיגער האָבען פון מיר? אַ בער, װאָס לאָקערט איבער דעם האָניג פון בינשטאָק!"

און אַמאָל איז ער נישט מעהר װי „אַ הונט, װאָס היט אַ סטויג הײ אין פעלד".

זי װײסט אַז מען מורמעלט אויף איהר, װײסט זי זיך, נישט צו הערװעקען קײן חשד, דאָס האַרץ װאָס פערמאָגט גענוג פײער פאַר אַ סך הערצער, זאָל בלײבען פערחתמ׳עט, זאָל קײן מענש, נישט װיסען, װי עס שטורעמט דאָרט.

ברײנע, װאָס איז אַלט אַ יאָהר צװײ־און־צװאַנציג האָט חתונה געהאַט מיט ברוך׳ן װאָס איז יונגער פון זײן ברודער מיט צװײ יאָהר, איז אויסגעפאַלען אויף איהר גורל, זי זאָל זײן אַ שנור בײ העט אַלטען שלמה אין הויז, איז דאָך דער יושר געװען, זי זאָל װאַרטען אויפ׳ן יונגערן, װײל זי האָט דאָך געקענט װאַרטען מעהר פון סאָסלען.

אויך זי איז גענוג שײן, באָר איהר שײנקײט צורודערט נישט אַזוי, עס רײסט נישט אויף די אויגען פון בלינדע. איהר האָט באָר געקענט זעהן דער, װעמען גאָט האָט געגעבען שאַרפע אויגען.

דאָס איז אַ רויז, װאָס איז בעהאַלטען און אײנגעװיקעלט אין איהרע בלעטער. אין איהר איז דאָ פון דעם טעם פון שבתדיגע מאכלים; די, װאָס האַלטען שבת פערשטײען זיך אויף זײ, און װער נישט — פערשטײט זיך גאָרנישט.

באָר עס מאַכט נישט אויס. דער מאַן האָט זי ליב װי זי איז, ער האָט גאָר נישט קײן שום בעדערפעניש אַז אַלע זאָלען װיסען איהר װערט. גענוג, אַז ער װײסט.

און — ליבע פאַר ליבע.

װען זי איז געװען אַ מײדעל בײם טאַטען, איז זי געװען אַ שעמעװדיגע, שװער איז איהר געװען צו קוקען אַ מאַנספּערשױן אין פנים. זי האָט נישט געקענט איבערטראָגען די בליקען פון אַ מאַנסביל. הערײבער האָט דאָך איהר גאָט געגעבען ברעמען, זי זאָל זײ קענען אַראָפּלאָזען װי מען דאַרף איבער די אויגען, װאָס זענען פול מיט װײכקײט און סוד. און קוים האָט אַ מאַנסביל געקוקט אויף איהר, האָט זי די חנעװדיגע אויגען אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד און האָט מפקיר געװען איהרע פערראױטעלטע בעקלעך. דעם הויכען שטערען דאָס שײנע געזעל, אַלץ האָט זי מפקיר געװען פאַר די מענשענס בליקען.

זינט זי האָט חתונה געהאַט איז זי געװאָרען אַ פאַרשײטע: זי בעהאַלט נישט איהר ליבע צום מאַן קוקט גלײך אויף מענשען, זי האָט צװײ אוצרות פון קוקען; מיט אײנעם לײטזעליגט זי באָר דעם מאַן, איז עס אַן/אומגליק זיך צו געפינען אונטער די דאָזיגע בליקען: דאָס האַרץ קען צוגײן פון זײער היץ; פון אַנדערען אוצר בענוצט זי זיך פאַר סתם מענשען און פאַר פּשוטע זאַכען. אויך די בליקען זענען זיסע.

און אַ פלאַפּלערקע איז זי געװאָרען: זי רעדט מיט יעדען און װעגען אַלץ! נעהמט אויף יעדען מענשען מיט אַ ליסטיג פנים. די מוטער איהרע — אַז זי קומט אַמאָל זיך זעהען מיט איהר — זאָגט, אַז די טאָכטער איז גאָר אַן/אַנדערע געװאָרען.

דער אַלטער האָט ליב בײדע שנירען. האָט אין זינען נישט צו מאַכען אײנע פאַר מעהר מיוחסת פון דער אַנדערער: ער האָט מורא פאַר קנאה און קריגערײען. אַזוי ליב האָט ער שלום און מנוחה.

און ליב האָבען בײדע שנירען זײער שװער. סאָסל האָט ליב אין איהם די שײנקײט פון זײן עלטער: די װײסע באָרד, װאָס איז לענגליך־קײלעכדיג; דאָס שײנע פנים. דעם ברײטען שטערען מיט די קנײטשען צװישען װעלכע עס איז נישט פאַראַן קײן שװײסיגער גלאַנץ, װי דער שטײגער איז בײ געקנײטשטע זקנים, דאַכט זיך: דאָס זענען נישט קײן קנײטשען פון עלטער, באָר קנײטשען — װאָס װערען געמאַכט װען מען בעמיהט זיך צו דערמאָהנען אין אַן/ענין, װאָס איז ליב.... און ברײנע האָט איהם ליב, װײל ער איז דער פאָטער פון איהר מאַן און איז אַ גוטער מענש.

— — — — — — — — — — —

אַזוי פיהרט זיך שוין דער אַלטער שלמה: אַז ער דאַרף עפּעס מתקן זײן אין שטוב; דינגען אַ משרת אָפּזאָגען אַ דינער פון זײן שטעלע, אָדער צונעהמען אַ לעהרער פאַר זײנע אײניקלעך, דער טאָכטערס קינדער, װעלכע ער דערציהט בײ זיך אין הויז — נעהמט ער צוזאַמען אַלע פון זײנע בני בית, כדי זיך מיט זײ צו בעראַטען. יעדער אײנער, װאָס עסט בײ זײן טיש, האָט „פרײהײט פון װאָרט" פון זײן דעה און בחירה. און דער אַלטער הערט אויס אַלע מײנונגען, בעטראַכט זײ, בעקלערט זײ און סוף כל סוף טוט ער װי ער װיל, װײל — ער אַלײן האָט דאָך אויך אַ דעה. און ער איז דאָך דער בעל־הבית אַ מענש, איז דאָך נעהנטער צו זיך אַלײן, אָבער נישט דאָס איז דער עיקר, דער עיקר איז, װאָס אין דעם אַלטענס הויז הערשט עמאַנציפּאַציע.

צו ר׳ שלמה׳ן אין הויז איז אָנגעקומען אַ נײער לעהרער צו זײנע אײניקלעך, דער הער ציפּעמאַן, איז אַ יונגערמאַן אַ שײנער, פערמאָגט שאַקט, רעדט שײן, איז אַ צוגעלאָזטער און װײסט װי פרײלעכה צו מאַכען מענשען, סאָסל קען אויף איהם אויסרעכענען אַ סך „גוטע מעלות".

דאַכט זיך איהר, אַז דער יונגערמאַן װאָלט געקענט צו זיך קאָנצענטרירען דאָס גאַנצע פײער, װאָס אין איהר האַרצען. בין ציפּערמאַן איז אָנגעקומען אַהער, האָט זי נישט געװאוסט קײן אונטערשיד פון מאַנסביל ביז מאַנסביל, אַלע האָבען געהאַט בײ איהר אײן פנים, זי האָט בלויז געװאוסט: פאַראַן צװײ כתות מענשען, אײן כתה — בקביעות, צו װעלכער זי אַלײן געהער, און אַ צװײטע כתה — אַלע איבעריגע, װאָס זענען מאַנסבילען.

פון זינט ציפּערמאַן איז אָנגעקומען אין זײער הויז, איז בײ איהר אין האַרצען אָפּגעשטעמפּעלט געװאָרען אַ בעזונדערע צורה פאַר מאַנסבילען, אַז זי טראַכט פון זײ, זעהט זי בלויז ציפּערמאַנס צורה...

װי זי לעכצט צו רעדען מיט איהם אויג אויף אויג! באָר זי האָט מורא טאָמער װעט מען איהר באַשפּירען און מען װעט עס בעמערקען. דער סוף פון דעם קען זײן, אַז מען זאָל איהם אַרויסטרײבען פון הויז...

װי זי לעכצט צו קוקען אויף איהם! באָר די שטוב איז פול מיט בליקען, װאָס קוקען פון אַלע זײטען, פון יעדען װינקעלע! זי איז געפאַנגען אין אַ נעץ פון בליקען פונקט װי אַ פליג — אין אַ שפּינװעבס!

אַ פײער צופלאַקערט זיך אין איהר האַרצען. דאָס גאַנצע פײער איהרס, אַלע פונקען פון איהר װאַרעמקײט האָבען זיך איצט קאָנצענטרירט אין אײן פּינטעל.

אַ שאָד, װאָס זי האָט אַזױ גיך חתונה געהאַט!

און אַזױ קאָכט זי זיך אין פײער שוין זעקס חדשים.

(װײטער זעה 12טע זײט)

דער „לײזשװער פּרוש" אין קײזערליכען הויף

אין דעם גאָון׳ס קלויז אין װילנע, האָט זיך, אין סוף פון די אַכציגער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט, געפונען און געלערנט מיט התמדה אַ פּרוש, װעלכער איז געװען בעקאַנט מיט׳ן נאָמען „דער לײזשװער". זײן אמת׳ן נאָמען און פאַמיליען נאָמען האָט מען נישט געװאוסט, קײנער האָט זיך נישט אינטערעסירט מיט דעם אינטימען לעבען פון דעם „לײזשװער פּרוש". די פרומע יודישע בעפעלקערונג אין װילנע האָט געװאוסט אײן זאַך: זי דאַרף מפרנס זײן די לערנער אין די ישיבות און די פרושים. און דאָס איז געטון געװאָרען מיט דער פולער האַנד.

די דאָזיגע פרושים זענען מיט אַן/אמת געװען אָפּגעטײלט פון דער גאַנצער װעלט — און קײן זאַך, אויסער דעם תלמוד, פּוסקים און ספרי מוסר, האָט זײ נישט אינטערעסירט. מען קען זאָגען, אַז די פרושים האָבען געבילדעט מיט זיך אַ בעזונדערע יודישע סעקטע און זײער אַרט לעבען איז געװען ענהליך צו דעם לעבען פון נזירים, װעלכע האָבען אינגאַנצען פון זיך אַראָפּגעטרײסעלט דעם עולם־הזה׳דיגען רעש און הו־האַ פון אַלטעגליכען לעבען.

דער לײזשװער פּרוש האָט אָבער מיט זײן הנהגה און עולם־הזה׳דיגען ביטול איבערגעשטיגען זײנע חברים. ער איז שטענדיג געװען פערטאָן אין זײנע מוסר־ספרים און האָט געשטרעבט בעאײנפלוסען מיט זײ זײנע קאָלעגען. דער „לײזשװער" האָט געקאָנט אויסענװײניג אַ היפּש ביסעל מוסר־ספרים און האָט זיך אויסגעצײכענט מיט דעם, װאָס ער איז געװען דיכטעריש בעגאַבט און האָט געקאָנט זײנע געדאַנקען אויסדריקען צו יעדער צײט אין אַ שײנער פאָרם און אין קלינגענדיגע גראַמען. אַלײן איז ער אויך געװען אַ בעל־בכי, פלעגט אָפּריכטען חצות און קלאָגען אויף דעם חורבן בית המקדש. ער איז קײנמאָל נישט געװען פרעהליך, און אפילו פּורים און שמחת תורה, די טעג, װען די איבעריגע פרושים פלעגען זיך אויף זײער אופן משמח זײן, פלעגט דער „לײזשװער" װײנען.

אָבער מיט אײנעם פון די בעלי־בתים, פון די שטענדיגע מתפּללים פון גאָון׳ס קלויז, איז ער געשטאַנען, װי עס װײזט אויס, אין נאָהענטע בעציהונגען. דאָס איז געװען ר׳ יעקל באַרעל, לויט זײן פּראָפעסיע איז ער געװען אַ גאָלדשמיד און זײן דירה איז געװען אויף דער דײטשער גאַס — נישט װײט פון דעם גאָון׳ס קלויז. בײ זײן דירה איז אויך געװען זײן געשעפט: אַ קראָם, װאו עס האָבען זיך געפונען פערשידענע אויסגעאַרבײטע [illegible] גאָלדענע און זילבערנע חפצים. אין זײן געשעפט האָט מען געקאָנט קויפען אויך פּערל און ברילליאַנטען.

דער דאָזיגער ר׳ יעקל באַרעל האָט פערמאָגט אַ הדרת־פנים און איז געװען בעװאוסט דער יודישער װילנע, אַלס פרומער יוד, װעלכער פלעגט גײן יעדען טאָג דאַװנען אין גאָון׳ס קלויז און פלעגט דאָרטען לערנען זײן טעגליכען שיעור — אַ בלאַט גמרא. אָבער ר׳ יענקל באַרעל איז געװען גענוג פּאָפּולער אַלס אַ בעל־מלאכה, אַ קינסטלער אין זײן אַרט, אויך צװישען דער פּריװילעגירטער נישט־יודישער בעפעלקערונג. יעדער פּריץ, יעדער אָנגעזעהענער מלוכה־בעאַמטער, יעדער פירשט אָדער גראַף, װאָס פלעגט װעלען אונטערטראָגען אַ שײנע מתנה זײן פרוי אָדער טאָכטער, אַן/אָריגינעלען פּרעזענט דער פּאָפּולערער און געליבטער אַרטיסטין צו איהר בענעפיס, פלעגט זיך װענדען צו באַרעלן.

מאַכט זיך אַמאָל אַזא מעשה: דער גובערנאַטאָר אַלײן מיט זײן פרוי זענען געקומען אין יובעליר־געשעפט פון באַרעלן, געגעבען אַ היפּש ביסעל צו לײזען און האָבען אויסער דעם בעשטעלט בײ איהם אַ בראָסלעט, װעלכער האָט בעדאַרפט אונטערגעטראָגען װערען אַלס מתנה פון דעם גובערנאַטאָר׳ס פרוי, װעלכע איז געװען אַלײן פון קײזערליכער אָפּשטאַמונג. צו דעם פעסט געשטעלטען טערמין האָט באַרעל געבראַכט דעם בראָסלעט צום גובערנאַטאָר. די אַרבײט האָט זיך אויסגעצײכענט מיט איהר שײנקײט און קינסטלערישער אויספיהרונג און דער גובערנאַטאָר מיט זײן פרוי האָבען נישט געקאַרגט קײן קאָמפּלימענטען פאַר דעם מײסטער. ר׳ יענקל באַרעל איז זעהר אַ צופרידענער אַװעק אַהײם.

מיט אַ קורצער צײט שפּעטער איז בעקומען געװאָרען אַ דעפּעשע פון פּעטערבורג אויפ׳ן נאָמען פון גובערנאַטאָר פון דעם הויף־מיניסטער, מען זאָל דעם גאָלדשמיד, װאָס האָט געמאַכט דעם בראָסלעט, צושטעלען אין קײזערליכען הויף, דער גובערנאַטאָר אַלײן איז באַלד אַװעק צו באַרען און האָט איהם, אַ צופרידענער אָנגעזאָגט די בשורה, אַז זײן אַרבײט האָט אַזױ אויסגענומען, אַז מען רופט איהם אַרויס קײן פּעטערבורג. ער האָט איהם איבערגעגעבען דעם אינהאַלט פון דער טעלעגראַמע פון הויף־מיניסטער און דערבײ אָנגעזאָגט, ער זאָל נישט מאַכען קײן שהיות און טאַקע באַלד אָפּפאָהרען.

אָבער אַנשטאָט שמחה האָט די דאָזיגע בשורה פערשאַפט ר׳ יענקלען אמת׳ן צער און שרעק, װעלכע האָבען זיך אָפּגעשפּיגעלט אויף זײן פנים, װאָס האָט זיך אַלע װײלע געביטען פון רויט אויף טויט־בלײכקײט און פערקעהרט. דעם גובערנאַטאָר האָט זיך עס באַלד געװאָרפען אין די אויגען און די גאַנצע מעשה האָט איהם אָנגעהויבען צו שײנען אַלס אַ פערדעכטיגע. ער האָט באַלד געפרעגט באַרעלן, צי ער אַלײן האָט געמאַכט דעם בראָסלעט. אַ דערשראָקענער איז געשטאַנען באַרעל פאַר דעם גובערנאַטאָר, האָט עפּעס געפּרובט שטאַמלען — און איז באַלד ענטשװיגען געװאָרען. דער גובערנאַטאָר האָט געפּרובט פאָדערן פון דעם אומגליקליכען קלאָרע דבורים, אָבער זעהענדיג, אַז עס העלפט נישט, איז ער געװאָרען אַ צוקאָכטער, האָט אָנגעהויבען שרײען און זידלען זיך, געמאַכט אויפ׳ן חשבון פון אַלע יודען דעם אמת׳ן רוסישען „מי־שברך", לסוף האָט ער איהם אָנגעכאַפּט פאַר׳ן קאָלנער און גענומען פאָדערן, אַז ער זאָל איהם זאָגען, װער עס האָט געמאַכט דעם בראָסלעט און טאַקע באַלד אָפּפיהרען צו איהם. אונזער העלד האָט געזעהען, אַז ער איז מיאוס דורכגעפאַלען און האָט געמאָלדען, אַז ער גײט גלײך און װעט אָנװײזען זײן „פּראָװאָסכאָדיטעלסטװאָ" דעם בעל־מלאכה. זענען זײ אַװעק צו דעם גאָון׳ס קלויז.

מען קען זיך פאָרשטעלען די פּאַניק און מהומה, װעלכע עס האָבען געבראַכט מיט זיך אין קלויז די אומדערװאַרטעטע געסט, די פרושים זענען געשטאַנען, נישט טויט, נישט לעבעדיג, ר׳ יענקל באַרעל האָט צוגעפיהרט דעם גובערנאַטאָר צום לײזשװער פּרוש, האָט אָנגעװיזען אויף איהם מיט׳ן פינגער און געזאָגט, אַז דאָס איז דער בעל־מלאכה װאָס האָט געמאַכט דעם בראָסלעט, דער לײזשװער פּרוש איז געשטאַנען און געציטערט פון שרעק. דערזעהענדיג פאַר זיך די דאָזיגע ציטעריגע בריאה האָט, דער גובערנאַטאָר פערקרימט די ליפּען און געװאָרפען אויף איהם נישט גאָר קײן פרײנדליכע בליקען; דאָס אויסערליכע אויסזעהן פון פּרוש, זײנע צעריסענע קלײדער, די נישט פּערקעמטע באָרד און בכלל זײן גאַנצער הילוך האָבען געמאַכט נישט קײן גוטען אײנדרוק.

דער גובערנאַטאָר האָט באַלד פעראָרדענט, מען זאָל אָפּפיהרען דעם לײזשװער קינסטלער אין מרחץ, איהם גוט אָרדענטליך װאַשען, אָנטון אין שײנע קלײדער און דעמזעלבען טאָג אָפּשיקען קײן פּעטערבורג. זעלבסטפערשטענדליך, אַז דאָס איז ערפילט געװאָרען, מען האָט דעם לײזשװער פּרוש אָנגעטון אין שבתדיגע קלײדער און אָפּגעשיקט קײן פּעטערבורג.

דער לײזשװער פּרוש, װאָס האָט פון גובערנאַטאָר בעקומען אַ בעזונדער כשרות - שײן („בלאַגאָנאַדיאָזשנאָסט") איז גלײך אַװעק, קומענדיג קײן פּעטערבורג, אין קײזערליכען הויף, דאָרטען האָט מען איהם גאַנץ פײן אויפגענומען און ערקלערט צוליב װאָס מען האָט איהם אַרויסגערופען, דער בראָסלעט, װעלכער איז בײ איהם בעשטעלט געװאָרען דורך דעם װילנער גובערנאַטאָרס פרוי, איז דער קײזערין געפעלען געװאָרען מעהר װי אַלע איבעריגע מתנות, װעלכע זי האָט בעקומען, אַזוי, אַז זי האָט אַרויסגעזאָגט איהר װילען צו זעהען פאַר זיך דעם קינסטלער.

דער בראָסלעט איז טאַקע געװען אַ מײסטערשטיק, ער איז צוזאַמענגעשטעלט געװאָרען פון קײטעלעך, װעלכע האָבען געהאַט די פאָרם פון אַן/אַדלער װאָס בעשיצט מיט די פליגלען דעם מלוכה־הערב. װעלכער איז געמאַכט געװאָרען פון די גאָלדענע אותיות פון דער קײזערינס נאָמען, און צװישען די אותיות גופא האָבען אַרויסגעשײנט די ברילליאַנטענע איניציאַלען פון דעם קײזערס פאַמיליען־נאָמען, און אין די דאָזיגע איניציאַלען האָבען זיך געפונען די העברעאישע ראשי־תיבות פון דעם מײסטער די אותיות א. ב. צ. ג. („אבנר בן צבי גריליכעס") זענען געװען די קלענסטע און מען האָט זײ קוים געקאָנט בעמערקען.

אין אײניגע טעג אַרום האָט מען דעם מײסטער פאָרגעשטעלט פאַר דער קײזערין. גריליכעס האָט קײן װאָרט רוסיש נישט פערשטאַנען. קײן פּאַרשוין איז ער אויך נישט געװען, דאָס אַלץ האָט געמאַכט אויף דער רוסישער הערשערין נישט קײן גוטען אײנדרוק און דער רושם פון זײן קינסטלערישער אַרבײט איז בעדײטענד אָפּגעשװאַכט געװאָרען. דער לײזשװער פּרוש גריליכעס האָט בעקומען אַ דאַנק פון דער קײזערין, אַ הונדערטער אַלס מתנה און אַן/עצה — ער זאָל זיך אויסלערנען רוסיש.

א. װילנער.

א זומער-נאכט

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפארבאנד"

פון פרץ הירשביין

זיס און מיט ריח פון האָניג האָט געשמעקט די נאַכט. דאָס האָבער-פעלד האָט נאָך געהאַלטען אויף זיך דעם אָפּגעשניטענעם האָבער, און די גרילען, וואָס האָבען געשפּילט זייער סוף-זומערדיגע ליבע, האָבען נ'הערי'ג ביי דער ערד זיך געשלייכט צווישען די טונקעל-בלויע און וואַרימע פאַלדען פון דער נאַכט.

געווען אַ שטיק פאַר האַלבע נאַכט. אין מערב ראַנד הימעל האָט נאָך געריי'עלט אַנ'אויסגעבלייכטער ליכט-שטראָם, ווי עס ריזעלט וואַרימע ליכטיגקייט אונטער דער הויט פון אַ ביי-געבוירען, אין כיפּען שלאָף פערזונקען קינד. די שטערען האָבען זיך איינגעשלייערט אין העלען גרוי, און דער מילך-וועג, האָט מען געקאָנט מיינען, וועט אָט-אָט אויסלערען אַ שטראָם דראָבנע שטערען צום אָפּגעשניטענעם האָבער-פעלד, וואָס שמעקט זיס מיט האָניג-ריח.

לאַנע איז די נאַכט גאָר אַהיים נישט געגאַנגען. כאָטש זי האָט בעניין נישט געזאָגט, אַז זי בלייבט אין פעלד; און כאָטש ער האָט נישט געוואוסט אויף קלאָר צי זי וואַרט ביים מזרח-ראַנד פון אָפּגעשניטענעם האָבער-פעלד, האָט איהם, נישט נאָר דער געדאַנק אָנגעוויזען דעם וועג אַהין, — זיין גאַנצער גוף איז פול געווען מיט אַ סך, גאָר אַ סך אויגען, וואָס האָבען ווייט און קלאָר דורכגעבוירעט די נאַכט; ווי ביי טאָג האָט ער געזעהן און נאָך ווייטער אַריבערגעקוקט ווי די אויגען אין קאָפּ זענען בכוחות צו זעהן..

און אזוי אויך לאַנע; איהר גאַנץ בלוט איז פערוואַנדעלט געוואָר'ן אין איין גרויסען אויג, וואָס האָט געקאָנט דורכקוקען די נאַכט. איהר געהער איז פערשאַרפט געוואָרען, מיט יעדען צעל איז איהר גוף האָט זי פערנומען דאָס שפּילען פון די גרילען, און געהערט אַפילו דעם טרוקענעם זאַנגען-געראַוש, ווען דער וואַרימער דרום-מערב ווינטעל האָט מיט די האריגע זאַנגען געשפּילט אין די פאַלדען פון דער נאַכט.

דער ווינט און דער האָניג-ריח האָבען געצויגען אַ לופטיגע בריק און פערבונדען דעם פאַר-איאָהריגען זומער מיט'ן איצטיגען. איין ברעג פון דעם האָניג-זיסען און לופטיגען בריק האָט זיך אַרויסגעצויגען פון איהר האַרצען, און דעם אַנדערען ברעג האַלט בערע קאָוואַלסקי. כאָטש ער טוט וועה אַרום האַרצען, ווייל ער, בערע, ציהט איצט אַזוי שטאַרק די לופטיגע בריק פון איהר האַרצען אַרויס, — אָבער נעהנטער צו איהר קומט ער נישט. פערקעהרט, ער דערווייטערט זיך; און מיט'ן דערווייטערן רייסט ער אַלץ מעהר ביז וועה-טאָג מיט איהר האַרץ.

זי ליגט אויף דער פלייצע און קוקט אַרויף צום מילכוועג. זי ווערט אָן די קאָנטורן פון איהר אייגענעם גוף; דוכט איהר, זי איז ברייט געוואָרען, ווי דאָס גאַנצע האָבער-פעלד, זי איז מאַמע-ערד אַליין און אויף איהר ליגט אויסגעשפּרייט און ביינט דאָס געשניטענע האָבער; די טויזענטער און טויזענטער גרילען האָבען זיך אויף איהר לייב אַזוי צושפּילט. שפּילען אויס דאָס ליד פון שפּעטען זו-מער; אומעטום בענקעניש איז זייער שפּילען... דוכט איהר, ביים עק האָרף, לעבען ברונעם, שטעהט בערע; כאָטש ער איז אַזאַ הויכער, שטעהט ער פונדעסטוועגען אויף די שפּיץ פינגער, ציהט זיך פון דער ערד און קוקט אַריבער צו איהר האָבער פעלד. ער דערזעהט זי; עס חידוש'ט איהר, וואָס זי איז געוואָרען אַזוי ברייט, ווי דאָס גאַנצע פעלד. אָבער ער מאַכט נישט קיין איין שריט נעהנטער צו איהר. ער איז אַליין; ער האָט זיך אָפּגעגנב'עט פון סימקען, פון דער קנאַכעדיג-שטאַרקער און מיט זומער-שפּרענקעלעך בעשאָטענער סימקע קרעטש-מער... כאָטש זי האָט איהם געבעטען ער זאָל מיט איהר אַרויסקומען אין פעלד, — איז ער איצט פאָרט אַליין; ער קוקט אַהיבער צום פעלד, וואו לאַנע ליגט....

לאַנע ווייסט, אַז אָט באַלד, אָט באַלד וועט מסתמא אָנקומען בעני, דער ברויגער, שטאַרקער געוויקס פון מאַמע-ערד; פון דער נאַכט וועט ער אַרויסקומען. און ווען ער קומט איהר אַנטקעגען..

— קומט ער ווי פון איהר בלוט אַרויס; גלייך ווי זי האָט איהם געבוירען דאָ אין קרימער סטעפּ; גלייך ווי אין איהר לייב האָט מען געאַקערט און געזייהט. און איינאַיינעם מיט די ווייצען, האָבער און גערשטען איז ער אויפגעוואַקסען און ער רעדט צו איהר מיט דער שטים פון איהר אייגען בלוט, דעריבער שווייגט ער אַזוי שטענדיג, ווען ער וואַקסט אויס ביי איהר זייט און העלפט איהר. ער העלפט איהר, ווי אַ קינד העלפט אַ מאַמע; און ווי אַ מאַמע, פיהלט זי די איינגעמאַטערטקייט פון איהר קינד, ווען זי אַליין איז גאָר מיד געוואָרען...

בעני, בערע און יוסף — — —

אויך יוסף ראַטנער האָט זיך אַריינגעפּלאָנ-טערט אין דער זיסער מיט האָניג-ריח אָנגעזאַפּטע נאַכט. אָט געהט ער אום אין פעלד; ער איז אַזוי וואָך!.... ער געהט אום מיט גרינגע טריט, גאָר נישט ווי יוסף ראַטנער אין האָף. כמעט ער ריהרט נישט אָן מיט די פיס די ערד. די אויגען זיינע קוקען אַריבער ווייט, ווייט, אוש קיין מאַסקווע — וואוהין איהר יונגערע שוועסטער ביילקע האָט זיין האַרץ אַוועקגעטראָגען. עס בלייבט שטעהן איהר אָטעם, ווען דער דמיון שטעלט זי אַוועק פּנים-אל-פּנים מיט יוסף'ן. זי פיהלט גאָרנישט אין איהם קיין גוף פון אַ מאַן, כאָטש שוואַך אומגעטעשעט איז ער; ווען זי וויל איהם, מיט'ן דמיון, אַריינ-בעהמען אין איהרע אָרעמס — זעהט זי ווי זיינע אָרעמס זענען פערנומענע... איהר שוועסטער, די בלאַסע ביילקע, איז אין זיינע אָרעמס, אָט אָט דרייסט ער זיך מיט ביילקען אָפּ פון דער ערד און טראָגט זיך מיט איהר צווישען הימעל און ערד. אזא שוואַכער און אומגעהויבעלטער איז ער און אַזוי דין, כאָטש ווי צום איבערברעכען דין איז זי, און ער האַלט זי שטאַרק, שטאַרק אין זיינע שוואַכע אָרעמס.... זי קוקט צו זיי ביידען; יאַ, איהר שוועסטער, און נישט יאָ, איהר שוועסטער... וואָרום זי, לאַנע אַליין, איז דאָך איצט ווי מאַמע-ערד; אויף איהר האָט מען היינט ביי טאָג געשני-טען האָבער, פון איהר ציהט עס מיט'ן זיסען האָ-ניג-ריח.... זי און די זומער-נאַכט האָבען זיך צו-ואַפגעערדט היינט ביינאַכט צו לאָזען אַלע, אַלע גרילען לאָזען אויסשפּילען אָהן אַ שיעור די בענ-קעניש פון שפּעטען זומער, ווען יעדער וואָרצעל, וואָס שיקט נאָך אַ גרעזעל, אַ בלעטעל אַרויס פון דער ערד, שיקט מיט דעם די בשורה, אַז מאַמע ערד בענקט שוין ווידער נאָך אַקער און בראָנע, וואָס זאָל רייסען און ווייך מאַכען איהר לייב דייען אויפסביי... איהר אייגענע ברכה — איהרע אייגענע קערנער.

כא-כא-כא, און כא-כא-כא, — האָט שטיל אינגע ווייביג אין איהר געלאַכט, ווען קופּער-ברוין, אַ ביסעל אַריבערגעבויגען צו איהר, איז פון דער נאַכט אַרויסגעקומען דער זוהן פון מאַמע-ערד, בעני פינטשוק...

— שלאָפסט? — האָט געציטערט זיין שטים אין קעל.

זי האָט געהערט ווי ער פרעגט; זי האָט פער-נומען דעם ציטער אין זיין שטים... זי האָט איהם נישט געקאָנט זאָגען, אַז זי איז איצטער וואָך, ווייל אויף איהר האָט מען היינט דעם האָבער געשניטען, דעריבער שמעקט אַזוי זיס און מיט האָניג די נאַכט; דעריבער שפּילען אַזוי אָהן אויפהער די גרילען — אַוש די ברעגען פון דער נאַכט וויגען זיך פון זייער שפּילען.

ער האָט זיך לעבען איהר אַראָפּגעלאָזען; ער איז געווען באָרוועס, פונקט ווי איהרע פיס זענען געווען באָרוועס. ער האָט מיט די פינגער פון זיינע אָנגעריהרט איהרע, און וואַרימער זענען געווען די פינגער פון איהרע פיס...

— ווייסט בעני, דו ביזט מיין זוהן און איך — דיין מאַמע; דעריבער זאָלסטו מיך אַזוי באַהענט נישט אָנריהרען.

— כא-כא-כא... גוט צו האָבען אַזאַ מאַמע... וואָס זאָל איך מיט מיין מאַמע טון? זי קוקט אויף דיר אויך ווי אויף איהר קינד...

— איך בין איצט נישט קיינעמס קינד; איך בין מאַמע-ערד איך. בין איצטער די זומער-נאַכט, טו אַ שמעק מיין לייב, אָט העכער, לעבען מיינע בריסט, שמעקט עס נישט מיט האָניג?

— ס'איז נישט דער ריח פון געשניטענעם האָ-בער אַליין; עס איז דער ריח פון יונגען, הילדען קלעווער, וואָס איז פערבלאָנדזשעט געוואָרען צווישען האָבער... איצט גיט ער עס אָפּ מיט דעם ריח פון שמעקענדיגען, זיסען האָניג.

— געדענקסט, בעני, די פּאָגראָמען?

— ווען נישט די פּאָגראָמען וואָלט איך איצטער דאָ נישט געווען.

— איך וואָלט דאָ אויך נישט געווען.. מיין מאַמע האָבען די פּאָגראָמשטשיקעס אויף שטיקער צעשניטען; איז מיט בלוט אָפּגעגאַנגען... דעריבער בין איך אַזוי יונג אַ מאַמע געוואָרען. אַפילו פאַר'ן טאַטען, פאַר דעם זיידען בין איך געוואָרען אַ מאַמע... האַ, בעני, ווי גוט די ערד האַלט מיך אויף איהר האַרצען! דו ווייסט, פריהער האָט זיך מיר אויסגע-דוכט, אַז איך בין אַזוי ברייט, אַזוי שווער, — ווי אונזער האָבער-פעלד; גלייך ווי פון מיר זענען די תבואות אַרויסגעוואַקסען — אַזוי האָב איך געפיהלט.

— ווען, ווען דו ביזט געווען אַליין?

— איידער דו ביזט געקומען, בעני... איצטער, אַז דו האָסט מיך אויפגעוועקט; געהסט אַזוי אַרום מיט דיינע הענט איבער מיין לייב — האָסטו מיך אויסגעפונען... בין איך ווידער מענש, און לייב פון מענש... זאָג מיר, ווי אַזוי קאָנען מענשען ווערען אַזוי בייז, מיט אַזוי פיל אכזריות אין די אויגען? לאָז מיך נישט טראַכטען איצטער פון מיין מאַמע... האַ, בעני, קאָנען פּאָגראָמשטשיקעס ווערען רעוואָ-לוציאָנערען?? די, וואָס האָבען געקוילעט יודען... מיינסט, מען האָט זיי אַלעמען דערשאָסען? זענען שוין נישטאָ מעהר... יודען ביי דער ערד, זאָגסטו, וועלען ווערען שטאַרקער... פאַרוואָס האָסטו זיך, בעני, פון מיר אָפּגערוקט? אַ. בעני, האַלט מיך שטאַרק, ביזט דער שטאַרקסטער פון אַלעמען דאָ; מיט דיר בין איך אַזוי זיכער... מיט דיר וועל איך קאָנען בייקומען די אַלע, וואָס לאַכען פון אונז; האָסט געהערט ווי סימקע מאַכט חוזק פון אונז... האַ, בעני, מאָרגען וועסטו איהר פרעגען, צי אין מאָסקווער גאַסען קאָנען בחור'ים און מיידעל אַזוי ליגען אין אָפּגעשניטענעם האָבער, געוואַקסען פון אייגענע קערנער? וועסט זי פרעגען, בעני... אַ, בעני, מיט דיר בין איך אַזוי שטאַרק, כאָטש דו ביזט אַזוי גרויס און איך אַזוי קליין... כא-כא-כא... דו ביזט נאָך גאָר ווי אַ קליין קינד... קיין וואונדער נישט — האָסט נאָך אַנ'עלטערען ברודער; קיין וואונדער נישט, וואָס דו ביזט אַזוי יונג, האַ, בעני, — אַ בוים לעבט הונדערטער יאָהרען, אפשר טוי-זענטער יאָהרען... דו ביזט נאָך גאָר אַ יונג בוי-מעלע... דו ווייסט ווער לאַנע איז, בעני?

— איכ'ל דיך אויסהיטען, אויף דיר זאָל קיין שטויבעלע נישט פאַלען...

(ענדע פון קאַפּיטעל זיבטאג)

כראנישע מאגענפערשטאפונג

ביי קינדער אין שול-עלטער

(מעדיצינישע שמועסן) • פון ד״ר י. לאנדוי

— 1. —

די כראָנישע מאַגענפערשטאָפּונג (האַרטלייב) איז איינע פון די מכות, וואָס פייניגען די מענשהייט, אמת, אזא מין הנחה זעהט אויס אויפ'ן ערשטען אויגענבליק שטאַרק איבערגעטריבען. אויב די ברייטע שיכטען פון דער געזעלשאַפט, און אַפילו דאָקטוירים, זענען נישט גענוג דורכגעדרונגען מיט דעם דאָזיגען בעוואוסטזיין, דאַרף מען די סיבה דערפון זוכען, ערשטענס, אין דעם פאַקט, וואָס מיר האָבען דאָ צו טון מיט אַ נישט-קלעפּיגער קראַנקהייט, און צווייטענס, וואָס דאָס ליידען אויף מאַגען-פערשטאָפּונג איז נישט גורם, לכל-הפחות די ער-שטע צייט, קיין גרעסערע יסורים, אַזוי, אַז די קראַנקע לייגען דערויף נישט קיין אַכט.

אויב מען דאַרף ביי אַ געוויסער צאָהל דער-וואַקסענע זוכען אָפט אַנדערע סיבות פון כראָנישער מאַגען-פערשטאָפּונג (אַ שטייגער, צוליב אַנ'אי-בערפלוס פון זויערקייט אין מאָגען), איז אָבער ביי דער מעהרהייט דערוואַקסענע און ביי אַלע קינדער די סיבה דערפון אויסשליסליך — די שטערונג פון דער דעפעקאַציאָנער טעטיגקייט, ווי יעדע אויטאָ-מאַטישע בעוועגונג, קען אויך אין דעם פאַל די דאָ-זיגע טעטיגקייט אָפּגעשטעלט ווערען און אַזוי אַרום ווערען מיט דער צייט וואָס אַמאָל שוואַכער. ביי קינ-דער, וואָס גייען אין שול, איז עס אַ שטענדיגע דערשיינונג. איינדערפריה, ווען יעדער נאָרמאַלער מענש דאַרף האָבען זיין שטולגאַנג, טרעפט אָפט, אַז דאָס קינד, אַפילו ווען עס פיהלט די דאָזיגע בעדערפעניש, האַלט זיך איין, ווייל עס איילט זיך אין שול אַריין און האָט מורא צו פערשפּעטיגען. אָפטמאָל פיהלט דאָס קינד בעת דער לעקציע די בעדערפעניש אַרויסצוגיין און לייזט עס אָפּ ביז דער הפסקה — צי דערפאַר, ווייל עס שעמט זיך, אָדער דערפאַר, ווייל עס זענען נאָך דאָ ביים היינטיגען טאָג לעהרער, וואָס לאָזען די קינדער נישט אַרויס-גיין און דראָהען זיי אַפילו (ווי ס'האָבען אונז איינ-פאָרמירט קינדער) מיט שטראָפען בלויז פאַר בע-טען אַרויסצוגיין פון קלאַס.

אויף דער הפסקה טרעפט אָפט, אַז דאָס קינד פיהלט שוין מעהר נישט די פריהערדיגע בעדערפע-ניש אַרויסצוגיין, ווייל עס איז אָפּגעשטעלט געוואָרען אין מאָגען די אָפּפיהר-טעטיגקייט — אָדער זי ווערט ערשט אָפּגעשטעלט צוליב די אַרומיגע שטי-פערייען, וואָס אַבסאָרבירען דאָס קינד, אָדער גאָר — ווייל עס איז שווער צוצוקומען צו די קלאָזעטען, [illegible] דער צאָהל שילער און מיט דער קורצער הפסקה.

דאָס זעלבע, וואָס מיר האָבען געזאָגט וועגען שטול-גאַנג, לאָזט זיך זאָגען אויך וועגען פערהאַלטען די גאַזען. פערשטעהט זיך, אַז שולדיג זענען נישט בלויז די קינדער, נאָר אין דער ערשטער ריי'ה די עלטערען און די לעהרער. די עלטערען לייגען ס'רוב קיין אַכט נישט אויף אָט דעם מין פיזיאָלאָ-גישע אומרעגעלמעסיגקייטען. אויב שלשול רופט נאָך אַרויס אַ בעאומרוהיגונג ביים קינד און אויפ-מערקזאַמקייט ביי די עלטערען, גייט אָבער אַ מאַגען-פערשטאָפּונג, וואָס דויערט אַפילו עטליכע טעג, אָפטמאָל פאַרביי אומבעמערקטערהייט, נישט בעאומרוהיגענדיג דאָס קינד גופא און נישט ציהענדיג אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון די עלטערען. די שולד פון דער לעהרערשאַפט, וועלכע ליידעט אַליין אויך אין אַ גרויסער מאָס אויף כראָנישער עצירות צוליב די זעלבע סיבות, וואָס די קינדער, בעשטייט קודם כל אין דעם, וואָס זיי זענען נישט בעקאַנט מיט דעם דאָזיגען ענין און וואָס זיי פאַ-סען אויף (אין דעם פאַל) די שול-דיסציפּלין דורכ-אויס פאַלש. אַ טייל שולד פאַר אָט דעם מצב פאַלט אויך אויף די שול-דאָקטוירים, וועלכע לייגען אַכט אויף די ציין, אויף דער ראיה, לונגען, דריזען א. אַז. וו. און שענקען אָבער זייער ווייניג אויפמערקזאַמקייט דער דאָזיגער פיזיאָלאָגישער פונק-ציע און קלערען נישט אויף אויף אַ געהעריגען אופן נישט די קינדער, נישט די עלטערען און לעהרער-פערסאָנאַל.

ווי אַ קוריאָז קענען מיר ברענגען אַ ביישפּיל פון אַ שילער פון זעקסטען קלאַס, וועלכער האָט קאַטעגאָריש געטענהט, אַז ער האָט דעם שטול-גאַנג איין מאָל אין דריי וואָכען. ביי דער מעהרהייט אונטערגעזוכטע קינדער האָט די פערשטאָפּונג נישט געטראָגען קיין עקסטרעמען כאַראַקטער; זיי פלעגען האָבען דעם שטול-גאַנג איין מאָל אין צוויי-דריי טעג. וואָס [illegible]

שטולגאַנג, אַלץ האַרטער ווערט ער, אַזוי, אַז דער אַקט גופא פון דער דעפעקאַציע (אָפּריינונג) פאַר-דערט אַנ'אָנשטרענגונג און איז גורם דעם קראַנקען יסורים. נאָך גרעסערע יסורים איז גורם דעם קראַנ-קען די פערהאַלטונג פון די גאַזען, וואָס רופט אַרויס אַנ'אויפבלאָזונג פון די געדערים. נאָך אַ לענגערער צייט פון עצירות הויבען זיך אָן צו בעווייזען וואָס אַמאָל בולטערע סימנים פון אַנ'-אָנצינדונג אין די דיקע קישקעס, וועלכע אַנשטייט צוליב דער צערייצונג פון דער שליימהויט דורך דער האַרטער מאַסע פון שטולגאַנג. איינער פון די ערשטע סמנים פון אַנ'אָנצינדונג אין די גראָבע קישקעס איז אַ ווייטאָג, וואָס בעמט זיך, וואַהרשיינליך, פון דעם ספּאַזמאַטישען צושטאַנד אין די געדערים; די ווייטאָגען קומען צום אויסדרוק אָדער אין דער פאָרם פון אַ דריקעניש אונטערן האַרצען אָדער פון אַ זעלבסטשטענדיגען ווייטאָג. די דריקעניש אָהן בעזונדערע ווייטאָגען קומען פאָר אין דעם ערשטען פעריאָד. די בעזונדערע ווייטאָגען זאָגען עדות אויף דער ענטוויקלונג פון די ליידען. זיי זענען לאָקאַליזירט אומגעפעהר אין דער זעלבער געגענט וואָס די דריקעניש, און זיי קומען פאָר ס'רוב בעת אַ פיזישער אָנשטרענגונג (אַ שטייגער, בעת דער לעקציע פון גימנאַסטיק) און פאַר'ן שטולגאַנג, די לאָקאַליזירונג פון די ווייטאָגען אין דער געגענט פון דעם דאַרם אַלס אויסדרוק פון זיין אָנצינדונגס-צושטאַנד, פיהרט זייער אָפט צום נישט-ריכטיגען דיאַגנאָז, וועלכען די כירורגען שטע-לען זייער גערן, נעמליך, אַז דאָס איז אַנ'אָנצינדונג פון בלינד-דאַרם, פערשטעהט זיך, אַז אין משך פון דער ענטוויקלונג פון אַ כראָנישען האַרטלייב קען זיך שאַפען אַ קאָמפּליקאַציע אין דער פאָרם פון אַ שאַרפער אָנצינדונג פון בלינד-דאַרם; אויב עס איז אָבער נישטאָ קיין היץ, קיין פּולס-ענדערונגען, קיין נישט-גוטקייט און ברעכעניש; דאַרף מען [illegible] דאַרם צוליב כראָנישער מאַגען-פערשטאָפּונג און נישט קיין אָנצינדונג פון דער בלינדער קישקע. קראַנקע, וואָס ווערען צו איילינג אָפּערירט, פיהלען אָפט נאָכ'ן אויסשניידען דעם אַפּענדיציט די זעלבע ווייטאָגען וואָס פאַר דער אָפּעראַציע און דאָס בע-ווייזט דייטליך, אַז די אָפּעראַציע איז אין אַזעלכע פאַלען אָפט צוועקלאָז.

אַ ווייטערדיגער בעווייז פון אַנ'אָנצינדונג אין די קישקעס איז דער שליים, וואָס בעווייזט זיך אין שטולגאַנג. ביי קינדער טרעפט מען ס'רוב אַ קליי-נעם צומיש פון שליים אין פאָרים פון פערדימלען, וואָס געפינען זיך אויף דער אויבערפלאַך פון'ם פאָרמירטען האַרטען שטולגאַנג. קיין גרעסערען סכום שליים, אַ שטייגער אין פאָרם פון גאַנצע הייטלען, וואָס ווערען אַרויסגעבראַכט צוזאַמען מיט'ן שטול-גאַנג און דערזעהט נאָך איהם און וואָס מען טרעפט פערהעלטעניסמעסיג אָפט ביי דערוואַקסענע מענ-שען, האָבען מיר ביי קינדער נישט בעמערקט.

אַ כאַראַקטעריסטישער בעווייז פון כראָנישער מאַגענפערשטאָפּונג, וואָס האָט נאָך קאָמפּליקאַציעס אין די גראָבע קישקעס, איז אויך דאָס, וואָס די פער-יאָדען פון פערשטאָפּונג און שלשול קומען לויט דער ריי'ה איינער נאָכ'ן צווייטען. דער דאָזיגער ציקל זעהט אויס אַזוי, אַז די קראַנקע האָבען נישט דעם מאָגען עטליכע טאָג נאָכאַנאַנד, דערנאָך קומט אַיין האַרטער שטולגאַנג און צום סוף דער שלשול — עטליכע פליסיגע שטולגענג אין משך פון טאָג — וואָס דויערט פון 1—3 טעג, דערנאָך ווידער אַ פערשטאָפּונג א. אַז. וו. ביי דערוואַקסענע בעשטייט דער שטולגאַנג אינ'ם פעריאָד פון שלשול אָפט פון סאַמע שליים, אייטער און בלוט — וואָס עס זאָגט עדות אויף דער געשוויר-פאָרמיגער אָנצינ-דונג פון די גראָבע קישקעס; ביי קינדער האָבען מיר, צום גליק, אַזעלכע ווייט-ענטוויקעלטע סמנים נישט געזעהן קיין איין מאָל. אינטערעסאַנט איז דער פאַקט, אַז אַזעלכע קראַנקע פיהלען זיך אינ'ם פער-יאָד פון עצירות פולשטענדיג גוט; אָפטמאָל האַלטען זיי זיך אַליין בכיוון איין און פערגרעסערען אַזוי-אַרום דעם מצב פון זייער קראַנקייט.

אונטער דער ווירקונג פון דעם צו לאַנג אין די קישקעס ליגענדיגען עסען — און אפשר אויך צוליב דער ענדערונג אינ'ם בעשטאַנד פון די קיש-קעס (צופיל שליים) — דערגייט עס צו אַ פערשטאַרק-טען פוילונגס-פּראָצעס.

פּיניעלע מזיק
בעט מחילה

אַ קלאָל ווילקער איך האָב פאַר ענק אַ פראָ־פּאָזיציע. הערץ מיט קאָפּ, וואָס איך על ענק זוגן:

צ׳ווייסט דאָך, אַז ס׳גייט צו יורן קיפּער, וויל איך ענק בעטן מיכילע, דאָס איז צום ערשטן מול אין מאַן לעבן, וואָס איך רעה מיט די ווילקער.

איך האָב ענק אַ גאַנץ יואָר גיווירלט און גע־שנידלט. כאָב ענק אָראַנגיזוגט און טאַטענס טאַטן אָראָן, אָבער צ׳ווייסט דאָך, אַז איך בין גיווען גע־ראַכט. וואָס לאָז איך טון, אַז איך קען נישט לאָדן קאָ גראַנדיס, און אַז ענק, ווילקער יאַטן, זענט גראַנדאַוויניקעס — דוס ווייסט ענק דאָך!

יעצט, אַז ס׳איז פאַרן יורן קיפּער, בעט איך ענק מיכילע. זאָגט מיר מויכל, וואָס כאָב ענק ווילקער קנאַל טיערס געקיקט אָף די הענד, וואָס כאָב ענק באַ יעדן מאַסמאַטן גיכאַפּט ביים אייסיק — זאָגט מיר מויכל!

באָר מייבץ ביש, אַז איך לאָז ענק אָפּ אויף ציק, באַה יורן קיפּער, אַז ענק עט וואַטער זאָגן פּאָסקודניאַקעס, על איך וואַטער געבן לושן

ווען מיר וועלען האָבען אַ יודישע מלוכה!
צו וואָס שטרעבען אונזערע אסימילאַטאָרען?

— אַי, ווי גוט עס וועט זיין דאַן, ווען מיר וועלען האָבען אַ יודישע מלוכה אין ארץ־ישראל.

— טאָ, וואָס וואָלסטו געוואָלט זיין, ווען מיר וועלען האָבען אַן אייגענע יודישע מלוכה?

— יודישער אמבאַסאַדאָר אין וואַרשע!

פונקט ווי אין קינא
אַ שמועס צווישען חתן־בחורים

— פון וואַנען קומסטו?

— פון קינא.

— ?

— איך בין געווען זעהען אַ כלה, האָב איך אַ קוק־געטון אויף דעם „אָבראַז“, איז מיר געוואָ־רען פינסטער פאַר די אויגען, האָט דער מהות־ן אַ זאָג־געטון: איך גיב דיר 1000 דאָלאַר נדן מעהר, איז מיר ווידער ליכטיג געוואָרען.

אויפ׳ן דאָרף

יוד (צו אַ פּויער): פון וואָס לעבט איהר אויפ׳ן דאָרף?

פּויער: ווינטער פון בהמות, און זומער — פון ליעטניקעס.

ווי אזוי ווערט מען אַ דאַזאָר?

אַ דאָזאָר.

וואָס פאַר אַ סאָרט בעשעפעניש איז דאָס?

וואָס סאָראַ טאַלאַנט דאַרף מען האָבען אום צו זיין אַ דאַזאָר?

וואָס דאַרף מען קענען;

וואָס דאַרף מען בעזיצען?

דאַרף מען זיין אַ שרייבער? אַ דיפּלאָמאַט? אַ פילאָזאָף?

ניין! טויזענד און צעהן טויזענד מאָל ניין און ניין!

טאָ, ווער קען זיין אַ דאַזאָר?

וועל איך ענטפערען: יעדער מענש, וואָס לעבט אויף דער וועלט קען זיין אַ דאַזאָר. ער דאַרף בלויז בעזיצען עטוואָס, וואָס נישט יע־דער פּשוט׳ער יוד בעזיצט. קוים בעזיצט ער אָט דאָס „עטוואָס“, קען ער שוין זיין דאַזאָר.

וואָסזשע איז דאָס „עטוואָס“, וואָס דער דאַ־זאָר דאַרף בעזיצען?

וועלען מיר איך ערקלערען:

ווען אַ יוד וויל ווערען אַ מלמד דאַרף ער קענען לערנען מיט קינדער, דערלאַנגען אַמאָל אַ קלאַפּ, האָבען אַ געזונדע האַרץ, און ער דאַרף אויך קענען הונגערן.

אַזאַ יוד קען מיט דער צייט ווערען דער גרעס־טער מלמד אויף דער וועלט.

דאָס זעלבע מיט אַנדערע פּראָפעסיעס:

אַ זייגערמאַכער דאַרף קענען גריבלען אין די רעדלעך, אַ שניידער דאַרף האָבען אַ מאָגען, וואָס זאָל נישט מאָהנען קיין עסען, וואָס זאָל קע־נען שטרייקען און כאַפּען קלעפּ און האָבען אַ ווייב מיט זיבען קינדער.

אַ חזן דאַרף האָבען אַ שטימע, קריגען שכי־רות און פייפען אויף זייערע גבאים!

אַ פּאָעט דאַרף בעזיצען אַ רייכע פאַנטאַזיע, אַ שרייבער מוז האָבען אַ רייכע האַנדשריפט און מוז קענען אָ׳בערשרייבען פון פרעמדע ביכלעך.

אַ רעדנער דאַרף בעזיצען אַמויל אויף שרייען וואָ יאַ יאָרענע, און ער דאַרף וויסען ווען אויפ־צוהערען.

אין אויפהערען ליגט אַ גרויסע חכמה. פער־האַן ביי אונז רעדנער, וואָס רעדען. דער עולם שלאָפט און ער רעדט; דער עולם שנאַרכט העכער און ער רעדט העכער;

אַזאַ רעדנער דאַרף מען דערשיסען. נאָר דער־שיסען!

וואָס פריהער אַלץ בעסער, פאַר די צונגע ער אַלץ געזונדער פאַר איהם אַליין.

איידער דער מענש ווערט געבוירען קומט צו פליהען אַ מלאך און גיט איהם אַ קוש. גיט איהם דער מלאך אַ קוש אין קאָפּ — איז ער אַ קאָפּ מענש, גיט ער איהם אַ קוש אין האַלז — וואַקסט ער אויס אַ זינגער; גיט איהם דער מלאך אַ קוש אין האַנד, ווערט ער, אָדער אַ פידלער אָדער אַ כלל־טוער מיט „לאַנגע פינגער“... און גיט איהם דער מלאך אַ קוש אויפ׳ן אָרט, וואו ס׳איז בויטיג צו זיצען — וואַקסט ער אויס אַ דאַזאָר...

מלקות...

איך ציטער,
איך ציטער,
איך ציטער...
ס׳איז טונקעל,
און ווינקעל
אַ בעזים מיט רוטעס...
מיר דאַכט זיך
דאָס איז גאָר אַ גבור,
ער לאַכט זיך
אָט ברומט ער,
אָט קומט ער
און לעגט מיך אַריבער
און באַמבעלט
און צימבעלט
און דעם...
כ׳בעט איך, איבער...

פון דער כראָניק

די פּוילישע אַנטיסעמיטישע בלעטער זענען לעצטענס אַרויס מיט אַרטיקלען, אַז יודען פער־יודישען פּוילען.

מילא, וואָס שייך די מלוכה־פּאָסטענס, ווייס מען דאָך ווי פעריודישט די זענען. נאָר די מלוכה־קאַסעס מוז מען זיי נאָכגעבען, אַז זיי זענען טאַ־קע פעריודישט.

———

אַ פּאָליטיקער האָט זיך אויסגעדריקט, אַז פּוילען האָט זיך שטאַרק געהויבען.

ער מוז מיינען די טייכען.

———

די סעקוועסטראַטאָרען וועלען די ימים־נוראים האַלטען יום־טוב גלייך מיט יודען.

ווייל ס׳איז אַרויס אַ פעראָרדנונג, אַז אין די ימים־נוראים וועט מען ביי יודען נישט מאַכען קיין עקזעקוציעס. נו, וועלען זיי שוין ממילא מו־זען שוין פייערען...

די קרוין האָט איהם געראַטעוועט
דער אַרטיסט אויף דער רייזע

דער אַרטיסט פ. איז געפאָהרען אויף גאַסט־ראָלען קיין אויסלאַנד. אויף דער דייטשער גרעניץ, איז ביינאַכט אַריינגעקומען אין וואַגאָן דער דייט־שער צאָל־בעאַמטער, פרעגט ער דעם אַרטיסט:

— האָט איהר וואָס צו פערצאָלען?

— ניין, האָט דער אַרטיסט געענטפערט.

— און וואָס האָט איהר אין דער שאַכטעל? ביטע עפענען.

דער אַרטיסט עפענט אויף די שאַכטעל, און נעהמט אַרויס אחשורוש׳ס קרוין.

דער בעאַמטער האָט זיך אויפגעשטעלט „נאַ באַטשנאָשטש“ און מיט אַ ציטערדיגער שטימע געשטאַמעלט:

— אייער קייזערליכע הויכקייט! ענטשולדיגט וואָס איך האָב אייך בעמיהט!

אין זקנים־הויז
שמועס צווישען זקנות

— זי זעהען, גיטעלע, זלאַטע ביילע דערצעהלט באָבע־מעשיות. אַז זי איז איינגאַנצען 94 יאָהר און זי איז שוין אַוודאי אַ 96 יאָהרן!

— נו, וואָס וואונדערן זי זיך ביילישי, פריער האָבען דאָך אַזאַ שוואַכקייט צו לייקענען די יאָהרען.

בעריהמערוי

בחור (אַ ספּאָרט־מאַן): איך זאָג איהך, אַז איך קום אויפ׳ן ספּאָרט־פּלאַץ בעוואונדערען אַלע מיי־נע פיס.

מיידעל: איך האָב נאָך מעהר פּאָוואָדזעניע, אַז איך קום אויף דער פּליאַזשע בעוואונדערען אַלע מענער מיינע קניהען.

דער קונדס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט“ נומער 215 — פרייטאָג, דעם 14 סעפּטעמבער 1934

זיינע „וואונש־קאַרטעז“

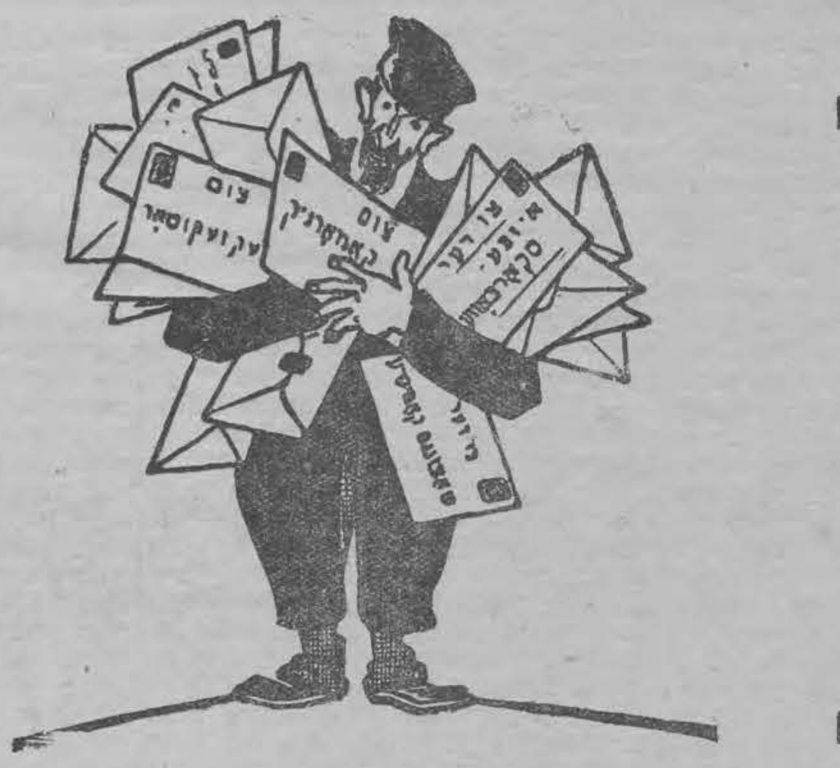

וואָס ער שיקט אַרויס ערב ראש־השנה און אַ גאַנץ יאָהר...

פאליטיק פון וואר

זאל מען אריינעהמען די סאוויעטן אין דער פעלקער־ליגע?

מיט דער דאזיגער פראגע האט מען זיך אויך געווענדעט צו אונז און מיר האבן, פארשטעהט זיך, געגעבן דיזעלבע תשובה, וואס די אנדערע דיפלאמאטן האבן געגעבן.

מיר זענען דאך עפעס דיפלאמאטן!

אייגענטליך איז נישט קלאר, פאר וואס דער ליטווינאוו רייסט אין וועלטען זיך צו זעצן, הי ליכע, ביים טיש מיט דער בורזשואזער דיפלאמאטישער וועלט. נאר מן הסתם ווייסט ער דאך, וואס ער טוט. ער ווייזט דאך אויס צו זיין א גאנץ געשיקטער חברה־מאן. ער פארשטעהט ווי אזוי אונטערצוקומען די דיפלאמאטן און אוועקצופיהרען זיי אויף יין דרך.

והא ראיה — ער פיהרט דאך אויס ס'דיינגע אין וועט זיך אריינכאפען אין דער פעלקער־ליגע. אנ'עקשן פון א יוד.

דער דייטשער באנקראט

— היטלער האט ביים פלעביסציט אין דייטשלאנד בעקומען 80 פראצענט שטימען.

— דאס האט זיך איהם גוט איינגעגעבען. א באנקראט־געשעפט ווי דייטשלאנד האט קעצנט געבען וועניגער.

די פאליטישע בוכהאלטעריע

פונקט ווי יעדעס קרעמעל, פיהרט זיך יעדע מלוכה איהר בוכהאלטעריע.

עסטרייך פיהרט אנ'איטאליענישע בוכהאלטעריע, ענגלאנד — אנ'אמעריקאנישע בוכהאלטעריע, די דייטשן, וואס שיקלען מיט איין אויג צו פראנקרייך און מיט'ן צווייטען אויג צו פוילען, ביהרען א טאפעלטע בוכהאלטעריע.

און פוילען?

אנ'„איינסעל"־דיגע בוכהאלטעריע.

וועמענס עלטערן ציטערן?

די ערשטע פערטיידיגונגס-רעדע פון א יונגען געריכטס-אפליקאנט

א יונגער אפליקאנט איז דאס ערשטע מאל אויפגעטרעטען אין געריכט, וואו ער האט פערטיידיגט א גנב.

זיין פערטיידיגונגס־רעדע האט ער אנגעהויבען מיט די ווערטער:

— וויסאקי סאנדזשע! ווייט פון דאנען אין גאר א קליין שטעטעל שטעהט א קליין הייזעל. אין דעם הייזעל זיצען צוויי אלטע לייט: א מוטער מיט א פאטער, וועלכע אויגען זענען איצט געווענדעט אהער אין דעם זאל אריין און זייערע הערצער קלאפען פון שרעק, און אין זייערע קעפ איז דא נאר איין געדאנק: צי וועט דער פראצעס געוואונען ווערען, אדער חלילה פערשפילט?

דא רייסט איהם דער ריכטער איבער:

— פאניע אבראנצא — כ'מאך אייך אויפמערקזאם, או דער אנגעקלאגטער איז נישט פון קיין קליין שטעטעל, נאר פון ווארשע, און גאר א זאך — ער האט איבערהויפט נישט קיין עלטערן.

— איך מיין דען דעם אנגעקלאגטענס עלטערן — איך מיין דאך מיינע עלטערן, — האט דער יונגער אפליקאנט געענטפערט.

א געוואלדיגער ערפאלג

פון ב. קאונער

קומט זיך אריין צו מיר א קאמיטעט פון גאנצע זעקס מענשען: פיר פרויען און צוויי מענער, שבת'דיג אנגעטון, און זיי לאזען מיר וויסען, אז זיי זענען געשיקט געווארען צו מיר פון זייער „פה לשתות" פעראיין, וואס טוט אויף גרויסע זאכען פאר די ארימע קינדער, וואס האבען, נעבעך, נישט וואס צו עסען און וואס אנצוטון, און אויך העלפען זיי ארויס ארימע קימפעטארינס מיט אלעם נויטיגען.

— וואס קאן איך טון פאר אייך? — פרעג איך דעם קאמיטעט.

— זעהר א סך — ענטפערט מיר איינע פון די זעקס ווייבלעך — די שעהנערע — מיר הילען, אז איהר זאלט פאר אונזער „פה לשתות" פעראיין ארראנזשירען א קאנצערט און א ליטערארישען אווענט; מיר וואלטען עס געטון אליין אייך, האבען מיר אבער נישט דעם ריכטיגען כשרון צו די זאכען; מיר ווייסען נישט ווי מען מאכט עס; א מאל האבען אונזערע זענען א מאל געווען און זע זענען הייבט א גרויסער דורכפאל: אזי פינאנציעל, אזי מאראליש... מיר האבען מיט א דריי חדשים צוריק געהאט א קאנצערט מיט גרויסע טאלאנטען, מיט גרויסע זינגער און שפילערס און פארלעזערס, און מעהר ווי אכציג מענשען זענען נישט געקומען. מיר האבען צו דעם קאנצערט דערלייגט 150 זל.

און מיט זעקס חדשים צוריק האבען מיר צו א קאנצערט דערלייגט 140 זל.; נאר מען דערלייגט! עס געהט אונז שוין נישט אזוי אין מאכען געלט, ווי צו האבען א מאראלישען ערפאלג; זאל כאטש זיין א גרויסער עולם. ווילען מיר, אז איהר זאלט פאר אונז ארראנזשירען א קאנצערט אויף אייער שטייגער, ווי איהר קענט, אבי עס זאל זיין א גרויסער עולם; מיר ווילען זעהן אנ'עולם, ווילען מיר זעהען; עס וועט עפעס פריילעכער אויפן הארצען און אויף דער נשמה, ווען מען זעהט פאר זיך א גרויסען עולם; די ארימסטען כוהלען זיך בעסער, זיי זינגען און שפילען גאר אנדערש, ווען דער עולם איז שטארק; זיי ווערען בעגייסטערט ווערען זיי; עס ווערט עפעס וואריעמער; די שטיבעג איז א געהויבענע, אנ'אידעלע, ווען עס איז דא א גרויסער עולם... און מיר קענען קיין עולם נישט קריגען; מיר ווייסען נישט ווי מען מאכט עס; וואס פאר א טריק אנצוווענדען...

אויסגעהערט דאס ווייבעל, פרעג איך ביי די אנדערע פינף פון קאמיטעט:

— און וואס האט איהר צו זאגען?

— מיר האבען גארנישט צו זאגען, דאס ווייבעל האט שוין גערעדט פאר אונז אויך — זאגען די פינף געגענשטפערט — זי איז די רעדנערין פון אונזער „פה לשתות" פעראיין.

האב איך זיך פערטראכט, ווי מיין שטייגער איז, ווען איך דארף אויספלאנעווען גרויסע זאכען, און זיי געגעבען די דאזיגע עצה:

— בעהמט, זאג איך, א שעהנעם זאל, עס זאל זיין פלאץ פאר א טויזענד מענשען און ארגאניזירט א פארלעזונג. די טעמע זאל זיין: „ווער איז גרעסער: סטאלין אדער לעאן טראצקי?"

לאזט אויס גרויסע אפישען מיט די בילדער פון די צוויי גרויסע שונאים און זייערע נעמען זאלען זיין גרויס, מען זאל זיי דערזעהן פון צוויי גאסען אוועק. איינטריט זאל זיין נישט מעהר ווי 50 גר. דער רעפערענט זאל זיין א רעכטער, נישט קיין לינקער. דאס איז מיין עצה. אויב איהר וועט מיך פאלגען, וועט איהר האבען א געוואלדיגען ערפאלג!

ווי אזוי דער ערפאלג וועט קומען? גאר פשוט: אלע כאוויירים וועלען קומען אויספייפען דעם רעפערענט, דערהויל וועלען זיי קויפען בילעטן, עס וועט זיין א גרויסע איינגאהמע, וועט איהר שוין דא האבען א פינאנציעלען ערפאלג. און ווי באלד דער רעפערענט וועט אנהויבען זיין רעפעראט, וועלען איהם דיזעלבע כאוויירים באלד אויספייפען און שטערען די פערזאמלונג, וועט מען דאך מוזען רופען פאליציי זיי ארויסצושאפען פון זאל, וועט איהר שוין האבען א מאראלישען ערפאלג אויך.

איהר פערשטעהט, אז דאס איז דער גאנצער טריק, ווי איהר רופט עס.

קיין לאגישערער וועג צו האבען ערפאלג איז נישטא און עס וועט נישט זיין... אזעלכע אווענטען זענען נאך קיינמאל נישט געווען קיין דורכפאל, און הלוואי ווייטער.

פון אזא אווענט קען זיך איך אפשטעלען, כ'וועל נישט זאגען קיין סך, א פיר פינף הונדערט זלאטעס, רייבער פערדינסט.

— און ווי וועט זיין, אז די כאוויירים וועלען נישט קומען? — פרעגט איינער פון קאמיטעט.

— וואס רעדט איהר פאר א נארישקייטען! אויספייפען א רעכטען רעדנער וועלען זיי נישט קומען? אפילו, קענט איהר נאך נישט די כאוויירים; זיי וועלען קומען פון 30 מייל ווייט; ביי זיי אויספייפען א רעכטען, איז דער גרעסטער פערגעניגען אין דער וועלט!

איך אליין קען צוויי כאוויירים און איין כאווערטע, וואס זענען געפאהרען פון לאדז קיין ווילנע אויסצופייפען א רעדנער!

איהר שפילט זיך מיט די כאוויירים, שפילט איהר זיך?

הכלל: דער קאמיטעט האט מיך געפאלגט און דער אווענט האט געהאט א ריזיגען ערפאלג.

דער זאל איז געווען געפאקט ביז צום טיר. מ'האט איינגענומען איבער 8 הונדערט זל' פאר בילעטן. די הוצאות זענען אין גאנצען געווען נישט מעהר ווי 100 זל. האט זיך אפגעשטעלט א ריינער פראפיט פון 7 הונדערט זל.

און ווייסט איהר וויפיל כאוויירים עס זענען געקומען אויספייפען דעם רעדנער? אנו, טרעפט! אריבער אכט הונדערט!

און ווייסט איהר, וויפיל פון זיי מען האט ארויסגעווארפען? — בלויז זעקס הונדערט; צוויי הונדערט זענען אליין אנטלאפען — דורך א הינטערטיר.

— — —

הקיצור: דער אווענט פון „פה לשתות" האט געהאט א געוואלדיגען ערפאלג!

אונטערגעהערטע תפלות

אין די היגע שוהלען

א סוחר

רבונו של עולם!
דו ביזט דאך א הויכער,
עס שטייט פאר דיר
א לאדזער סוחר:
געשריבען וועקסעלעך
און נישט געצאהלט, נאר געדרעהט.
איצט שטיי איך פאר דיר
און שלאג זיך על חטא.

א הויזווירט

רבונו של עולם!
דיין מאכט איז דאך גרויס,
עס שטייט פאר דיר
א ווירט פון א הויז:
געזעסען נאר אין די סאנדעס
און געוואַרפען ארימע־לייט:
איצט שטיי איך פאר דיר
און קלאפ זיך על חטא.

א קהלה־דאזאר

רבונו של עולם!
דו הערסט דאך א ווערעמל אפילו,
עס שטייט פאר דיר
א דאזאר פון דער קהלה,
א גאנץ יאהר
אין דער קהלה געזעסען,
געזארגט זיך נאר
פאר אייגענע אינטערעסען,
נישט געארט האבען מיך
די ארימע־לייט:
איצט שטיי איך פאר דיר
און קלאפ זיך על חטא.

א בחור

רבונו של עולם!
דיין מאכט איז דאך אזהר,
ביי די עלטערן פון כלה מיידלעך
האב איך געגעסען א גאנץ יאהר,
צוגעזאגט חתונה צו האבען
און די קעפ זיי פעדרייט:
איצט שטיי איך פאר דיר
און קלאפ זיך על חטא.

א כלה־מיידעל

רבונו של עולם!
דיין מאכט איז גרויס ביז גאר,
כ'האב געשמירט און געמאהלט
און געפארבט זיך א גאנץ יאהר.
געמאכט זיך פון שווארץ — ביז א
און געגנארט די יונגעלייט:
איצט שטיי איך פאר דיר
און קלאפ זיך על חטא.

רעלעס.

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: איהר הערט, פאניע שבת הגדול, אין האלצענעם שטיבעל, וואו איך האב געדאוונט, האט דער חזן א געשריי געטון „הבני העני ממעש", האט מען עס געהערט אין דער דריטער גאס.

שבת הגדול: אויך מיר א מעשה! איך קען א סוחר, האט ער א געשריי געטון „הבני העני" אין ווילנע, האט מען איהם געהערט אין לאדז.

פערשפעטיגטע ווינשעוואניעס

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך ה' ב. שטעקלאטש, וועלכער האט חתונה געהאט מיט מיין כלה, און א דאנק איהם בין איך נאך א בחור.

א גוט און געזונד יאהר

ווינש איך מיין בוכהאלטער, וועלכער איז אנטלאפען מיט מיין ווייב.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיין לאקאטאר, וועלכער האט זיך ארויסגעצויגען אהן אנ'עקסמיסיע פון דער דירה.

דעם דאקטאר געלד־שינדער, וואס האט געהיילט מיין שוויגער, ווינש איך

א כתיבה וחתימה טובה

דערפאר, וואס א דאנק זיין הייל'ען בין איך געבליבען שוויגערלאז.

אלע מיינע גוטע פריינד און בעקאנטע ווינש איך דער תענית זאל זיי אזוי לייכט אנ־קומען ווי גאנדהין.

רעזעם.

דער שטן אין „פילהארמאניע"

שטעהט א יוד אין „פילהארמאניע" און דאווענט. קעגענאיבער אין דער ווייבער־שוהל זיצט א יונג שיין ווייבעל אויף דער ערשטער באנק. ציהט זיך, פארשטייט דער יוד, אז דאס איז די ארבייט פון ימח־שמו, וואס וויל איהם דוקא ברענגען צו א „מחשבה זרה". לאכט ער זיך אויס און זאגט:

— גיי שוין גיי, נאר איבער, וואס ארבייטסטו אזוי שווער? — מיט מיר ביזטו דאך שוין לאנג פארטיג. גיי אהין צו איהר און ווער נאר מיט איהר פארטיג.

רעלעס.

ר־אדז איז בעדראהט

פון א טרעהרען־פערפלייצונג

ניי ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי ער פאלקסבלאט

פרייטאג 14 ה תשרי תרצ"ה

סעפטעמבער

זון־אויפגאנג 5.08
זון־אונטערגאנג 5.54

ליכט־צינדען: 5.43

רעגיסטראציע פון יאר־גאנג 1916

היינט, פרייטאג, דעם 14 סעפטעמבער דארפען זיך שטעלען די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3־טען קאמיסאריאט מיט די פאמיליען־נעמען אויף די אותיות:

Sz T U

און פון 10־טען קאמיסאריאט אויף די אותיות;

A ביז M

א חוץ דעם דארפען זיך היינט שטעלען אלע די, וועלכע האבען זיך נישט רעגיסטרירט צוליב ראש השנה.

(2) מארגען שבת, דעם 15־טען סעפטעמבער דארפען זיך אין מיליטער־ביורא ביי דער לאדזער שטאט־פערוואלטונג (פעטריקאווער 165) שטעלען די מענער פון יאהרגאנג 1916, וועלכע וואוינען, אויפן שטח פון 3 קאמיסאריאט מיט די פאמיליען־נעמען אויף די אותיות:

Z Ż Ź

און די וואס וואוינען אויפן שטח פון 10 קאמיסאריאט מיט די אותיות:

פון N ביז Z איינשליסליך

צוגאב־פאבאר־קאמיסיע

מארגען, ד. 15 סעפט. וועט אין לאקאל פון דער מיליטערישער אפטיילונג ביים מאגיסטראט פעטריקאווער 165 אמטירען א צוגאב־פאבאר־קאמיסיע פאר דער פ.ק.או. לאדז שטאט 1 צו דער קאמיסיע דארפען זיך מעלדען די פאבאראנצעס פון יאהרגאנג 1913 וועלכע האבען זיך צוליב וויכטיגע סיבות נישט געקענט שטעלען ביז איצט צו די קאמיסיעס און די פאבאראנצעס פון עלטערע יאהרגענג, וועלכע האבען נאך נישט רעגולירט זייער בעציהונג צו מיליטער־דינסט אויב די האבען דערהאלטען באמטליכע אויפפאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראסטווע און וואוינען אויפן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פאליציי־קאמיסאריאטען.

דעם 28־טען סעפטעמבער וועט אין דעמזעלבען לאקאל ווידער אמטירען די צוגאב־פאבאר־קאמיסיע פאר פ.ק.או. לאדז שטאט 2, צו וועלכע ס'דארפען זיך אויך שטעלען די דערמאהנטע קאטעגאריעס פאבאראנצעס, און וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 פאליציי־קאמיסאריאטען.

צו דער קאמיסיע מוז מען צושטעלען א פאס אדער א דאקומענט מיט א פאטאגראפיע

די למודים אין די שולען
וועלען זיך אויך ווינטער אנהויבען 8 א זייגער

(2) דער לאדזער שול־אינספעקטאראט איז מודיע, אז די לימודים אין אלע שולען וועלען זיך אויך ווינטער אנהויבען 8 אינדערפריה.

בלויז אין די שולעס אויף די עקען־שטאט וועט מען מיט דער דערלויבניש פון שול־קוראטאר קענען אנהויבען די לימודים האלב 9 אזייגער.

CASINO

פרעמיערע — וואס איז נאך נישט געווען!

Johny Weissmüller

אין פילם א. ג.

טארזשאנ'ס ליבע

טויזענט מענשען האבען א גאנץ יאהר געארבייט איבער דעם פילם, וועלכער איז געווארען דער קלו פון דער קינא־געשיכטע.

דער טייערסטער פילם פון דער וועלט!

אויסערן פראגראם:
פאראמאונטס אקטואליטעטען.
פרייקארטען און הנחה־בילעטען אונגילטיג.
אנהייב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

שטייער־לוסטראציעס פון וואוינונגען
און דאס צושטעלען פון שטייער־דאקומענטען

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האט די לאדזער פינאנץ־קאמער שוין געמאכט די געהעריגע הכנות אין שייכות מיט דער נייער שטייער־ארדינאציע, וועלכע וועט בקרוב אריין אין קראפט און אין וועלכער עס וועט גענוי רעגולירט ווערן דער ענין אדורכפיהרען רעוויזיעס און שטייער־לוסטראציעס, ווי אויך דאס צושטעלען אויפפאדערונגען צו צאהלערס, עדות א.א.וו.

שטייער־בעאמטע וועלען קאנען דורכפיהרען וואוינונגס־לוסטראציעס נאר מיטן הסכם פון זייערע בעוואוינער.

ביים רעווידירען ביכער וועט פערלאנגט ווערען אז די רעווידענטען זאלען עס טון אויפן יסוד פון א שריפטליכער בעפולמעכטיגונג מצד זייער אויבער־מאכט.

אלע רעוויזיעס דארפען אדורכגעפיהרט ווערען אין די מיטען־וואך טעג.

דאס צושטעלען שטייער־פאפירען, אויפפאדערונגען א.א.וו. דארף אויך פארקומען אין די מיטען־וואך־טעג. בלויז אין אויסנאהם־פאלען, און נאר אויף דער פאדערונג פון דער אויבער־מאכט וועט מען קאנען די דאזיגע פאפירען צושטעלען אין די זונטאגס, און ימים־טובים, ווי אויך בייינאכט — פון 7 אוונט ביז 9 פריה.

פאר עובר זיין אויף די האנדעלס־שעה'ן
פערמשפט 21 קרעמער צו געלד־שטראפען

פאר נישט צופאסען זיך צו די האנדעלס־שעה'ן האט דער סטאראסטע בעשטראפט פון 10 ביז 50 זלאטעס פאלגענדע סוחרים:

רוזשא נוימאן (שרודמיעיסקא 10), הערש אפאטאווסקי (פאלודניאווא 4), פייגע דזשעדוסלאווסקא (קאמיענא 1). הערש קליין (זשידאווסקא 33). שמעון קליגער, (נאפיורקאווסקיעגא 1). משה חיים־בלאט (לעגיאנאוו 5/7). פאלא ווייסשטיין (צעגעלניאנא 3), העלענא בלודאווסקא (לעגיאנאוו 51). מאק העקהאראוויטש (פעטריק. 82), משה פאקענטרעגער (טראוגוטא 10), משה גאזאסקי (לעגיאנאוו 10). אסתר וויטשעביצקא (פשעיאזד 18), סטאניסלאוו סטאראנסקי (זאמענהאף 10), חנה גאלדשטיין (פל. באטשנערא 8). באלעסלאוו ברודזשינסקי (רוג גדאנסקא און 11 ליסטאפאדא), ביילע גארסקא (לימאנאווסקיעגא 17), הענדיק הערשליקאוויטש (לימאנאווסקיעגא 15). מאכלע אושעראוויטש (ריבנא 17) עמנואל בליסקי (לוטאמירסקא 14), חיים פוטאריעווסקי (בזשעזשינער 23) און קארדולא וואשניעווסקא (שענקעוויטש 32).

פערשפעטיגט ארויסצולאזען זיך
אין א רייזע ארום די וועלט

(2) דער פאליציאנט וואס האט נעכטען געהאלטען וואך אויפן קאלישער וואקזאל, האט בעמערקט ווי פון איינעם פון די וואגאנען פון משא צוג וואס איז אנגעקומען פון ווארשא, שפרינגט ארויס א יונגעל, דערזעהענדיג דעם פאליציאנט האט דער קליינער גענומען שטעלען פיס. דער פאליציאנט איז נאך. איהם פערהאלטען און אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט.

בעהמענדיג דעם חברה־מאן אויף א קרייז־פערהער, האט זיך ארויסגעוויזען אז ער איז דער 12 יעהריגער וויטאלד זשאלדאק וואוינט ביי די עלטערן אין ווארשא אויף זלאטע 38.

דער „פאסאזשיר“ האט מיט טרערן אין די אויגען ערקלערט, אז ער האט געוואלט פאהרען קיין גדיניע, פון דארטען אויף א שיף קיין אמעריקא. און אז ער האט זיך אנגעלייענט מיט א סך גאסען־ליטעראטור, און דאס האט איהם טאקע אנגערעגט צו דער אוואנטורע.

ביי איהם האט מען אויך געפונען א לאנד־קארטע און 20 זלאטעס מזומן, וואס עס איז פאראן א חשד אז ער האט דאס געלד צוגענומען ביי די עלטערן.

דער דאזיגער אריגינעלער פאסאזשיר איז נעכטען מיטאג אפגעשיקט געווארען מיטן עטאפ קיין ווארשא.

ביי „שייבלער און גראהמאן“
נעכטען זענען געלאזט געווארען אין גאנג ווייטערע 650 וועב־שטוהלען

(2) אין הסכם מיט דער מעלדונג פון דער דירעקציע פון „שייבלער און גראהמאן“ זענען נעכטען געלאזט געווארען אין גאנג ווייטערע 650 וועב־שטוהלען, אזוי אז אין אלגעמיין זענען איצט בעשעפטיגט 600 ארבייטער.

מאנטאג וועלען געלאזט ווערען אין גאנג ווייטערע 900 שטוהלען, און אין אכט טאג שפעטער, ד. ה. דעם 24 ד. ח. די איבעריגע שטוהלען. אז דאס אלע ארבייטער פון דער נייער וועבעריי וועלען צוריק ארבייטען.

אין אלגעמיין הערשט רוה, פאליציי היט ווייטער די ארדנונג, און אין ערגעץ איז די רוה נישט געשטערט געווארען

צום נייעם יאהר נאר געשמאקע מאכלים
אויף תמיד פרישען מארגארין „מגורה“

קאנפערענץ מיט די שטרייקענדע זייד־ארבייטער

(2) נעכטען האט זיך אין קרייז־ארבייטס־אינספעקטאראט געמאלדען א דעלעגאציע פון טעקסטיל־קלאסען פעראיין און פארשטייער פון די שטרייקענדע זייד־ארבייטער, וועלכע האבען געבעטען, מ'זאל בעשטימען א קאנפערענץ מיט די פאבריקאנטען.

דער אינספעקטאר ה' וויזשיקאווסקי האט בעשטימט די קאנפערענץ אויפן קומענדיגען מאנטאג. 10 אינדערפריה.

פערסמט מיט פלייש

(2) עהערנעכטען אין אוונט איז אויף שענקעוויטשא 4 שווער־פערסמט געווארען פון נישט פרישען פלייש א מוטער מיט צוויי קינדער — פערעל וואלקאוויטש און איהרע טעכטערלעך — פעלא און בראניא.

אין א שווערען צושטאנד האט זיי פאגאטאווע אפגעפיהרט אין ראדאגאשטשער שפיטאל.

פאליציי פיהרט אן אויספארשונג.

אפטייקען
היינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: י. קאפראווסקי (נאוואמיעסקא 15), ס. טראווקאווסקי (בזשעזשינער 56), מ. ראזענבלום (שרודמיעסקא 21), מ. בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 95). י. קלופטא (קאנטנע 54), ל. טשינסקי (ראקיטשינער 53).

Dr. HELLER

ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע

8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט, זונטאג פון 11–2 מיטאג.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל. אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייז

בעפרייאונג פון יאהרגאנג 1911
וועט פארקומען פון 15. ביז'ן 18. ד. ח.

(2) לויט ווי עס אינפארמירט אונז די היגע מיליטער־מאכט וועט פון 15־טען ביז'ן 18־טען ד. ח. בעפרייט פון די מיליטער־רייהען דער יאהרגאנג 1911.

דאן וועט זיך דאס מיליטער צוריקקעהרען פון די זומער־טשוויטשעניעס אין די גארניזאנען אריין און די מיליטער־מאכט וועט תיכף צוטרעטען צום איבערטראגען אין רעזערוו דעם יאהרגאנג 1911.

גלייכצייטיג וועט זיך אנהויבען דאס אריינקערפערען אין די מיליטער־רייהען די פאבאראנצעס מיט א מיליטער־צענזוס אין די רעזערוו־פאדכאראנזשובקעס, וועלכע האבען שוין בעקומען אויפפאדערונגס־קארטען (קארטי פאזאלאניא).

ביי דער געלעגענהייט איז כדאי צו בעמערקען, אז צוליב יום־כיפור, האט די מיליטער־מאכט דערלויבט די פאבאראנצעס יודען מיט א בילדונגס צענז צו שטעלען זיך אין די רעזערוו־פאדכאראנזשובקעס דעם 20 ד.ח. און שפעטסטענס דעם 21 ד.ח. אפהענגיג פון'ם וואוינונגס־ארט.

טעאטער „פילהארמאניע“
20 נארוטאוויטש־גאס 20

גאסטשפילען פון בעריהמטען ווארשאווער קליינקונסט־טעאטער

די יודישע באנדע

מיט די שטערן פון יודישען רעווי־טעאטער אין פוילען, די ליבלינגען פון לאדזשער טעאטער־עולם: (לויט א. ב.)

חנה גראסבערג	לילי ליליאנא	מאלווינא ראפעל
דוד לעדערמאן	לעאן ליבגאלד	הערמאן פעניגשטיין
זישע קאץ	אייזיק ראטמאן	

פרעמיערע! מאנטאג, ערשטער טאג סוכות צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

אויף טיש און אויף בענק!..

פולשטענדיג נייער פראגראם!

קאנפער. הערמאן פעניגשטיין.
אדמ. לייטונג: ב. גאדיק.
דיריגענט: דוד בייגעלמאן.
אינסס.: ר. מארסאלאוו.

קינא
EUROPA
נארוטאוויטשא 20.

היינט צום לעצטען מאל!
Liljana Harvey
אין דעם שלאגער-פילם
„פרעהליכע שושנה“
מארגען פרעכטיגע פרעמיערע!
און וואס ווייטער, גרויער מענטש?

אויסער פראגראם: דער גרעס־טער באקס-מעטש פון דער וועלט
Baer — Carnera
אנהייב 5, 7.30 און 10 אווענד.

פאצא-נאצא, פאניע ראדצא...
וואס האט זיך געלוינט די גאנצע מעשה?

(2) א פאליציי־פאטראל האט עהער־געכטען שפעט ביינאכט געכאפט דעם בעקאנטען גנב שמואל ראדצא (בזשעזשינער 35), וועלכער האט געטראגען א שווער פעקעל...

דאס דאזיגע פעקעל איז טאקע געווען זעהר שווער, מחמת עס איז געווען אנגעלאדענט מיט פער־שידענע זאכען, וואס ראדצא האט געהאט אקארשט ארויסגעגנבעט ביי איינעם יוזעף קאוואלסקי, פון דער וואוינונג — אויף שרודמיעיסקא 12.

לכתחילה האט ראדצא אוועקגעווארפען דאס פעקעל און געוואלט מאכען לך, אבער מ'האט איהם פערהאלטען און אריינגעזעצט אויף קאמעריקא.

פאר די געליטענע פון דער פערפלייצונג
רשימה פון ווייטערדיגע שפענדען

צום הילף-קאמיטעט פאר די געליטענע פון דער פערפלייצונג, זענען אנגעקומען ווייטערע שפענדען פון פאלגענדע פירמעס:

די ארבייטער פון גייער'ס פאבריק — 2.209 זל. פאביאניצער כעמישע פאבריק—10 זל. פערסא־נאל און דאקטוירים פון דער לעטשניצע שוו. יאנא—29 זל. ארבייטער פון שייבלער און גרא־מאן—2,792,80 זל. ארבייטער פון דער פירמע „קארפאטי“—107,61 זל. פר. וואגנער און שותף—300 זל. בעאמטע פון ארבייטס - אינטפעקטאר (2-טער קרייז)—56,05 זל. וואן-דע-וועג—25 זל. פירמע „פאלעשיע“—200 זל. פערסאנאל פון שפי־טאל שוו. עלזביעטא—42,60 זל. ארבייטער פון דער אדמ. „רעפובליקא“—123 זל. מיטגלידער פון סוחרים-פעראיין—42,50 זל. פירמע „דזשענטעל־מען“ (פון די ארבייטער-לוינען)—237,68 זל. פער־איין פון שטרימפ-פאבריקאנטען—271,76 זל. אקצ. געז. פון צופאהר-טראמווייען—5000 זל. צעך פון צוקער-פאך—103 זל. ע. ריזענבערג און שותף—200 זל. ארבייטער פון די שמאלע צופאהר-באה־נען—336,55 זל. ד"ר טענענבוים—10 זל. קארל מארך—20 זל. פעראיין פון טאקסובקע-בעזיצער—20 זל. הויזבעזיצער-פעראיין—150 זל. קרעדיט-געזעלשאפט—150 זל. שמואל פלאכטא—10 זל. ק. קאוועצקי—150 זל. קלינגע און שולץ—600 זל. ארב. סאנד—158,47 זל. אקצ. געז. ראזענבלאט—2410 מעטער סחורה, לודוויק גייער—439 ספארט-העמדער.

צום בעפאר־שטעהענדע יום-טוב
בעזיצט דעם גרעסטען אויסוואל פון דער נייעסטער אין- און אויסלענדישער קאסמעטיק ווי:
פערפומען ווערען
טואלעט-זייפען, קרעמען, זעמטליכע קעלנישע און בלומען-וואסערן
די איבעראל-בעקאנטע קאנקורענץ-פערפומעריע פון
J. DRUKIER, 5 ZAWADZKA 5
tel. 175-92
בעמערקונג: פאר ענגראסיסטען בעדייטענדער ראבאט. בעזוכט מיין פערפומעריע און איהר וועט זיך איבערצייגען.

די שענסטע און מאדערנסטע
הערן-היטען
אינגלענדישע און אויסלענדישע ווי HÜCKEL און אנדערע
פון די נייעסטע פאסאנען און קאלירען עמפעהלט
צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן
די גוט-בעקאנטע פירמע
Wolf Belchatowski
12 פיעטריקאווער 12, טעל. 216-59
ביליגע קאנקורענץ-פרייזען! ●●● רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

שטראפען פאר'ן שליסען
פאר 11 א זייגער די הויז-טויערען

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האבען די לאדזער פאליציי־ארגאנען בעקומען א פעראָרדנונג פון דער לאדזער שטעטישער סטאראסטווע מכוח אכטונג געבען, אז די טויערען זאלען געשלאסען ווערען אין די אווענטען פינקטליך 11 א זייגער — נישט פריהער און נישט שפעטער.

די דאזיגע פעראָרדנונג איז ארויסגעגעבען געווארען צוליב דעם, וואס עס זענען לעצטענס פעסטגעשטעלט געווארען א סך פאלען פון שליסען פריהער פאר דער בעשטימטער צייט.

פארן נישט האלטען זיך ביי דער פעראָרדנונג וועלען די שולדיגע אדמיניסטראטארן בעשטראפט ווערען.

קאמוניקאציע-פאסטולאטען פון לאדז

(2) די לאדזער האנדעלס-קאמער האט נעכ־טען איבערגעגעבען א מעמאריאל אין קאמוניקאציע-מיניסטעריום, וועלכער ענטהאלט קאמוניקאציע-פאסטולאטען פון לאדז.

אין מעמאריאל ווערט געפאדערט, ס'זאל געשאפען ווערען א דירעקטע קאמוניקאציע צווישען לאדז און די גרעסערע צענטערס פון לאנד, און קודם כל מיט לעמבערג.

אויסלענדישע קאפיטאליסטען
געהען בויען א סאלעיסע
פיעטריקאוו—טושין

(2) קיין פיעטריקאוו זענען נעכטען געקומען א גרופע אויסלענדישע קאפיטאליסטען, וועלכע האבען בדעה צו בויען א קאלעיקא אויף דער ליניע פיעטריקאוו—סראצק—טושין.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, זאל אין די נאהענ־סטע טעג אנגענומען ווערען א געהעריגע דעציזיע וועגען דעם ענין.

דאס בויען די קאלעיקא האט צוויי מעלות, ראשית וואלט עס פערבילינט דעם קאמוניקאציע־פערקעהר צווישען פיעטריקאוו—טושין, והשנית וואלטען א פאר הונדערט ארבייטער בעקומען בעשעפ־טיגונג.

ביליגער געבעקס

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, זאל בקרוב רע־ווידירט ווערען דער צעניק אויף געבעקס.

מ'רעכענט, אז ברויט און זעמעל זאלען בי־ליגער ווערען.

פאר'ן טויט פון א פוהרמאן
פערמשפט א שאנדוקטאר
אויף א האלב יאהר

(2) נעכטען איז געמשפט געווארען דורכן היגען קריינ־געריכט דער 52־יאהריגער וואגאן־פיה־רער וולאדיסלאוו טשאדראווסקי וועלכער איז בע־שולדיגט געווארען אין דעם, אז דעם 3 נאוועמבער פ.י. איז דער טראמוואי לאדז—אזארקאוו, וועלכער איז געפיהרט געווארען דורך איהם, ארויפגעפאהרען אין זגערזש אויף א לאסט־וואגען, וואס איז גע־פיהרט געווארען דורכ'ן פוהרמאן אדאם אלעיניק.

פון דער קאטאסטראפע איז אלעיניק ארויס א טויטער.

טשאדראווסקי האט בעקומען א פסק־דין — 6 חדשים טורמע.

ר. איזראעל

דער אריער-פאראגראף

שפאנענדער ראמאן פון דער איצטיגער היטלער צייט

214

—ווער זאל פראטעסטירען, האט האמערשטיין געזאגט. איהר ווייסט בעהמע, אז ביי אונז פראָ־טעסטירט מען נישט. געהארכזאמקייט און דיס־ציפלין איז דער ערשטער בעדינג אין אונזערע רייהען.

— אבער מיך אויף אזא אופן קאמפראמיטי־רען, בעליידיגען אין דאך מילך געווען, נישט בלויזיג געווען, ווען מ'זאל מיך כאטש אוועקשיקען אין אנ־אנדער שטאט אויף אנ'ערהליכען פאסטען, ווען מיין פאסטען וואלט כאטש בעזעצט געווארען מיט א פאל מאן, אנ'אנגעזעהענער פערזענליכקייט, מיט א פער־דינסטפולען מענשען אין דער פארטיי, אין דער בע וועגונג. אבער אויף אזא אופן...

העלען האט זיך באמת איבערגענומען מיט דעם ענין, זי האט פערשטאנען, אז דא גרייט זיך עפעס א קאטאסטראפע, וועלכע בעהמע וועט נישט מעהר קענען אויסמיידען, זי האט זיך דער־מאהנט וועגען דער גרויסער סומע וועלכע פעהלט אין דער קאסע, און וועלכע די פארטיי האט כלומרשט געוואלט בעהמען. זי האט פערשטאנען אז דאס איז אנ'אויסגעטראכטע מעשה פון בעהמען, און אז דאס געלד האט ער זיך צוגעאייגענט. איצט ווען פריצי וועט קומען וועט ער דאך זיכער דאס בעמערקען אין ערשטען אויגענבליק.

אויך בעהמע האט אין איצטיגען מאמענט גע־טראכט וועגען דעמזעלבען. דער דאזיגער אומשטאנד וואלט זיכער געקענט זיין א פולשטענדיגע קאטאס־טראפע פאר איהם, ווען פריצי זאל ווירקליך פעסט־שטעלען אז עס פעהלט אזא גרויסע סומע און זאל דערפון אפגעבען א בעריכט אין די געהעריגע אינ־סטאנצען, דאמאלט וועט ווערען בערעכטיגט זיין דעגראדאציע און ווער ווייס וואס פארא פאלגען עס קענען נאך ווייטער דערפון ארויסקומען. דער איינ־ציגער מענש, וועלכער האט איהם געקענט אין דעם פאל העלפען איז געווען העלען, דא איז געווען זיין לעצטע האפנונג.

— צי וועט זי אבער איצט וועלען עפעס טון פאר איהם?

ביז איצט, ווען ער איז געווען העלענס בע־פעהלער, ווען ער האט געהאט די מאכט אין דער האנד, איז זי איהם געווען געהארכזאם האט קיינ־מאל נישט געהאט די דרייסטקייט זיך אקעגענצו־שטעלען, אבער איצט, ווען ער אליין איז ווי א גע־שלאגענער הונט, ווען ער אליין זוכט וואו זיך אבצו־שפארען און וואו צו געפינען שוץ צי וועט זי וועלען איהם מיט עפעס העלפען, ערער וועט זי נאך א קאפע געבען מיטן פוס פאר אלץ וואס ער האט איהר געטון, אז זי טראגט אויף איהם א ביין הארץ, דאס איז פאר איהם געווען פערשטענדליך, אנדערש האט דאך נישט געקענט זיין, ער האט אבער דאך געמוזט זיך אננעהמען מיט חוצפה און רעדען וועגען דעם מיט העלען.

האמערשטיין איז געווען צופיל אויפגערעגט, אז ער זאל נאך וועגען דעם ענין רעדען, ער איז ארויס פון שטוב און אריין צו זיין (שכן מיצנער, כדי צו שפילען א פארטיע שאך, בעהמע איז געבלי־בען מיט העלען אין צימער, ער האט זיך געהאל־טען דעם קאפ, וויל ער האט געמיינט אז דער קאפ וועט איהם פלאצען, העלען האט פשוט מורא גע־האט פאר איהם. זיין אויסזעהען איז געווען שרעק־ליך, אזוי ווי דעמאלט ווען העלען איז דאס ערשטע מאל געווען אין בעהמעס וואוינונג און איז אויף א רעטונגלאפטען אופן ארויסגעראטעוועט געווארען פון זיינע הענד.

— העלען, אין בעהמע צוגעפאלען צו איהר, דו ביזט דער איינציגער מענש וועלכער קען מיר העלפען. דו מוזט מיר העלפען.

— מיט וואס קען איך אייך העלפען, בעהמע, איך האב נישט קיין שום איינפלוס, איך האב נישט קיין שום דעה, איך האב נישט קיין שום בעקאנט־שאפט, און מיין פאטער וועט זיך אין דעם ענין וועלען אריינמישען.

— וועגען דעם אין מעהר נישטא וואס צו רע־דען, דאס איז שוין א פערפאלענער ענין, זיי האבען מיך ליקווידירט אויף אנ'אופן וועלכען איך האב זיך קיינמאל נישט געקענט פארשטעלען. אבער, דאס איז נאך נישט גענוג, דער ענין קען נאך האבען ווייטערדיגע קאנסעקווענצען.

— דהיינו?

— וועגען דעם וויל איך טאקע מיט אייך רעדען.

— איך הער אייך.

— איהר ווייסט דאך, העלען, וועגען דער סומע וואס פעהלט אין דער קאסע...

— און וועלכע די פארטיי האט צוגענומען, האט העלען מיט איראניע געענטפערט.

— הם... יא, די פארטיי... אבער איך האב זיך דאך פערפליכטעט נישט צו זאגען קיינעם וועגען דעם, איך קען דאך דאס איצט אויך נישט זאגען.

— און וואס קען איך דערצו טון?

— איהר זאלט די סומע ערגעץ בעהאלטען אין די חשבונות אזוי, אז מען זאל דאס נישט מערקען ארויסגעפינען.

העלען האט זיך דערשראקען.

— ווי אזוי? ווי אזוי איז דאס מעגליך? ווי אזוי קען איך דאס מאכען, איהר ווייסט דאך ווער ס'קומט אויף אייער ארט.

— איך ווייס, פריצי, און וואס?

— איהר דארפט דאך איהם קענען און פער־שטעהען וואס פארא מענש דאס איז און אז ער וועט זיך נישט לאזען פערדרעהען דעם קאפ, ער איז צו פינקטליך דערצו.

— דעריבער טאקע פערלאז איך זיך אינגאנ־צען אויף אייך. איהר וועט שוין וויסען ווי אזוי דעם ענין צו ברענגען אין ארדנונג.

— ניין, איך קען אייך לויידער, אין דער הינ־זיכט גארנישט צוזאגען און גארנישט אויפטון.

— העלען, אויב איך בין נישט דיין געזעצליכער מאן, בין איך עס אבער דאך און וועל ווערען דיין געזעצליכער מאן, דו קאנסט מיך דאך נישט ווייטער שטויסען אין דעם אפגרונד, און וועלכען מען וויל מיך אריינווארפען.

— אבער, בעהמע, רעדט נישט אזוי, געוויס האב איך מעהר נישט צו אייך די פאר־בעהאלטענע, וועלכע איך האב אמאל געהאט, געוויס האט איך זיך שוין צוגעוואוינט צום געדאנק, אז איך בין שוין אייער ווייב. אבער ווי אזוי קען איך אדורכפיהרען דעם ענין וועגען וועלכען איהר רעדט מיט מיר. דאס איז דאך אוגעזעצליך, דאס איז נישט צו בעגרייפען.

— אויב דו וועסט וועלען, וועט דאס געברענגט ווערען אין ארדנונג.

— און איך זאל זיך אריינציהען גערנוויליג אין דעם בלאָטע אריין.

— ס'וועט קיינער קיינמאל דעריוף נישט פא־לען. איבריגענס וועט פריצי האבען גענוג דרך ארץ פאר דיר, אז ער זאל דיר פארווארפען עפעס אדער דיך אין עפיס חושד זיין.

— איהר האט א טעות, בעהמע, פריצי וועט זוכען מיט אלע מיטלען עפעס געגען מיר, כדי אין מיר נקמה צו נעהמען.

(פארטזעצונג קומט).

ארטור שיק*)

פון
ד״ר א. מוקדוני

אין 1913, ריכטיג א יאהר פאר דער וועלט מלחמה, האב איך איהם בעגעגענט. אליין איינגאנצן א צירליכע מיניאטור, קליין געוויקסיג, אבער זעהר צירליך, דער קליינער וואוקס פאסט שטארק צו זיין מיידעלש געזיכט און צו זיינע שעמעוודיגע מיידעלשע בעוועגונגען.

ער איז צאצקענדיג, פראנטיש געקליידט, אבער עס פאסט זיך וואונדערליך צו זיין מיניאטורישקייט און צו זיין צירליך ווייבליך וועזען.

געמאלען האט ער דענסמאל קליינע בילדלעך. מיט א פעדער, וואס פארמאגט א שארפען און א דינעם שפיצעל האט ער געצייכענט.

דינינקע, מיקראסקאפישע שטריכעלעך אויף ווייסען פאפיר, א ים פון שטריכעלעך, א מבול פון דינינקע פאסיקלעך, גלייכע, געדרייטע און געשרויפטע פלייצט אויפן ווייסען פאפיר.

א וואונדער ווי א מענשליכע האנט מיט איהרע פלעקעלדיגע פינגער קען ארויסברענגען אזעלכע מיקראסקאפישע, צארטע און עלעגאנטע שטריכעלעך. און זיינע פיגורלעך זענען עפעס מורא׳דיג מאסיווע און פון ווייטע אומבעקאנטע וועלטען, א סירער זאלען זיי זיין, פרעה׳ס פאנטאסטישע, אדער פרינצעסינ׳ס פון קיינעמ׳ס לאנד און פון קיינעמס צייט.

דאס פיצעל פאפיר איז אינגאנצען בעדעקט מיט די דינינקע שטריכעלעך און עפעס גיגאנטישע נפשות און פערפלאנטערטע זאכען זענען אויף איהם אויסגעמאהלט.

ווידערשפרעכענדיגע נטיות, א נטיה צו מיניאטור און צו מאסיוויטעט.

און א וואונדערליכע צארטקייט, דינקייט און זויבערקייט איז דא אין אלע זיינע צייכנונגען און געמעלען.

די זויבערקייט שניידט ממש די אויגען; אלע דינינקע שטריכעלעך זענען עפעס אויסגעוואשען און גלאנצען און שפיגלען זיך. ער מאלט אויף א קליין שטיקעלע פאפיר, אבער מיט מיליאנען פרטים, עס איז דא א תהום פון קנייטשען און קנייטשעלעך: א קאמפליצירטער שפיל פון ליכט און שאטען, א דעטאלירטער הינטערגרונד אין קאמפאקטע אטמאספערע.

אין די טשיקאווסטע מלבושים, מלבושים געבלימעלטע און קונציג געקעסטעלטע מיט דראבינינקע פיטשינקע און מיקראסקאפישע פאסיקלעך טוט ער אן זיינע פיגורען. אין די פאנטאסטישע בעפוצונגען טוט ער זיי אן אויף די קעפ.

ער וויל כסדר־צו פריינפאקען דווקא אין דעם מיעוס די מרובה, ער וויל כסדר גובר זיין דעם קליינעם שטח. שוין דאמאלסט האבען זיינע צייכנונגען אויפגעוועקט גרויסען חידוש, שוין דאמאלסט איז שוין געשטאנען די פראגע — וואס איז עס אזוינס געניאלע טעכניק, אדער וואונדערליכע קונסט?

עס זענען שוין דאמאלסט געווען קענטיג די צוויי אייגענשאפטען זיינע. די מיניאטורישקייט און דעקאראטיווקייט. אט ווי ער אליין איז...

אין אין טאג־טעגליכען לעבען איז שיק נישט עהנליך צו די אלע יונגע קינסטלער. ער רייסט נישט ארום קיין קרוינען פון די קעפ פון גרויסע קינסטלער, דער אלטער „שמירער״ לעאנארדא דא ווינטשי שטערט איהם נישט אין וועג, ער איז אפילו נישט ברוגז מיט אלע היינטיגע קינסטלער, ער האט זיך זיין וועג, ער שטויסט זיך מיט קיינעם נישט צוזאמען, זיין וועג איז פאר איהם אליין, עס איז א שמאלער, א זייטיגער און א פאר חלומ׳טער וועג, אבער זיינער...

* * *

עס איז געקומען די מלחמה, מענשען האבען פערלוירען איינע די אנדערע: מענשען זענען פאר טראגען געווארען פון משוגענע שטורעמס אין הרי חושך, און קיינעם האט די מלחמה נישט געשוינט. דעם צירלעך מיניאטורישען ארטוק שיק אויך נישט.

ער האט מיט זיינע הענט, וואס בעלייגען ווייסן פאפיר מיט די דינסטע שטריכעלעך געגראבען טרא[illegible]שען: פיער יאהר האט ארטור שיק „מלחמה געהאלטען״, אבער ארויס גאנץ און זיך ווייטער אריינגעווארפען אין זיין ארבייט.

ארטור שיק האט זיך געפינען, ער האט זיך גענומען צו אילומינירען, בעפוצען, בעשעהנען און בעמאלען מאנוסקריפטען. עס איז אנ׳אלטע, אלטע קונסט, וואס איז פערלאזען און פערגעסען געווארן אין אונזער צייט פון מאשין.

די אלטע עגיפטער האבען שוין זייערע פאסירונגען בעמאלט און בעפוצט, די אלטע רוימער האבען איבערגעלאזען אילומינירטע מאנוסקריפטען, אבער די העכסטע ענטוויקלונג האט די דאזיגע קונסט דערגרייכט אין מיטעלאלטער.

מענשען האבען אמאל געשריבען זייערע ביכער מיט זייערע אייגענע הענט, איז איטליכעס אות געצירקעלט און געצערטעלט געווארען מיט גרויס ליבע און מיט גרויס פרומקייט. א סופר איז אמאל געווען א גאר גרויסער ענין, צווישען די סופרים האבען זיך געפונען א סך קינסטלער, וואס פלעגען זיך אויסלעבען קינסטלעריש און בעפוצען די בלעטער פון ספר מיט הצלם, לייכטענדיגע און יובלנדיג־פארביגע געמעלען און מיט קונציג געקוויטעלטע, געקעסטעלטע און געדריידעלטע אנפאנג־בוכשטאבען.

ליכטיגע פארבען, דער עיקרשט גאלד. פלעגען די אלטע אילימינירער בענוצען. די צייכנונגען זייערע זענען נע׳פשט׳עלטע, קאמפליצירטע, אויף א פיצעל שטח פלעגען זיי זיך אויסקליגען צו געבען גאנצע בילדער, בילדער ארייגעראמט אין וואונדערליך געפלאכטענע וויניעטען.

אמאל איז די בעפוצונג אנ׳אילוסטראציע, אמאל סתם א פאנטאזיע, וואס האט קיין שייכות נישט צום טעקסט און אמאל א שפילעריי אין פארבען. אלע מוזעען זענען פול מיט די דאזיגע וואונדערליכע אילומינירטע מאנוסקריפטען. פערהאן אזעלכע, וואס האבען א גרויסען קינסטלערישען ווערט און אויך אזעלכע. וואס האבען בלויז א היסטאריש־קולטורעלען ווערט.

* * *

ארטור שיק גאמט דעם קאלישער סטאטוט, אזוי צו זאגען סימבאליש, דער סטאטוט סימבאליזירט דאס צוזאמענלעבען פון פוילישען יודישען פאלק. ארטור שיק הויבט אן פון סאמע אנהויב, פון געבורט פון די יודיש־פוילישע בעגעגענישען. שוין אין 12 יאהרהונדערט אונטער דעם קעניג מיעשקא, זענען די יודען די מטבעות־גיסער אין פוילישען קעניגרייך, אבער די „אוויגערופענע יודישע „עמאנציפאציע״ קומט ערשט אין מיטען פון 13־טען יאהרהונדערט אין דעם קאלישער סטאטוט.

אין די ערשטע אילומינאציעס, האט איהר דעם גאנצען מיטעלאלטער מיט זיינע מענשען, מיט זיינע געביידעס, מיט זיינע כלי בית, מיט זיינע חפצים, דא איז א וועלט אריינגעלעגט אין א בילד. די פארבען זענען גליהענדיגע, שארפע און אין דער זעלביגער צייט ליגט דער חושך פון מיטעלאלטער אויף אלץ.

יודען האבען בעקומען פריווילעגיעס, אבער יודען האבען אויך געגעבען עפעס צוריק. יודען האבען געהאלפען בויען פוילן. יודען האבען שווער געארבייט, נישט געגעסען זייער ברויט חלילה אומזיסט.

דא האט איהר כסדר יודען, וואס ברענגען עפעס פאר פוילען, וואס טוען עפעס פאר פוילען. די קרעגערע יודען ארבייטען, ארבייטען מיט שוויס אויף זייער פנים. יודען זענען גוטע פוילישע בירגער. זיי האבען בשותפות געמאכט די געשיכטע פון פוילען.

האט איר א ים מיט צייכנונגען, וואס ברענגען ארויס די יודישע און די פוילישע פערשידענע סטילען. דריי יאהר האט ארטור שיק געארבייט אויף זיין „קאלישער סטאטוט״ און עס איז ארויס א מאנומענטאל ווערק. דא ווערט אויפגעלעבט אנ אלטע גרויסע קונסט מיט א געוואלדיגער השלמה און מיט א געניאלער טעכניק.

קלאנג־קינא־טעאטער
Zachęta
זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
מאריס שווארץ
גרעסטע שאפונג אין וועלט־בערידהמטען פילם א. ג.
„יזכור״
יזכור שטייגט איבער אלע ביז־איצטיגע יודישע בילדער, וואס זענען געוויזן געווארן אין פוילן.
עס נעהמען אנטייל:
מאריס שווארץ
בערטא גערסטען
בעני אדלער א. א.
אויסערן פראגראם: קלאנג־צוגאבע און א פרעהליכע קאמעדיע.

*) צו זיין איצטיגען בעזוך אין לאדז.

צווי שוועגערינס

(ענדע פון דער 9. זייט).

אין פערלויף פון דער צייט האט ציפערמאן געוואונען א סך הערצער אין דעם הויז; ער איז צוגעלאזט צו עלטערע, איז א חבר צו יונגע, איז אנגעליגט ביי די „לאנגע האר״ — ... דער אלטער רופט די ווייבער פון זיין הויז, ... די אלטע, די קפדנית, איז מיט איהם צופריעדען.

ברייבע שיט אויף איהם מיט גאנצע הויפענס שבחים אונטער זייבע אויגען, און אביסעל פון זייבע פעהלערען אין די אויגען, דאס איז גאר אויף צו שפאסען, כדי זיך דורכשלאגען א וועג צו זייבע רייצענדע ווייצען.

„קיינמאל האט זי נאך נישט געזעהען א מאנס פערשוין, ער זאל אזוי אנגעליגט זיין ביי מענשען! איז אזוי גרינג אין זייבע פאדערונגען ביים עסען און טרינקען! און ער מאכט אזוי פריילעך!״

אזוי לויבט זי איהם פארן מאן.

שאקעלט ער צו מיטן קאפ און איז מודה, אויך ער געפינט אין איהם א סך מעלות.

ווען עס האט זיך געענדיגט דער זומער, האט ציפערמאן געלאזט וויסען, אז ער קען דא נישט פערבלייבען פאר דעמזעלבען געהאלט, וואס ער האט בעקומען ביז אהער, ער וויל א הוספה ביים אלטען.

דער אלטער האט צונויפגערופען אנ׳אסיפה, די זיהן, די שנירען, און אפילו די אלטע האבען אנטייל גענומען אין דער אסיפה, די חברים און חברות דארפען געניסען פון דער פרייהייט ארויסצוזאגען זייער מיינונג צי זאל מען ציפערמאנען געבען א הוספה אדער נישט.

צעפלאקערט זיך דאס פייער אין סאסעלס הארצען: כאטש איך גוט ווארט וויל זי איצט זאגען אויף ציפערמאנען בפרהסיא, נאר זי האט עס מורא ארויסצוזאגען טאמער וועט מען איהר חושד זיין.

— ער איז ווערט, ער איז ווערט, שווער, — האלט פאר איהם ברייבע — ער איז ווערט א הוספה א פיינער מענש, אנ׳אויסגעצייכענטער מענש, איך האב איהם אזוי ליב!

הערט עס סאסל און ווערט דערציטערט:

„וואס פלאפלט זי די דאזיגע?״

קוקט זיך ארום מיט וואונדער, נאר זי בעגעגענט נישט קיין איין בליק פון די דאזיגע וועלכע זי זוכט. אלע זענען מסכים צו ברייבען.

— יא, אמת! ער איז ווערט! ער איז דאך א גוטער לעהרער! א מענש א זעלטענער!

— צוגעלאזט צו יעדען.

— בלאזט נישט פון זיך.

— איך האב איהם אזוי ליב!

און ווידער ווערט סאסל דערציטערט און אין הארצען איז זי ברייבען מקנא.

„ פאראן אזא מענש, וואס איז געבוירען געווארען אין אזא מזל, אז ער קען זאגען בפרהסיא דאס, וואס זיין הארץ טראכט״.

אזוי זיפצט סאסל צו זיך אליין....

פון העברעאישען — ב. עפעלבוים.

Dr.
Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל־גאס 11, טעל. 238־02
נעהמט אן אין הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע
נעהמט אן פון 8—12 בייטאג און פון 4—9 אוונד

ד״ר ווילהעלם פאללעק

די ערשטע פרעמיערע פון „אהל״

„יעקב ורחל״, ביבלישע דראמע מיט געזאנג און טענץ

אויף דער פרעסע־קאנפערענץ האט די פערוואלטונג פון „אהל״ ריכטיג געענטפערט אויף דער פראגע צי זיי האבען געשאפען אנ׳אייגענעם סטיל — אז סטיל שאפט מען נישט, נאר סטיל ענטשטעהט.

ס׳איז באמת שווער צו רעדען וועגען אינסצעניזאציע־סטיל. ווייל אין גרונד גענומען בעזיצען סטיל נאר די רוסישע טעאטערען, ס׳איז א זעהר אינטערעסאנטע זאך, אז א רעזשיסער פון אזא מאס ווי ריינהארד בעזיצט בכלל נישט קיין סטיל. הגם זיינע אינסצעניזאציעס זענען אונפערגלייכליך. האט דאך ריינהארד „זאמערנאכטס־טרוים״ אויסגעשטעלט אלס „אויסשטאטונגס־שטיק״ מיט אלע רעזשיסערישע פראכטען און אנ׳אנדערש מאל האט ער דאסזעלבע שטיק אויסגעשטעלט אהן דעקאראציעס אין שעקספיר־טאן פונקט אזוי ווי אין אקספארד און דאך ברענגט אין ביידע אינסצעניזאציעס דער פלאם פון טיפער, גרויסער קונסט, און גלויבט מיר, אז הגם „אהל״ בעזיצט זיכער נישט אין אלע פיעסען דעם אמת־יודישען קערן־צוגאנג צו דער אינסצעניזאציע און זיכער ציהט ער נישט אלע לעבעדיגע זאפטען פון קונסט פון ארץ־ישראל באדען — איינס איז זיכער, אז יעדער זייער פיעסע איז דער אויסדרוק פון דער ריינסטער קונסט.

בכלל הערט מען אז „יעקב און רחל״ איז א דורכאויס יודישע פיעסע, אין וועלכער ס׳שפיגעלט זיך פשוט אפ אין איהר רעפרעזענטאציע פארם ארץ־ישראל. איך שטעל פעסט אז די בעוואונדערטע טיפען און אטמאספער זענען דורכאויס ארץ־ישראלדיגע ... עם דרינגט אבער נישט ארויס, אז דער אויסגעצייכענטער גריינדער און רעזשיסער פון „אהל״ הלוי, איז נישט ארונטער־געפאלען אונטער קיין שום אנדערע איינפלוסען,

און דאס איז צו לויבען. ווער ס׳קען די געשיכטע פון טעאטער און אינסצעניזאציע פוי די איבדישע, יאפאנישע, גריכישע דורך דעם מיטעלאלטער און „קאמעדיע דעל ארטע״ ביזן היינטיגען טאג — דער ווייסט וויפיל די גרעסטע היינטיגע רעזשיסערען שעפען פון די אלטע צייטען.

זיכער איז הלוי צוגעקומען צו דער קוועלע פון וועלכער מייערהאלד האט געשעפט פולע הויפענס און בעמליך — צום גריכישען טעאטער, וועלכעס האט נישט געקענט קיין געערדטע דראמעס, נאר אויסשליסליך האלב־אפערעס, ווען איך האב זיך מיט דער גרעסטער התפעלות צוגעהערט צו דער פארשטעלונג „יעקב און רחל״ ווען איך בין געווען פערכישופט מיט דער וואונדערפולער סינטעז פון ווארט, מוזיק, פלאסטיק, דעקאראציעס און קאסטיום — האט זיך מיר אויסגעדוכט אז איך טרוים און איב׳ם טרוים געפין איך זיך אויף א גריכישער כארשטעלונג. זעה פאר זיך אקטיארען אויסגעצייכענטע אקראבאטען, טענצער, זינגער און רעציטאטארען.

אבער נעבען דעם האט אין דער פארשטעלונג געציטערט, דער אמת־יודישער טאן, וועלכער האט אונזער געדאנק געריכטעט צו דער אזוי ווייטער, און צום הארצען אזוי באהענטע ארץ־ישראלדיגע ווייבגערטנער, מיר האבען געהערט דאס געפלאפל פון די פליגעל אין דער ווייטער מדבר, אין וועלכער האלב־ווילדע מענשען לעבען, פרעהען זיך, לעבען און ליידען. די דאזיגע ווילדקייט און ליידענשאפט פון די דאמאלסדיגע מענשען, האט אין זיך געהאט א מיטרייסענדיגע קראפט, אומפערגלייכליכע סצענישע עקספרעסיע, דער קלענסטער פרט פון שפילען איז געווען געוויסעהאפט אויסשטודירט, יעדער קלענסטער פראגמענט איז געווען א שרויפעל אין דער אימפאנירענד שעהנער מאשין וואס איז אזוי הערליך מאנטירט דורך הלוי מיט זיין פענאמענאלען טאלענט.

אבער איך שטעל פעסט, אז די דאזיגע האלב־ווילדקייט איז האלטען זיך, האנדלונג, אז דער גאנצער הערליך־אויסגעפיהרטער פרימיטיוו מוז נישט זיין דורכאויס יודיש. ס׳איז געגנוג זיך צוצוקוקען נישט נאר צו דער גריכישער טראגעדיע, אז מען זאל קומען צו דעם דאזיגען בעשלוס, נאר אפילו די „איליאדע״ (האמערס). אכילעס וואַרפט זיך ווי א ווילדער פאר דעם גאנצען מיליטער, בעליידיגט, ווייבט דער דאזיגער גרויסער העלד און טיכטיגסטער פיהרער ווי א קליין קינד, ווי דער לעצטער פחדן, אזוי איז שוין די נאטור פון פרימיטיווע מענשען, און דעם דאזיגען פרימיטיוו האט הלוי מיט דער ענטשפרעכענדער פלאסטיק ארויסבעקומען. מענשען שרייען ווי משוגעים, זינגען ווילד, טאנצען ווילד,

די גאנצע פיעסע איז געמאכט דורך דעם גרויסען טעאטראלען מייסטער, דעם אויסגעצייכענטע קענער פון טעאטער־עפעקטען און אידעאלסטען זין פון ווארט, די אקציע איז אזעק אויף א ווייטערען פלאן, האט פערלוירען די בעדייטונג און בראש האט זיך ארויסגערוקט דער רעזשיסער. די אקציע אין יעקב און רחל איז נישט צו רייך, אבער ווירקט שטארק אויף אונז, די ערשטע אין דער געשיכטע, ליבע, דער ערשטער חתונה־שווינדעל, די ערשטע איפערזוכט און דער ערשטער קאמף פון צוויי פרויען וועגען איין מאנסביל, און דאס באך וועגען וואס פאר א מאנסביל — וועגען אזעלכען, פאר וועלכען מלאכים זאגען ארונטערגעגנידערט פון הימעל אויף דער ערד. די דאזיגע מאטיווען זענען מיט אונגעהויערער דראמאטישער עקספרעסיע, סוגעסטיווער קראפט ארויסגעצויגען געווארען, בולט געמאכט געווארען.

הלוי האט זיך נישט לייכטער געמאכט זיין אויפגאבע, ער האט אויסגעקליבען דעם גראטעסקטאן — דער געפעהרליכסטער צו טעאטראלער רעאליזירונג. פון די הויכקייטען פון גראטעסק קען מען זעהר לייכט אראפפאלען אין טאל פון פלאכער קאריקאטור, די גאנצע פיעסע האט ער אויפגעהאלטען נישט נאר אין טאן פון שעקספיר־גראטעסק נאר האט אויך געקענט מיט יעדער רירענדער סצענע אויפצוטרייסלען דעם אגנצען צושויער־רוים, דער גרויסער עולם איז געווען ווי פערשטיינערט פון ענטציקונג פון דער אויפטרייסלונג ווען אין סוף פון צווייטען אקט האט די אומגליקליכע רחל מיט אזא אונענדליכער בענקשאפט מיט אזויפיל מרירות בעקלאגט דאס וואס נישט זי וועט זיך דערנעהנטערען צו יעקבן נאר לאה. דאס איז געווען א מייסטערשטיק, בעזונדער אז די ארטיסטין ברקאית איז געווען אלס רחל נישט נאר א בעצויבערנד, יונג מיידעל, נאר האט אויך געקענט די דראמאטישע טענער ארבערגעבען מיט זעהר פיל קענטניש, די מאנומענטאלע פיגור פון לבנען האט געשאפען צחובל, וועמענס ארטיסטישקייט האט זיך בעוויזען אין יעדען פרט, אין יעדער בעוועגונג, אויף יעדען טריט און שריט. אפער צו וואס רעד איך וועגן שפילען. ווען אלע האבען דערגרייכט א הויכע ארטיסטישע ניוא, צוצוקוקען זיך צום שפילען פון די ארטיסטען איז א קינסטלערישער נחת־רוח, איך פערשטעה דאס פובליקום, ווען נאכן פערענדיגען די פארשטעלונג איז קיינער נישט ענטלאפען אין גארדעראב, נאר עטליכע מינוטען איינגעארדענט א ווארימע אוואציע, די ארטיסטען

ס׳איז געווען שווער נישט אונטערצוגעבען זיך דעם כישוף פון דעם הערליכען שפילען וואס איז אזוי וואונדערפול געווען פערבונדען מיט דער מוזיק, דעם דאזיגען סובטעלען שפיל פון ליכט, הערליכער פלאסטיק, ס׳איז שווער נישט מודה זיין, אז אויף דער פארשטעלונג פון „יעקב און רחל״, האבען מיר איבערגעלעבט א שעהנעם חלום.

פליישיגע און מילכיגע מאכלים
געקאכטע נעפרעגלטע אדער געבאקענע
זענען נאהרהאפטיג און אויסגעצייכענט אין געשמאק אויב מען בענוצט צו זיי:
כשר'ן צערעס
דעם שפייז-פעטס, וועלכער
איז לייכט צו פערדייען.

כשר Ceres
עכט אין אריגינעלער פאקונג צו ½, ¼, ⅛ קגר. ווי אויף דער צייכנונג. אן פאקונג — נישט עכט.

א בהמה — און אויך אנ'אנטיסעמיט...

א קוה זיך צובריקעט און פערוואונדעט עטליכע יודען

אויף פאלודניאוואַ גאס איז נעכטען געוואָרען אַ מהומה צוליב... אַ קוה.

נעכטען באַכמיטאָג האָט אַ קצב געפיהרט אַ קוה, פלוצים האָט זיך די קוה פאַר'ן טויער נומער 16 צובריקעט און גענומען לויפען אויפ'ן טראָטואַר. די בהמה איז געוואָרען שטאַרק צעווילדזשעט, און האָט גענומען אַרבייטען מיט די הערנער. ווער ס'איז איהר געקומען אין וועג, האָט זי געכאַפּט אויף די הערנער און צעניוקעט. דעם ערשטען האָט זי געכאַפּט אַ דראָשקאַזש, האָט איהם צעשטאָכען מיט די הערנער און צעטראַטעוועט מיט די פיס. דעם דראָשקאַזש צוהילף איז געקומען אַ דורכגעהענדער יוד, האָט די קוה איהם אויך צושעדיגט. זי האָט אויך געפרובט מיט די הערנער איבערדרעהען אַ פוהר מיט סחורה. דאָס פיקער פיסיגע בעשעפעניש האָט אַזוי געווילדעוועט אַ האַלבע שעה־צייט, די מענשען האָבען זיך בעהאַלטען אין די טויערן, קרעמער האָבען פערמאַכט די טירען, וואָרום די קוה האָט זיך געוואָלט אַריינרייסען אין די געוועלבער.

אויף די געשרייען פון די דורכגעהער זענען זיך צונויפגעלאָפען עטליכע קצבים, וועלכע האָבען די קוה פערוואָרפען אַ שטריק אויף אַ פוס, און אַזוי־אַרום איז זיי געלונגען די צעווילדעוועטע קוה צו בינדען.

פערוויל זענען עטליכע יודען צוניוקעט געוואָרען (אַ בהמה — און אויך אַנ'אַנטיסעמיט!..)

דאס יודישע לאדז גרייט זיך

צו דעם 30-יעהריגען יובל פון בעליבטען ארטיסט שלמה קוטנער

די ידיעה וועגען שלמה קוטנער'ס 30 יעהריגען יובל, וואָס ווערט איינגעאָרדענט ביי אונז אין לאָדז, האָט אין די אַרטיסטען־קרייזען און ביים לאָדזער יודישען טעאַטער־עולם געפונען חמימותדיגען אָפּקלאַנג.

און ס'איז גאָר קיין חידוש נישט, וואָרום קוטנער איז אָהן שום ספק איינער פון די בעליבטסטע יודישע שוישפּילער אין אונזער שטאָט. בעליבט און אַנערקענט ביי אַלע קרייזען.

שלמה קוטנער איז יורישלעך פאָלקסטימלעך אין דער יודישער אָפּערעטע און פונקט ווי פּאָפּולער איז ער אין דער אָפּערעטע אַזוי איז ער אויך אין דער דראַמע: ער האָט דעם מערקווירדיגען כוח צו פערוואַנדלען זיך פון פּיעסע צו פּיעסע, פון העלד צו העלד, און ביי דער גאַנצער פערשידענאַרטיגקייט און פילגעשטאַלטיקייט פון זיין סצעניש שאַפען, בלייבט דאָך קוטנער — קוטנער. זיין אינדיווידואַליטעט, זיין כאַראַקטער, קומט צום אויסדרוק אין יעדער ראָלע זיינער, ער געפינט די אינערליכע כוחות, ווי אַזוי נישט צו פערלירען דאָס אייגענע פּנים'על און זיינע טעאַטראַלע קרעאַציעס. דער בעסטער סימן פאַר דעם אמת'ן געבענטשטען אַקטיאָר.

אויב מיר וועלען צוגעבען, אַז דער טאַלאַנטירטער שלמה קוטנער איז אונזערס אַ בן־עיר, און דאָ, אין לאָדז, האָט ער געשטעלט די ערשטע טריט אויף די טעאַטער־ברעטער, איז צו האָפען אַז דער 30־יעהריגער יובל פון דעם בעליבטען שלמה קוטנער, וואָס קומט פאָר קומענדיגען חודש אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי", וועט פערוואַנדעלט ווערען אין אַ גרויסען טעאַטער־יום־טוב.

די אינאוואציע פון איינפיהרען די נייעסטע טעכנישע דערגרייכונגען ביים ערלעדיגען קאסע-ענינים

אין דער באנק הופיטצקא קרעדיטאווי אין לאדז

זייט עטליכע טעג פונקציאָנירט, אין דער באַנק קופּיעצקאַ קרעדיטאָווי עלעקטרישע קאַסע־סיגנאַלען, די ערשטע אין פּוילען, וועלכע פערטרעטען דאָס אויסרופען נומערן דורכ'ן קאַסירער. דער פריהערדיגער סיסטעם האָט אַרויסגערופען אַ גאַנצע רייהע מיספערשטענדנישען, וועלכע ווערען מיט דעם נייעם מיטעל געגצליך בעזייטיגט. פון דער איניציאַטיווע פון דער באַנק קופּיעצקאַ קרעדיטאָווי איז געלעזט געוואָרען דער פּראָבלעם דורך דער וואַרשאַווער איבזשינירען עלעקטריצי־טעטס־געזעלשאַפט, מיט וועמענס הילף עס ווערט פערטרעטען דורך אַנ'עלעקטרישען סיגנאַל און אויטאָמאַטישען בעוויזען זיך פון די ציפערן, וואָס ווייזען דעם קליענט, ווען ער האָט זיך צו מעלדען צו דער קאַסע.

די מעלות פון דער דאָזיגער סיגנאַליזאַציע זענען נישט צום אָפּשאַצען. ס'ווערט אויסגעמיטען דאָס שטופּען זיך ביי די קאַסעס, דאָס נישט דערהערען אָדער דאָס נישט דערזאָגען. די דאָזיגע אינאָוואַציע דאַרף מען מיט אַנערקענונג בעגריסען אַלס אַנ'אויפטו פון דער ריהרעוודיגער באַנק־דירעקציע, וועלכע זאָרגט כסדר צו ערלייכטערן דאָס בעהאַנדלען די קליענטען ווי אויך איינצופיהרען די בייעסטע טעכנישע באַנק־דערגרייכונגען.

גאסטשפילען פון דער „יודישער באנדע" אין פילהארמאניע

דעם ערשטען טאָג סוכות הויבט אָן די גאַסטשפּילען דאָס בעריהמטע וואַרשאַווער קליין־קונסט־טעאַטער „די יודישע באַנדע". מיט דער באַנדע קומען מיט די בעסטע קרעפטען ווי: חנה גראָסבערג, לילי ליליאַנאַ, מאַלווינאַ ראַפּעל, דוד לעדערמאַן, זישע קאַץ, לעאָן ליבגאָלד, הערמאַן פעניגשטיין און אייזיק ראָטמאַן. דיריגענט דוד בייגעלמאַן, די פּרעמיערע הייסט „אויף טיש און אויף בענק".

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי —	—	—	—	91.50
3 פראצענטיגע	בודאָוולאנע	—		45.00
4 „	דאָלאַרובקא	—		52.80
7 „	סטאַבּיליזאַציע (אמ.)			71.88
5 „	וואַרשאַווער פ.-ב. 1934			60.75
5 „	לאָדזער „ „			54.00
ענגלישער פונט	—	—	—	26.14
דאָלאַר אַפּיצ. 5.22	נישט אַפּיצ.	—		5.17
גאָלד-דאָלאַר —	—	—	—	8.91
גאָלד-רובל —	—	—	—	4.59
דייטשער מארק	—	—	—	1.92

מעלדונגען

קאָמוניקאַט פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען, אָפּטייל אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 121־53.

די נאָהענטסטע אויספלוגען:

זונטאָג דעם 16 ד.ח. קומט פאָר אַ טוריסטישער שפּאַציר קיין שמידמוּבקע. זאַמעלפּונקט 9 אַ זייגער פריה אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט. שבת דעם 22־טען ה.ח. קומט פאָר אַנ'אויספלוג אויפ'ן מיליטערישען בית־הקברות אונטער זשגוב. איינשרייבונגען ביז 20 אין סעקרעטאַריאַט. זונטאָג, מאָנטאָג, דעם 23, 24, און 25 סעפּטעמבער ה.י. (די ערשטע טעג סוכות) קומט פאָר אַ טוריסטישער אויספלוג קיין ווילנע, טראָקי און גרינע אָזערעס. איינשרייבונגען ביז 20־טען.

אימפּרעזעס:

שבת דעם 29 סעפּטעמבער ה.י. קומט פאָר אין ווייסען זאַל פון „מאַנטויפעל" אויף זאַכאָדניע 43, אַ ראַוט א.ג. „דער צוזאַמענטרעף פון די זש.ט.ק.־קאָלאָניסטען".

אין פּראָגראַם אַ ספּעציעלער טייל פאַר די קאָלאָניסטען פון קאַרוויע, קוזמיר, ביי דער ווייסעל, יאַרעמטשע און זאַקאָפּאַנע. אָנהויב 10 אַ זייגער אָוו.

ליגע פאַרן אַרבייטענדען ארץ-ישראל אין לאָדז

מאָנטאָג, דעם 17 ד.ח. 9 אָוונט קומט פאָר אין „ראָזמאַיטאָשטשי" די פּרעמיערע פון מ. גאָרקי'ס „אין אָפּגרונט", אויסגעפיהרט דורך „אהל".

צו דער דאָזיגער פאָרשטעלונג זענען צו בעקומען הנחה־בילעטען אין אַלע אָרגאַניזאַציעס פון אַרבייטענדען א"י.

די פאָרשטייער פון די אָרגאַניזאַציעס דאַרפען זיך מעלדען היינט פרייטאָג 5 נ.מ. אין סעקרעטאַריאַט פון „פּועלי-ציון". (צ. ס.) פּיעטרקאָווער 83 און אַרויסנעהמען די בילעטען פאַר די מיטגלידער.

3886

ווי האט מען געדאווענט ראש-השנה אין „פילהארמאניע"

די האָפנונגען, וועלכע זענען געלייגט געוואָרען אויפן דאַוונען די ימים-נוראים אין „פילהאַרמאָניע", האָבען נישט ענטוישט. דער חזן ד. קוסעוויצקי האָט פּשוט בעצויבערט דעם עולם נישט נור מיט זיין פּרעכטיגער שטים, נאָר אויך מיט זיינע קענטעניסען. די מתפללים האָבען זיך דורך דער גאַנצער צייט פון דאַוונען נישט אַרויסגעריהרט פון זאַל, נישט וועלענדיג אַדורכלאָזען די געלעגענהייט צו הערען קוסעוויצקין אין אַלע תפילות. אויך דער גרויסער גוט-איינשטודירטער כאָר האָט אויסגענומען שטאַרק אַזוי, אַז ס'איז אויסגעקומען, אַז די הייעהריגע ימים-נוראים זענען געווען פון די בעסטע און ערהאַבענסטע אין די לאַנגע יאָהרען, וואָס ווערט דאָרט געדאַוונט.

דער חזן ד. קוסעוויצקי האָט צוגעגרייט אויף יום-כיפור אַ גאַנצע רייהע נייע קאָמפּאָזיציעס און נגינות.

בײ פערדייאונגס-שוועכע
רעגולירט דאָס נאַטירליכע בּיטערוואַסער
Franciszka Józefa
פּאַרטרעפליך די אַזוי וויכטיגע דאַרם - טעטיגקייט. פּרעגט דאָקטוירים. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקענס.

מינדעריעהריגער גנב פרובט אנטלויפען פון געריכט

ער ווערט געכאפט און איצט וועט ער זיצען אין יושב בסתר

(2) אַ פּאָליציאַנט האָט נעכטען געפיהרט דעם 17־יעהריגען גנב ישראל גראַץ (בזשעזשינער 35) אין געריכט פאַר מינדעריעהריגע אויף באַנאַטאָרסקאַ 41.

פאַרן טויער האָט זיך גראַץ אַרויסגעריסען פון פּאָליציאַנטס הענט און גענומען אַנטלויפען אין דער ריכטונג צו פּעטריקאָווער גאַס. דער פּאָליציאַנט און עטליכע דורכגעהער האָבען גענומען נאָכיאָגען דעם אַנטלויפענדען און איהם געכאַפּט ביים רוג פ. א. ח.

דער חברה־מאַן איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין געריכט ווי עס איז געגען איהם אָנגעווענדעט געוואָרען אומבעדינגטער אַרעסט.

רעפּרעזענטאַנץ-טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ציגעל-גאַס 27 טעלעפאָן 112-25
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

גאַסטשפּילען פון ארץ-ישראל-טעאַטער אהל
(ביים הסתדרות העובדים, גרינדער און לייטער משה הלוי)

היינט, פרייטאָג און מאָרגען שבת, 9.30 אָוונד פּינקטליך

• פּרעמיערע •
ירמיהו
פון סט. צווייג.

מאָרגען, שבת, 4.30 נאָכמיטאָג
פּאָפּולערע פאָרשטעלונג
צו ביליגע פרייזען
יעקב ורחל
ביבלישע דראַמע מיט געזאַנג און טענץ
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון טעאַטער.

Dr. Z. ARONSON
פרויען-אַרצט
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און געשלעכטס-קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
אַלע אַרט אַנאַליזען.
נעמט אָן פון 8—11 און 4—8 אָוו. זונטאָג פון 9—1 בייטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע — לעטשיצנע פרייזען.

DR. DED. H. LUBICZ
פאַר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראַנקה.
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
צמפּפאַנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 אָוונד
און יו"ט 9—1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאָן איז ביי
מענער-הימ
די ביליגסטע קוועלע פון
י. שוואַרצבערג, 6-טער שערפּיעז 30
רעפּאַראַטורען ווערען פּינקטליך און פאַכמעניש אויסגעפיהרט אין אייגענעם ווערקשטעל

מענער-פּלוש-הימ
ווערען אַמבעסטען אויפגעפרישט און איבערפאַסאָנירט ביי
י. שוואַרצבערג, 6-טער שערפּיעז 30

דאמען-שניידער אטעליער

Sz. KAC Legjonów 3
(dawn. Zielona)
Tel. 149-67

נעמט אן אלע ארט בעשטעלונגען לויט די נייעסטע מאדעלען צו צוגענגליכע פרייזען
סון איינגענע ״יי׳ אנפערטרויטע סחורות
ספעציאליסט פון פוטער-ארבייט

קלאנג-קינא CAPITOL
זאוואדזקא 16

ערעפנונג פון סעזאן! דאס גרעסטע מייסטערווערק פון אלע פילם-פראדוקציעס. רעזשי ROUBIN MAMOULIAN — מארגען פרעמיערע!

„קעניגין קריסטינא״

GRETA GARBO
JOHN GILBERT
LEWIS STONE

איבערן פראגראם: פילם-אקטועליטעטען פון FOX ווי אויך פילם-בראניק P. A. T

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 פרידה. די פרייזען אויפן ערשטען סעאנס און פריהמארגענס פון 54 גר. או.

קינא-רעוויו AMOR
פאמארסקא 89 טעל. 248-05
דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!

דענערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג, קריזיס-פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל איז שטארק ווענטילירט. אנהויב פון די סעאנסען 4 זייגער נאכט. זונטאג און יום-טוב 8 נאכט.

פון היינט פרייטאג דעם 14-טען, מארגען שבת דעם 15-טען, זונטאג דעם 16-טען סעפטעמבער 1934

אויף דער ביהנע! פערבאנד פון ארטיסטען פון די פוילישע ביהנעס אונטער דער לייטונג פון WACŁAW ZWIRSKI

פרעזענטירט דעם פראגראם № 12 א. נ.

„די געהיימנישען אין הארעם״

עס נעמען אנטייל: Halina Jaczyńska, L. Pragierówna, Zizi Moreli, Gina Alcar, W. Zwirski, A. Krasawina, Igo Orsza

אכטונג! פרייטאג און שבת טרעט אויף דער ליבלינג **סעם גאלדבערג** אין זיין רייכען רעפערטואר. באמבע פון מורח-פיקאנטעריע אין 12 אויפרייסען.

סענסאציע! נור צו אונז איז געקומען צו פאהרען און עס טרעט אויף MAHATMA GHANDI מיט אן׳איינענע קאוע.

אויפן עקראן: דער בעריהמטער טענאר JOSE MOJICA אין פילם א. נ. „די ליבעלעד פון הערן פירשט״

שיך

דאמען, הערען- און קינדער-

פון ערשטקלאסיגער קוואליטעט פון די נייעסטע פאסאנען און א גרויסען אויסוואהל
צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
עמפפעהלט
J. WINDMAN I SYN
דעטייל-פערקויף
לאדז,
פיעטריקאווער 35

מיר מאכען אויפמערקזאם די ג. קונדשאפט אויף דעם גרויסען אויסוואהל פון שילער- און
— קינדער-שיך —

די פירמע עקזיסטירט פון 1885.

די וועלט-בארימטעסטע דאקטוירים האבן פעסטגעשטעלט, אז 75 % קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגן איז די וויכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פארוומרייניקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסלונג.

ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA

ווי עס האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאקטוירים, זענען אן אידעאל מיטל פאר געזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע, זענען א לייכט דורכריייניקונג-מיטל. פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פארדייאונג-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און וועקן דעם אפעטיט.

ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער, העמאר ידן-ליידן, רעוומאטיזם, און ארטעריעסקלעראזיס.

די פרייז פון א שאכטעל 1.50 זל.;
א דאפלט-שאכטעל 2.50 זל.
צו באקומען אין אפטייקן און אפטייק-סקלאדן.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל.
וויזשימאטשסעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt״ א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטאט און לאקירעריי

שענסטע דרוק-ארבייט
ווערען אויסגעפירט
אין דער דרוקעריי

בראמבערג און בוים
פילסודסקיעגא 55 (פראנט)

ווי צ.ב.ש. רעכנונגען, בריפבויגען, קוויטאריושען, שטרימפף-באנדעראלען, עטיקעטען, חתונה-קארטען, וויזיט-קארטען, א.א. פינקטליך און סאליד אויסגעפירט.

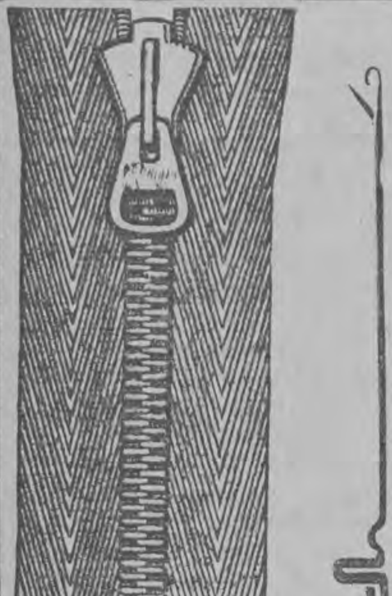

וויכטיג נייעס
פאר סוויטער און טריקא-טאזש-פאבריקאנטען!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום איצטיגען סעזאן איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון די בעסטע

רייז-פערשלוסן

ווי אויך **שטריק-נאדלען**
צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92
P. K. O. 68-384.

בחצי חנם
מחזורים, סליחות ספרים, טליתים
פילסודסקי 34, פר. געשעפט

ווי אויך איינגאנג דורכ׳ן טויער צו בעקומען אלע ארט ספרים און לצהר-ביכער, א ספעציעלער אויסוואהל פון מחזורים, אויך די וועלט-בערימטע אמתע ווילנער רב פנינים מחזורים, אויך מיט פוילישע איבערזעצונג, ש״ס, חומשים. משניות, מדרשים, סדורים, טליתים. נארטלען קאפלען, ציצית און מזוזות צו רעעלע פרייזען. פאר שול-קינדער גרויסע הנחות געדענקט דעם אדרעס וושכאדניא 34 פראנט געשעפט אדער דורכ׳ן טויער.

אנאנסען
— איז —
פאלקסבלאט
האבנגרויס ערפאלג

ברוך-קראנקע!!!

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז. פון דעם איז גאנץ פויליז בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.

Dyr. J.Rapaport

ברוך-ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גומי-הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען אהן שום אפעראציע, רא דיקאל שנעל און זיכער מיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, געפעהרליכסטע און פערעלטערסטע ליידענרע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד. הייל-באנדאזשען פאר צו-ריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אינדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשען געגען ארפאלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערס און אלערארט פעהלער פון גוף!

און מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפירטיגט די היילבארסטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעצ. ארטאפעד. הייל-גארסעטען פאר פערקרימונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינד-זוכט, ליימונגען, פערקרימטע פיס ביי קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראקטישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שמערצליכע פלאטפיס לויט גיפס-מאדעל.

אכטונג! אכטונג!
אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק. פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו. עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסא-כאריך).

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

Polsko Palestyńska Izba Handlowa
ארגאניזירט נייע גרופען פון דער העברעאישער און ענגלישער שפראך פאר אנפענגער.
דער אונטעררכט הויבט זיך אן דעם 20. ד.ח.
אינפארמאציעס און איינשרייבונגען
פיעטריקאווער 113.

T-wo UBEZPIECZEŃ „Wzaj.“
na Wypadek Choroby
zwraca **75 %** kosztów
leczenia, operacji, apteki i t. p.
WOLNY WYBÓR LEKARZA
Lekarz niczem nie jest skrępowany.
Składka – zależy od wieku
ZWROT CZĘŚCI SKŁADEK
ZAPOMOGI POŚMIERTNE.
Piotrkowska 91
telef. 232-51.

ווי כטיג נייעס
פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!

איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדייט-מלבושים דען איך דער געוועזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ח. מענדראווסקי האט צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

מיט גוטע בעשטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרידענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייערס פאר התנים — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. בעדענקט די אדרעס:

אביגדור ווארטסקי, לאדז
פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג
וויכטיג פאר עלעגאנט געקליידעטע! אין מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

וויכטיג פאר דאמען
נאר **2** זל. ווערען פאר איבערגע-מאכט די עלטעסטע
הימע?
אויף גאנץ נייע און אויף נייע היטען צו
3.50
געדענקט די אדרעס
Modystka „TOLA“
23 Zawadzka 23

מאטארען? עלעקטרישע
נייע און גענוצטע צו די נידריגסטע פרייזען. רעפעראטור-ווערקשטעלן. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען. עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאל-זאציעס פיהרט אויס
Przedsiębiorstwo inżynieryjno Elektro-mechaniczne
MUARYCY RAK
האט זיך איבערגעצויגען פון זאוואדזקא 12 אויף 19 ציגעל-גאס 19.
טעל. 214-11 און 243-36

הערצליכען דאנק

דעם בעריהמטען ספעציאליסט-ארטאפעד ה׳ דיר. י. ראפאפארט, אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, דריק איך היערמיט אויס מיין הערצליכען דאנק און ערקלער עפענטליך, דאס זיין מיר צוגעפאסטער ארטאפעד. הייל-באנדאזש האט מיר ווירקליך אהן אפעראציע מיין פעראלטערטען זעהר ליידענדען ברוך וואונדערבאר געהאלפען. איבער אלע מיינע ערווארטונגען. איך בלייב איהם דערפאר אייביג דאנקבאר, און עמפפעהל היערמיט אלע ברוך-ליידענדע. וושעשיען 1934. **א. זאיאנץ, לאדז, נאוואמיעסקא 4.**

NOWO-ZESZNE KURSY kroju — szycia i modelowania zatwierdzone przez Minist. W. R. i O. P. LINY KAUFMAN Piramowicza Nr. 2
róg Cegielnianej, I p. front, tel. 207-23.
Przyjmuje się zapisy od 10 rano do 7 wiecz
PO UKOŃCZENIU WYDAJE SIĘ ŚWIADECTWA

ADRIA
1 גלובנא 1
פרייזן פון די פּלעצער: III פּל. 54 גר., II — 85 גר., I פּל. 1.09 זל.

היינט און פאלג. טעג: רעוואָלוציע פון הומאָר און געלעכטער! די גרעסטע קאָמיקער פון דער וועלט
FLIP i FLAP
מיט JIMMY DURANTE, MICKE MOUSE i LUPE VELEZ
אין דער נייעסטער קאָמעדיע פון סעזאָן
„דאָ הערשט הומאָר"
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צייטונג פון FOX ווי אויך P.A.T.

METRO
2 פּרשעיאַזד 2
פרייזן: III פּל. 54 גר., II פּל. — 85 גר., I — 1.09 זל. אויף די אָבענד-פּלעצער III פּל. — 85 גר., II פּל. 1.09, I פּל. 1.30

„CORSO"
אָנהויב פון די סעאַנסן 4 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג.

אונזער גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם
I. A. L. 14 איז דערטרונקען
פּרעכטיגסטער סענסאַציאָנעלער ליבעס-פילם, אין די הויפּטראָלן: Magde Ewans, Walter Huston i Robert Montgomery
II. ליבעס - פערמיטלער
אין דער הויפּטראָלע BUSTER KEATON
אָנהייב פון די סעאַנסן שבת, זונטאָג און יום-טוב — 12 אַ זייגער בייטאָג.

קלאַנג-קינא PALACE
היינט פיַיערליכע ערעפענונג פון סעזאָן!
ANNY ONDRA
פלירטעוועט, רייסט מיט, ענטציקט — „קוש מיך נאָר"
אין דער מענער-ראָלע RENÉ LEFEVRE רעזשי Karol Lamacz
אויסערן פּראָגראַם: נייעסטער וואָכען-זשורנאַל פון FOX — פּאַספּאַרטו און הנחה-בילעטן אונגילטיג. — אָנהויב 4 נאָכמ.

איינציגער זומער-קלאַנג-קינא אין גאָרטען
RAKIETA
Sienkiewicza 40. Tel. 141-22
פּרעזענטירט דעם רעוואָלוציאָנס-שלאַגער פון „פּאַראַמאַונט" אַ נאָך מעכטיגען פילם ווי „סוים נעכטען"
„אַ לעבען אָהן מאָרגען"
נייעסטער סוקצעס פון NANCY CARROLL i EDMUND LOVE

קינא-טעאַטער „SZTUKA"
לאָדז, קאַפּערניקאַ 16.
היינט און טעגליך!
צו דער ערעפענונג פון סעזאָן דער פּרעכטיגסטער מוזיקאַלישער פילם
„די טאַנצענדיגע ווענוס"
300 שענסטע גירלסען פון אַמעריקאַ. אין די הויפּט-ראָלען: JOAN CRAWFORD i CLARK GABLE
נעכסטער פּראָגראַם: „די פּאַסירונג פון האַלבער נאַכט" מיט Loretta Joung — אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ., שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגאָ 74/76
(רוג קאָפּערניקאַ)
היינט און פאָלגענדע טעג

היינט און טעגליך! צווייטע אימפּאָנירענדע פּרעמיערע עסטרייכישע פּראָדוקציע פון דער „גאָלדענער סעריע" ווינער פילמען
„די וועלט געהער צו מיר"
אין די הויפּט-ראָלען: JÓZEF SCHMIDT
דער פילם ווערט איינגענצען גערעדט און געזונגען אויף דייטש.
נעכסטער פּראָגראַם: „פירשטין מאַנטע קריסטאַ" אין דער הויפּט-ראָלע Brygida Helm — פּרייזן פון די פּלעצער I פּל. 1.09 זל. II פּל. 90 גר. III פּל. 50 גר. דעם 15-טען ספּעט. און דעם 16-טען ד.ח. פּריהמאָרגענס פאַר יוגענד

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי
קליינע אַנאָנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פערשידענעס

אַ זעהר ענערגישער יונגעמאַן, געוו. סוחר אין דער קאָנפעקציע-בראַנזשע מיט 6 קלאַסיגער בילדונג, געענדיגט האַנדעלס-קורסען זוכט אַ פּאָסטען. אָפּערטען אין דער אַדמינ. אונטער M. Z.

איך זוך צו קויפען דאַמען-קאָלנער-לעך און זיידענע שאַלען, פאַבריקאַנטען ווערען געבעטען זיך צו ווענדען צו טע-נענבוים, פּיעטריקאָווער 82.

מאַגיסטער פיזאָפּיע מיט 2 יעהריגע פּראַקטיק און מיט דער דער-לויבניש פון מיניסטעריום צו ערטיילען אונטעררריכט אין אַ פּריוואַטער פאָלקס-שולע זוכט אַ פּאָסטען. אָפּערטען אונטער „Taubówna" אין אַדמינ. פון דער צייטונג.

ווער ס'פאָהרט קיין טרוסקאָוויעץ שבת צו נאַכטס (פון 15 אויפ'ן 16) — ביטע זיך צו מעלדען אויפ'ן טעלעפאָן 231-45.

צו די ה"ה גנבים. מען האָט מיר געגנבעט אַ דאַמען-טאַש מיט אַ דאָקו-מענט און אַ לאָטעריע-צעטעל 95,655 מען בעט צוריקצוברענגען געגען בעלוי-נונג, וואָלבאָרסקאַ 30, ביי זילבערבערג.

מיר געבען אַרויס צו אַרבייטען טריקאָטאַזש אויף שטריק-מאַשינען. ראַ-דזיעיעווסקי — ראָזען, נאַרוטאָוויטש 57.

געלעגענהייטליך. צו פערקויפען אַ 10/80 סטאַל אין בעסטען צושטאַנד. גלייכצייטיג מיט אַרבייט. אָפּערטען אונ-טער א2.

צו פערקויפען שטריק - מאַשינען 8/70 אין בעסטען צושטאַנד. לאַטאָניטשאַ 4, באָרנשטיין, וו. 10.
3862

אַ סימפּאַטיש פרייליין 25 יאָהר אַלט, וואָס האָט אַ גוט פאַך און 1500 זל. מזומן שטרעבט צו בעקענען זיך מיט אַ פערשטענדליכען הער ביז 30 יאָהר, אויך מיט אַ פאַך. צוועק הייראַט. נישט אַנאָנימע אָפערטען אָבצוגעבען אין אַד-מיניסטראַציע פאַר „Solidna".

איך פאָסאָניר די עלטסטע מענער-היטען גענצליך נייע צו שפּאָט ביליגע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך, קילינסקיעגאָ 28, פּאַרטער.

אַ שנעלער גוטער ריכטעווער פון קאַ-מאַשען-שטעפּער-פאַך זוכט אַרבייט פאַר אַ צוגענגליכען לוין. אָפּערטען אונטער קאַ-מאַשען-שטעפּער אין אַדמ.
3878

ס'איז פערלוירען געוואָרען 3 שליסלען פון אַ קאַסע. אָפּצוברענגען געגען בעלוי-נונג צו געבר. קאָן, פּיעטריקאָווער 20.

איך נעהם אָן צו שפּולען פאַר סוויטער מאַכער מיט פערפין-אַפּאַראַטען. איך נעם אויך אָן צו קראַצען הענטשקעס, באַמוב-קעס און סוויטער-וואָרען. אויך אַ יונגעל, וואָס זאָל קענען שפּולען ווערט געזוכט. נאָוואָמיעיסקאַ 26, וו. 37.

פרייע פאָסטענס

נויטיג אַ וויקאָנטשאָרקע צו סוויטערס, ווי אויך אַ לערן-מיידעל באַלד געצאָלט. זיך ווענדען 11 ליסטאָפּאַדאַ 49, וו. 17, פראָנט 3 שטאָק.
3868

Potrzebna kelnerka praktykantka oraz pomocnica do kuchni Horn, Piłsudskiego 40

אַ טיכטיג לערן-מיידעל ווערט פון זאָפאָרט געזוכט מיט פולער בעקעסטיגונג, ווי אויך אַן'אויספּערטיגערין צו טריקאָ, זאָפאָרט בעצאָהלט. צו ערפאָהרען נאָוואָ-מיעיסקאַ 24 וו. 21, רעכטע אָפיצינע.

אַן'ערשטקלאַסיגער פערקויפער, וועלכער קען אַרבייטען אין יעדען געשעפט, ספּעציעל קאָלאָניאַל נעמט זיך אונטער צו אַרבייטען יעדער אַרבייט פאַר 10 זל. אַ וואָך און אויך אַן'ערשטקלאַסיגער שרייבער. איך געפין מיך ביים ה' אַר-באַנעק, נאַדלורקאַ 12.

ס'ווערט געזוכט קוואַליפיצירטע טריקאָ נייהערינס, אויך אויספּערטיגערינס פון זאָ-פאָרט. צו ערפאָהרען פּאָמאָרסקאַ 32, וו. 1/3 גר.

אַ געזעלן און 2 יונגלעך ווערען גע-זוכט ביים שאָכטעל-מאַכער, גלובנע 33.

בוכהאַלטעריע איינפאַכע און דאָ-פּעלטע מיט מאַשין - שרייבען לערן איך אויס גרינדליך פאַר 25 זל. מאַשין-שריי-בען פאָלקאָמענער קורס 6 זל. מיר ער-טיילען אויך סטענאָגראַפיע, קאָרעספּאָנ-דענץ און האַנדעלס-אַריטמעטיק. 1 לעק-ציע 75 גר. קילינסקיעגאָ 50 קווער אָפי-צינע, 1-טען שטאָק.

ראָקאַלען

צו פערדינגען פון זאָפאָרט אַן'ענצעל-צימער מיט 2 פענסטער, פראָנט 4 שטאָק זלעוו און וואַסער, ווי אויך פון 1/10 אַ פראָנט-געוועלב און אַ צימער מיט אַ קוך צו ערפאָהרען נאָוואָמיעיסקע 18 ביי מ. ל. רעגענסבערג
3858

אַ געוועלב אָוועקצוגעבען אויף פּל. וואָלנאָשטשי נעבען נאָוואָמיעיסקאַ. ביטע צו קלינגען טעל. 193-97.

איך זוך 2 פריילינס אויף לאָזשי אָדער אָפּצוגעבען אַ צימער אויף אַ ווערקשטעל זגערזשער 5 ביי גלוכי.

אַ מעבלירט צימער אָפּצוגעבען אין זונען - זייט מיט אַ בעזונדערן איינגאַנג, פּיעטרקאָווער 79, 3-טער איינגאַנג, רעכטס 1-טען שטאָק מאָשקאָוויטש (אָדער קאַ-משושקי 22).
3861

אַ זעהר בעקוועם אָרט צום שלאָפען פאַר 2 פריילינס אָדער עלטערע פרוי ביי אַן'איינזאַמע פרוי. צו ערפאָהרען שענ-קיעוויטשאַ 91, פּאַרטער, ביי פרוי ראָ-זענבלום.

אַ גרויס בעקוועם צימער פאַר 4 שי-לערינס אָדער שילער צו וואוינונג מיט בעקעסטיגונג. פּיעטריקאָווער 92 וו. 57, לינקע אָפיצינע, 2 איינגאַנג, 2 שטאָק.

בעקעריי און צוקערניע מיט מעבעל-איינריכטונג, נאַרוטאָוויטשאַ עק פילסוד-סקיעגאָ (געוו. קאַמאַר) צו פערדינגען פון באַלד. צו ערפאָהרען ביים וועכטער.

אַ צימער צו פערמיטען מיט אַ בעזונ-דערן איינגאַנג מיט בעקוועמליכקייטען, 1 שטאָק, שענקעוויטשאַ 22, געדאַנקען.

אַנאָנסען-פרייז פאַר אַ מילימעטער-שורה
פאָר'ן טעקסט. פרייטאָג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפּאַלטען
אין טעקסט—40 " " " " " " 60— " " "
נאָכ'ן טעקסט—12 " " " " " 18— " " "
לויפער דער שטאָרם 50 פּראָצ. טייערער, אויסלאַנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט
נעקראָלאָגען—20 גר. אַ מ/מ (אין דער זייט שפּאַלטען) קליינע אַנאָנסען ביז 15 ווער-טער 1 זל. יעדעס מעהרערע וואָרט — 10 גר.

אַבאָנאַמענטס-פרייז:
אין לאָדז — 1/4 יעהרליך אַ חודש מיט אָפּטראָגען אַ היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. אַ חודש אין אויסלאַנד 7 זל. אַמעריקאַ—1 דאָל.
מאַנוסקריפּטען, וועלכע ווערען נישט געדרוקט, ווערען נישט צוריקגעשיקט. פאַר'ן אינהאַלט פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און פאַרנאַכט. פּרינציפּיעל דעם אינהאַלט פון דער אַנאָנס בערעכטיגען נישט צום איבערזעטצען די אַנאָנס אָדער צוריקצושטעלען פאַר דעם אַנאָנס

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. ratac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.